

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

С. Ю. Юр'єва

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

СЛОВНИК

*(для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 – Економіка)*

Харків – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2017

Фінансово-економічні терміни будівельного підприємства: Словник (для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. С. Ю. Юр'єва. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 81 с.

Укладач канд. екон. наук **С. Ю. Юр'єва**

Рецензент

В. О. Костюк, кандидат економічних наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економіки будівництва, протокол № 1 від 28. 08. 2014 р.

ВСТУП

Пропонований словник фінансово-економічних термінів будівельного підприємства нараховує понад 600 слів та словосполучень, які вживаються у фінансовій, господарській та міжнародній діяльності будівельних організацій.

Становлення й розвиток в Україні ринкової інфраструктури докорінно змінює економічне, інформаційне та правове середовище функціонування підприємств, зміст їхньої фінансової діяльності. Це потребує підготовки фахівців, які мають глибокі теоретичні та практичні знання, обізнаних з фінансовою діяльністю підприємств за нових умов господарювання.

Словник розраховано на наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів економічних та будівельних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Його рекомендовано використовувати під час проведення викладачами практичних занять та при виконанні студентами самостійних робіт.

А	
Абадон	Відмова
Аваль	Порука за векселем при зовнішньоторговельних розрахунках, яке дається третьою особою (авалістом) і є гарантією оплати. Аваль становить собою особливий напис на лицьовому боці векселя або на окремому аркуші (алонжі), підписаний авалістом. Аваліст (поручитель), що, оплачує вексель, бере на себе відповідальність за зобов'язанням і звільняється від неї тоді, коли основний боржник перестає відповідати за векселем
Аванс	Сума коштів, що надається в рахунок майбутніх платежів і витрат у випадках, передбачених законодавством
Авізо	Офіційне повідомлення (поштове або телеграфне) одного підприємства (організації, установи) іншому про стан взаємних розрахунків або розрахунків з третіми особами. Банки надсилають А. своїм клієнтам про записи на рахунках, залишки коштів на рахунках, про здійснені розрахункові операції (виставлення платіжних документів та ін.)
Авіста	Напис на векселі, який засвідчує те, що оплата за цим документом має бути проведена по його пред'явленні або після закінчення певного строку з дня пред'явлення
Авуари	Кошти банку, що знаходяться на його рахунках у закордонних банках в іноземній валюті (кошти, рахунки в інших банках, легкореалізовані цінності, векселі т. ін.). Розрізняють вільні А., які використовуються без обмежень, блоковані А., що перебувають у розпорядженні держави або банків, а також А. з певним режимом використання
Адаптація	Керований процес розвитку підприємства при сприйманні ним нововведення, спрямований на вибір найкращого засобу пристосування (за часом і ресурсами) елементів соціально-виробничої системи до ввідного нововведення. Управління адаптацією здійснюється шляхом створення на підприємстві спеціального адаптаційного механізму (механізму адаптації), що являє собою комплекс заходів техніко-технологічного, організаційно-управлінського та соціально-психологічного сприяння перебудов виробництва з метою досягнення максимальної ефективності, що забезпечується потенціалом нововведення
Адміністративно-господарські видатки	Витрати, пов'язані з управлінням і обслуговуванням підприємств, організацій
Акредитив	Доручення банку про виплату банком певної суми фізичній або юридичній особі, котра виконала вказані в А. умови
Акредитивна форма розрахунків	Здійснюється на підставі доручення платника банкові провести за рахунок своїх коштів (або позики) оплату товарно-матеріальних цінностей чи наданих послуг за місцем знаходження одержувача коштів на умовах передбачених платником у заяві про виставлення акредитива. А. ф. р. застосовується, коли саме вона передбачена угодою між постачальником та платником. Кожен акредитив призначається для розрахунків тільки з одним постачальником і не може бути переадресований. Строк дії акредитива визначається угодою сторін
Акт ревізії	Документ, який складає ревізор після перевірки правильності та законності фінансово-господарської діяльності підприємства, організації, установи. В А. р. викладаються документально обгрунтовані факти, виявлені ревізією недоліки. А. р. підписують ревізор, керівник і головний бухгалтер підприємства (установи, організації), на якому проводилася перевірка
Активи	Ресурси, які контролюються підприємством внаслідок минулих дій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому
Активний ринок	Ринок, якому притаманні такі умови: <ul style="list-style-type: none"> – предмети, які продаються та купуються на цьому ринку є однорідні; – у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців та покупців; – інформація про ринкові ціни є загальнодоступною

Акціонерне товариство	Форма об'єднання підприємств, організацій, окремих осіб. А. т. має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості, і відповідає за зобов'язаннями тільки своїм майном. Акціонери відповідають за зобов'язаннями А. т. тільки в межах належних їм акцій
Акціонування	Форма приватизації державної і приватної власності. А. – одна з найважливіших умов перетворення частини державної власності на акціонерну, коли співвласниками підприємства можуть бути його окремі працівники, трудовий колектив в цілому і держава
Акція	Цінний папір, який засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства та право на участь в управлінні ним
Акцепт	Форма безготівкових розрахунків. Використовується переважно негативний А., тобто платник письмово повідомляє банк тільки в разі незгоди сплатити за розрахунковими документами, що надійшли на його адресу на протязі 3 робочих днів. Якщо на протязі трьох днів платник не відмовився від сплати, платіжне доручення вважається акцептованим. А. може бути наступним і попереднім. При наступному А. платник може відмовитися від сплати протягом трьох днів після списання коштів з його рахунку. При попередньому А. банк може списати кошти з рахунку платника лише після закінчення строку А., тобто через три дні, якщо платник не відмовиться від сплати
Акцептоване платіжне доручення	Підтвердження банку про наявність на окремому рахунку платника депонованих сум, необхідних для розрахунку. А. п. д. застосовується при одноміських розрахунках бюджетних організацій за одержані товари і надані послуги; при поверненні фінорганамі доходів до бюджету тав інших випадках. На суму А. п. д. не може бути накладений арешт і звернено стягнення за претензіями до платника, що виписав доручення
Акцептований вексель	Вексель, на оплату якого є згода (акцепт) платника (трасата), внаслідок чого особа, названа у векселі, стає головним вексельним боржником
Акциз	Непрямий податок, який включається в ціну товару і сплачується покупцем
Алонж	Додатковий аркуш до вексельного бланку для запису передатних написів, якщо вони не вміщуються на вексельному бланку
Амальгамація	Різновид централізації банківського капіталу
Амортизаційні відрахування	Проводяться за встановленими нормами амортизації основних засобів
Амортизація	Поступовий знос основних фондів і перенесення, в міру зношування, їх вартості на вироблену продукцію
Арбітраж	Спосіб розв'язання майнових спорів між підприємствами, установами, організаціями, малими підприємствами тощо
Асоціація господарська	Договірне об'єднання підприємств, яке створюється з метою спільного здійснення виробничо-господарських функцій
Асоційоване підприємство	Підприємство, в якому інвестору належить блокуючий (більш 25 відсотків) пакет акцій (голосів) і яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора.
Аудит	Перевірка, що здійснюється з метою підвищення рентабельності підприємства
Аудитор	Особа, яка перевіряє стан фінансово-господарської діяльності акціонерних компаній на підставі контракту і спеціального дозволу (повноваження) від державних органів.
Аукціон	Публічний продаж, продаж з публічного торгу у заздалегідь встановлений час і у заздалегідь призначеному місці певних партій товару, майна або предметів, завчасно виставлених для огляду. Товари, що продаються, або майно дістануться покупцю, який запропонував найвищу ціну. Проведення аукціонів сприяє викупу у держави і місцевих органів влади фізичними і юридичними особами в одноосібну власність

	<p>об'єкта приватизації у випадках, коли від покупців не вимагається виконання жодних умов по відношенню до об'єкта приватизації.</p> <p>Продажу на аукціоні підлягають: підприємства, цехи, виробництва, дільниці та інші підрозділи цих підприємств, що виділяються у самостійні підприємства; обладнання, будинки, споруди, ліцензії, патенти та інші активи за рішенням власника підприємств, що були ліквідовані та їхніх підрозділів; об'єкти незавершеного будівництва; частки, паї, акції акціонерних товариств, засоби у вільно конвертованій валюті та інші грошові ресурси і внески.</p> <p>Підготовка до проведення аукціону, умови участі в аукціонах покупців, порядок проведення аукціонів, оформлення прав власності і розрахунок з учасниками аукціону, а також розподіл виручки від продажу визначаються спеціальним Положенням.</p> <p>Підрядні торги будівельною продукцією здійснюються за конкурсом у випадках, коли від покупців вимагається виконання певних умов по відношенню до об'єкта приватизації</p>
Б	
Бізнес	Господарська діяльність (справа), що приносить доход або дає іншу вигоду
Бізнес-план	Ретельно підготовлений документ, який всебічно розкриває запропонований комерційний захід
Біржа	1) організаційна форма оптової торгівлі. 2) систематичні операції по купівлі-продажу цінних паперів, золота, валюти
Біржовий курс	Вартість цінних паперів на фондовій біржі
Біржовий прибуток	Дохід від торгівлі цінними паперами на фондовій біржі
База	Сукупність показників за конкретний час, які використовуються як основа для порівняння
Базисна ціна	Фіксована в договорах або преїскурантах ціна товару зі встановленими параметрами якості, специфікації, розміру, складу та іншим
Базтарифна оплата	Один із принципів розподілу фонду оплати праці
Баланс грошових доходів і витратків населення	Документ, який являє собою балансовий розрахунок пропорцій між доходами населення і видатками на придбання товарів, оплату послуг, платежів і добровільних внесків, витрати на придбання акцій, облігацій тощо
Баланс доходів і витратків (фінансовий план)	Документ, в якому характеризуються фінансові результати діяльності господарських структур різних рівнів управління
Балансовий прибуток	Загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, її континентальному шельфі, у виключній морській економічній зоні, так і за її межами, яка відображена в його балансі і включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), зокрема продукції допоміжних і обслуговуючих виробництв, що не мають окремого балансу, основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті та позареалізаційних операцій
Банк комерційний	Комерційна установа, яка здійснює за договірними умовами кредитно-розрахункове або інше банківське обслуговування
Банківські білети (банкноти)	Різновид грошових знаків, які випускаються національними банками
Банківські документи	Вхідні, вихідні, внутрішньо-банківські акти, що укладаються у законом встановленому порядку і є підставою для відображення операцій у бухгалтерському обліку
Банківські ресурси	Сукупність коштів, що знаходяться у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних та інших активних операцій
Банківська система України	Організується державою самостійно, є двоєрівневою, включає в себе Національний банк України і комерційні банки різних видів та форм діяльності

Банківський акцепт	Згода банку оплатити розрахункові документи коштами платника, переведеними при настанні строку платежу. Якщо платник неплатоспроможний, банк проводить платіж за свій рахунок
Банківський кредит	Позичання коштів у борг
Банки	Фінансові підприємства, що здійснюють функції кредитування і розрахунків
Банк-кореспондент	Такий, що встановив з іншим банком спеціальні (кореспондентські) відносини з метою швидкого проведення операцій за дорученнями своїх клієнтів
Банкрут	Неплатоспроможний боржник, який не має змоги відповісти за порушення зобов'язань
Банкрутство	Відсутність коштів і відмова у зв'язку з цим платити за своїми борговими зобов'язаннями, неплатоспроможність, фінансовий крах
Бартер	Вид товарообмінної операції, обмін товарами на еквівалентну суму без переказу відповідних грошових сум
Безакцептні платежі	Оплата розрахунків без акцепту (згоди) платника. Проводиться лише у випадках, передбачених законодавством
Безготівкові розрахунки	Встановлені правовими нормами правила документообігу при перерахуванні коштів з рахунку платника на рахунок одержувача у кредитних установах і при заліках взаємних вимог
Безоблігаційні позики	Особлива форма державних позик, які здійснюються без продажу облігацій
Бесса	Зниження курсу цінних паперів
Біржа	<p>Організаційна форма оптової торгівлі (зокрема міжнародної) масовими товарами, що продаються згідно до чітко встановлених зразків і стандартів (товарна біржа), або систематичних операцій щодо купівлі-продажу цінних паперів (фондова біржа), золота, валюти (валютна біржа). Історично першими з'явилися товарні Б., які являють собою різновид оптового ринку, що спеціалізується на купівлі-продажу масових, головним чином, сировинних і продовольчих, товарів (кольорові метали, бавовна, нафта, цукор, зерно тощо). На товарній Б. товар продається без попереднього огляду згідно до чітко встановлених зразків і стандартів на окремі види продукції при заздалегідь встановлених розмірах мінімальних партій. Фондова Б. – організаційно оформлений ринок, що регулярно функціонує ринок з купівлі-продажу цінних паперів (акції, векселі, облігації тощо). Через фондові Б. відбувається мобілізація тимчасово вільних грошових засобів, перерозподіл їх між галузями, окремими підприємствами і фірмами. Фондова Б. є організацією, що не переслідує мету одержання власного прибутку, заснована на самоокупності і не виплачує доходів від своєї діяльності своїм членам. Членами фондової Б. можуть бути її акціонери. Фондові Б. створюються у формі приватних акціонерних товариств. Фінансування діяльності фондової Б. здійснюється за рахунок продажу акцій Б., що дають право вступу в її члени, а також з регулярних членських внесків її членів і біржових зборів з кожної угоди. Валютна Б. – валютний ринок, розташований, як правило, при фондових Б. Б. бувають двох видів: публічні і приватні. На публічних Б. угоди можуть здійснювати як члени бірж, так і інші підприємці (приватні особи). На приватних Б. угоди укладають тільки акціонери (засновники) – члени Б. Операції на Б. здійснюються маклерами (брокерами або дилерами), які є службовцями Б. і виконують посередницькі і представницькі функції при укладанні угод, виступаючи в як юридичні особи. Б. забезпечують маклерів приміщенням, зв'язком, здійснюють облік Б. цін і їхню публікацію, розробляють типові контакти по укладанню угод, ведуть (у випадку виникнення суперечок) арбітражні розгляди і тощо.</p> <p><i>Брокери</i> – окремі особи або фірми (організації), що спеціалізується на посередницьких операціях і сприяють укладанню угод між зацікавленими сторонами. Вони виступають посередниками</p>

при торгівлі товарами і послугами, при провадженні біржових операцій на фондовій, товарній і валютній біржах, а також при фрахтуванні судів і страхуванні. Брокери укладають угоди за дорученням і за рахунок клієнтів, а також можуть діяти від своєї особи, але за рахунок довіритель. За свої послуги одержують винагороду (брокфідж) у формі обговореного відсотка з суми угоди (контракту), розмір якого (із зарубіжних даних) при товарних операціях знаходиться у межах від 0,25 до двох-трьох відсотків. За вимогою клієнта брокер зобов'язаний пред'явити йому звіт стосовно проведених від його особи операцій.

На Б. укладаються приблизно 5 – 10 % угод на реальний товар і 90 – 95 % негайних (ф'ючерських) угод. Біржова угода на реальний товар – це угода з продажу або придбання товару з поставкою його на склад Б. або з одержанням його зі складу. *Ф'ючерсна угода* – угода на термін, що передбачає сплату грошової суми за товар або акції через певний час після укладання угоди за ціною, встановленою у контракті. Ф'ючерські угоди, як правило, укладають з метою страхування (хеджування) угод з готівки товаром від можливого падіння ціни або з метою одержання (в ході перепродажу або після розірвання угоди) різниці в цінах або курсах акцій, до ліквідаційного терміну (терміну завершення угоди, що виникає). Так, наприклад, на будівельній Б. об'єктом ф'ючерсної угоди є біржовий контракт *Дилери* – біржові маклери, які здійснюють торгівлю цінними паперами як за власний рахунок, так і за дорученням клієнтів. У їхній діяльності переважає не посередництво, а самостійна торгівля, коли вони самі купують цінні папери, а після цього перепродають їх з урахуванням попиту і пропозиції на ринку. На відміну від брокерів основним джерелом доходу дилера є не винагорода, а різниця між ціною покупки і ціною продажу цінних паперів.

(ф'ючерс), що передбачає строго визначену кількість товару встановленого сорту (марки) з мінімально припустимими відхиленнями, що поставляється на певних умовах оплати транспортних витрат.

Для Б. характерні два основні види угод: «спот» (spot), коли передбачається негайна оплата товару готівкою або негайна поставка товару за встановленою ціною, і «форвард» (forvard), при якій передбачається відстрочка поставки на час, озастережений у контракті (місяць і більше). Угоди купівлі-продажу на біржах здійснюються за курсом *біржового котирування*, що являють собою поточну ціну товару Б. торгівлі (але необов'язково цін за якою буде укладена реальна угода). На Б. ведуться постійний облік і систематизація біржового котирування (біржових цін), на основі яких спеціальна котирувальна комісія Б. здійснює котирування цін, встановлює курси, пропорції обміну іноземних валют, цінних паперів або цін на товар. Дані про біржові котирування періодично публікуються у спеціальних біржових бюлетенях на початок і кінець біржового торгу, середні за день роботи біржі, котирування продавців і покупців і тощо. Котирування достатньо об'єктивно відображають рівень і динаміку цін на біржові товари як результат взаємодії елементів ринкових відносин і є орієнтиром для встановлення цін при позабіржових операціях. Біржові котирування бувають двох видів: за форвардними угодами і за угодами «спот».

Ціна укладених угод на Б. з поставкою реального товару на склад Б. або з одержанням його зі складу, що зафіксовано у контракті купівлі-продажу товару або послуг, називається *контрактною ціною* (КЦ). Ця ціна є остаточною (фактичною) ціною реальних угод і подає собою найбільш вірогідну інформацію про ціни, хоча, як правило, є комерційною таємницею. В залежності від умов контракту КЦ може бути твердою, з наступною фіксацією або ковзною. Тверда КЦ – це ціна, що зафіксувалася у певному розмірі на момент підписання контракту і не підлягає зміні. КЦ з наступною фіксацією означає, що ціна

встановлюється у терміни, застережені у контракті, і на підставі певних погоджених джерел і правил. Ковзна КЦ є змінною на протязі терміну чинності контракту у відповідності до погодженої зі сторонами формули ціни. Вона встановлюється у торговельних угодах (контрактах) на продукцію з тривалим терміном виробництва і дозволяє враховувати зміни в витратах підприємства (зміна цін на сировину, матеріали, паливо, зміна розміру оплати праці, підвищення продуктивності праці і тощо). Для обліку змін може бути використана наступна формула ковзання. Встановлюється базисна ціна, виходячи з ринкових цін (що публікуються у різноманітних довідниках, прейскурантах і тощо) на даний вигляд продукції на момент підписання контракту. При цьому у складі ціни визначається питома вага таких складових, як видатки на матеріальні ресурси, видатки на оплату праці та інші витрати.

Співвідношення цих трьох елементів подає формулу ковзання:

$$Ц = A + B + B,$$

де Ц – ціна продукції; А – видатки на сировину, матеріали, паливо і тощо (змінна величина); Б – видатки на оплату праці робітничих (змінна величина); В – інші витрати, включно з плановим прибутком, амортизаційними відрахуваннями, накладними витратами (незмінна частина ціни).

Інші витрати (В) є незмінними і виконують роль коефіцієнта гальмування ковзання ціни.

Для визначення ступеня зміни ціни у порівнянні з базисним моментом (момент підписання договору, контракту) виконується розрахунок з урахуванням індексів цін і заробітної плати на час розрахунку та індексів базисного періоду за формулою:

$$Ц_c = Ц_б \left(A \frac{i_c}{i_б} + B \frac{i_c}{i_б} + B \right);$$

де $Ц_c$ – ціна ковзання; $Ц_б$ – ціна базисна; А- питома вага видатків на матеріали, сировину, паливо в базисній ціні; В – питома вага видатків на оплату праці робітників в базисній ціні; i_c – індекс періоду, обраного в угоді про перелічення цін (для різноманітних складових витрат виробництва має своє значення); $i_б$ - індекс базового року; В – незмінна частина базової ціни (коефіцієнт гальмування).

Різновидом змінної ціни можна вважати певною мірою, договірну ціну на будівельну продукцію.

Особливим видом бірж є *біржа праці* (Б.П.) - державний заклад, який регулярно надає на ринку праці посередницькі послуги з працевлаштування безробітних, а також осіб, що бажають змінити роботу. До складу функції Б.П. належать вивчення попиту і пропозиції робочої сили, надання інформації про потрібні професії, робота з професійної орієнтації молоді та інші питання. Б.П. дозволяють розв'язувати питання підготовки і перепідготовки кадрів, здійснювати соціальне страхування з безробіття та інші форми допомоги тим, хто втратив роботу. З цією метою Б.П. можуть бронювати на підприємствах місця для некваліфікованої молоді і жінок з дітьми, займатися організацією нових виробничих колективів і кооперативів для бажаючих знайти роботу. Б.П. здійснюють також виплату допомоги безробітним у розмірах, пов'язаних з прожитковим мінімумом. Робота Б.П., що існували в колишньому СРСР аж до 1930 р., сприяла ліквідації безробіття, регулюванню ринку праці, наданню допомоги безробітним. В сучасній Україні, у зв'язку з переходом народного господарства на ринкові відносини, коли безробіття стало реальністю і загострились проблеми зайнятості, почали діяльність Б.П. і служб забезпечення зайнятості населення було відносно

Бланковий вексель

Незаповнений вексель з підписом векселедавця

Бланковий кредит

Кредит, що ґрунтується тільки на особистій довірі до позикоотримувача

Бони	1) короткострокові боргові зобов'язання держави, муніципальних органів і приватних фірм; 2) паперові гроші, що втратили силу платіжного засобу
Брокер	Посередник, який сприяє здійсненню операцій між зацікавленими сторонами - клієнтами. Як правило укладає угоди за дорученням і за рахунок клієнтів, одержуючи за свої послуги винагороду
Брутто	1) валовий дохід без врахування витрат; 2) маса товару з упаковкою
Будівельне підприємство	Підприємство, яке діє у сфері будівництва та виконує наукові, експериментальні, пошукові та проектні роботи, а також у сфері добування сировинних ресурсів та їхньої переробки, виготовлення матеріалів, виробів та конструкцій, будівництва усіх видів споруд та будівель, транспортного обслуговування. Діяльність Б.П. забезпечується наявністю у їхньому розпорядженні необхідних ресурсів: людських, фінансових, матеріальних, енергетичних. За допомогою та за участі цих ресурсів результатом виробничого процесу створюється продукція Б.П., її створення - мета діяльності Б.П. Науково-технічний процес відбивається на змінах технології, використанні нової техніки; призводить до необхідності реконструкції, технічного переозброєння, модернізації обладнання. У багатьох випадках виникає необхідність розширення виробництва. Науково-технічний прогрес відбивається також і на продукції підприємства, зміни якої призводять до необхідності зміни технології та організації Б.П. Можливі усі види власності Б.П.: державна, колективна, особиста. Набувають розповсюдження сумісні підприємства
Будівельний майданчик	Територія, на якій розташовано основні споруди об'єкта, що будується, тимчасові будівлі та споруди, необхідні для його будівництва, внутрішні будівельні дороги, мережі та комунікації
Будівельний об'єкт	Будівля або споруда, що зводиться будівельною організацією
Будівельні організації	<p>Будівельні підприємства, що здійснюють зведення, реконструкцію, капітальний ремонт будівель та споруд, монтаж обладнання. Основні організаційні форми: трести, комбінати (об'єднання), будівельні управління (БУ), будівельно-монтажні управління (БМУ), рухомі механізовані колони (РМК). Б.О. можуть виступати в ролі генерального підрядника або субпідрядника. Генпідрядник укладає з замовником угоду на будівництво об'єкта та приймає на себе відповідальність за організацію та проведення робіт, досягнення необхідної якості та дотримання встановлених строків.</p> <p>Субпідрядні організації виконують роботи за договорами з генпідрядником за своєю спеціальністю, наприклад монтаж обладнання, дахові роботи та інше. Б.О. можуть належати державі, муніципальним органам, великим господарчим підприємствам, акціонерним товариствам, кооперативним та іншим компаніям, фізичним особам. При переході до ринкових відносин основна маса будівельних компаній приватизується, відбувається процес збільшення кількості дрібних підприємств типу БМУ і дрібніших. Спорудження помешкань і будівель триває довго, як правило, кілька років. При цьому капітальні вкладення, що використовуються в процесі будівництва тимчасово вилучаються з обігу «замороження», не залучаються до утворення національного доходу, що знижує ефективність їхнього використання. Тому виникає необхідність скорочення обсягів незакінченого будівництва, але не менше заділу, що забезпечує нормальну роботу Б.О. Специфічні форми організації будівництва виникають під час спорудження об'єктів, які з територіальної точки зору істотно відірвані від місця розташування Б.О., не виключено використання вахтових методів. При відносно невеликих обсягах будівельних робіт на підприємстві вони виконуються власними будівельними підрозділами, господарським способом</p>
Будівництво «під ключ»	Передбачає в договорі зобов'язання генерального підрядника здати замовнику повністю закінчений та обладнаний об'єкт, за який замовник сплачує всю вартість після його здачі

**Будівництво як галузь
народного господарства**

Бере участь в утворенні основних фондів для всіх галузей народного господарства. Продукцією капітального будівництва є виробничі потужності та вводяться в дію об'єкти невикористаного призначення, які і є приймаються в експлуатацію у визначеному порядку. Поступово вони стають основними фондами. У їхньому створенні беруть участь і численні галузі народного господарства (промисловість будівельних матеріалів і будівельна індустрія, машинобудування та хімічна промисловість тощо). Помешкання і споруди, оснащені технологічним, енергетичним та іншим устаткуванням і технікою, створюють натурально-речовий вміст основних фондів.

Капітальне будівництво створює, таким чином, матеріальні умови, що забезпечують можливість функціонування засобів виробництва.

Понад сімдесят галузей народного господарства обслуговує галузь будівництва, в ній використовується близько двадцяти відсотків продукції чорної металургії, більша частина продукції будівельних матеріалів, конструкцій, деталей тощо.

Галузь будівництва об'єднує діяльність проектно-дослідних, науково-дослідних організацій, підприємства будіндустрії, а також організації, що виконують роботу господарським способом. До сфери капітального будівництва належать також замовники, що розпоряджаються капітальними вкладеннями, джерелами яких є кошти державного бюджету і власні кошти підприємств.

Характерні риси і особливості капітального будівництва багато в чому залежать від своєрідності його продукції і особливостей виробничого процесу.

Продукція будівництва (помешкання, споруди) нерухома, має, як правило, великі розміри і вагу, дуже різноманітна, багатодетальна, складна. Виробничий процес переривчастий.

Виробництво ведеться на відкритому повітрі, триває іноді роками. Переважають транспортні операції. Засоби виробництва, люди - рухомі. Умови праці часто незручні, важкі, що передбачає змінюваність кадрів.

Розвиток будівництва, підвищення його ефективності відбувається на основі індустріалізації, основними напрямками якої є: перенесення виконання частини технологічного процесу з будівельного майданчика на завод, у стаціонарні умови виробництва, із забезпеченням підвищення збірності споруджуваних помешкань і будівель; покращення технологічних проектних рішень помешкань і споруд, їхня подальша типізація та уніфікація; механізоване поточне виробництво конструкцій, виробів, деталей і матеріалів на заводах або в підсобних цехах будівельних організацій з високим ступенем їх будівельної готовності; механізоване поточне виконання технологічних процесів і операцій, зведення будівель і споруд із застосуванням інвентарних засобів; комплектна поставка матеріалів, деталей та конструкцій в інвентарних засобах за графіком, що забезпечує безперервне виробництво будівельних робіт, економічно доцільна заміна на будівельних майданчиках тимчасових будівель та споруд інвентарними.

Схема управління будівництвом постійно змінюється від галузевої до територіальної організації. В сучасних умовах прагнення до ринкової моделі економіки організаційні форми управління будівництвом вдосконалюються за двома напрямками:

1. Скорочена ланковість (сходінки) управління.
2. Зростає роль територіального самоврядування.

Будівельні організації мають різні організаційно-правові форми (концерни, асоціації, акціонерні товариства тощо) і форми власності (державні, колективні, приватні). Існують трести, управління, дільниці і бригади (комплексні, спеціалізовані, підрядні тощо).

В будівництво поступово проникають ринкові елементи: попит, пропозиція, конкуренція, вільне ціноутворення, підприємництво, підрядні торги на аукціонах, тендери, тощо

Бюджет	План доходів і видатків держави, установ, підприємств на певний строк (бюджетний період)
Бюджетні асигнування	Кошти всіх складових частин бюджетної системи України, що направляються за цільовим призначенням після затвердження бюджетів
Бюджетні ресурси	Частина фінансових ресурсів держави, сконцентрована в бюджетах усіх рівнів, що входять до бюджетної системи України
Бюджетні установи та організації	Підрозділи невинробничої сфери (соціально-культурні, державне управління, наука, оборона і та інші), що отримують для фінансування своєї діяльності кошти з бюджету
Бюджетна ініціатива	Надане Конституцією право вносити проект бюджету в цілому або доповнення та зміни до нього відповідальними органами й особами
Бюджетна ефективність інвестиційного проекту	Характеризує вплив результатів здійснення проекту на доходну і видаткову частину бюджету (державного, місцевого). Основним показником оцінки бюджетної ефективності проекту є бюджетний ефект, що визначається для кожного періоду здійснення даного проекту, у вигляді різниці доходів і видатків відповідного бюджету за його реалізацією
Бюджетне фінансування	Джерела формування коштів державних підприємств і покриття видатків на спеціальні заходи (підготовку кадрів, утримання дитячих закладів і т. ін.)
Бюджетне доручення	Документ, яким розпорядник кредитів перераховує бюджетні кошти із свого рахунку в банку на рахунок підвідомчої установи, організації
Бюджетне планування	Комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів для визначення доходів та видатків бюджетів на всіх стадіях бюджетного процесу, складова частина фінансового планування, базується на одних з ним принципах
Бюджетне право	Сукупність правових норм, що регулюють відносини в галузі бюджетної діяльності: встановлення бюджетної системи, розмежування доходів і видатків між загальнодержавними та місцевими бюджетами; укладення, розгляд, затвердження бюджетів, їх виконання, а також укладення, розгляд і затвердження звітів про виконання бюджету. Б. П. - складова частина фінансового права
Бюджетне прогнозування	Визначення вірогідних показників доходів і видатків бюджету на перспективу
Бюджетне регулювання	Надання коштів з державного бюджету областям, з бюджетів областей (міст республіканського підпорядкування) - містам і районам, з районних - у сільські і селищні з метою збалансування кожного бюджету на рівні необхідному для фінансування першочергових витрат відповідної території. Існують різні методи Б. Р. - відрахування від загальнодержавних доходів, субвенції, субсидії, дотації
Бюджетний дефіцит	Перевищення видатків бюджету над його доходами
Бюджетний контроль	Вид фінансового контролю, що здійснюється в процесі укладення, розгляду, затвердження і виконання бюджетів
Бюджетний період (бюджетний рік)	Час дії бюджету й акта органу державної влади, що затвердила його
Бюджетний процес	Заснована на правових нормах діяльність державних органів по укладанню, розгляду проекту бюджету, його затвердженню і виконанню, а також по укладенню, розгляду й затвердженню звіту про виконання бюджету
Бюджетний устрій	Визначена правовими нормами система бюджетів України, розмежування доходів і видатків між ними, повноваження органів державної влади й управління в галузі бюджету
В	
Відкриття рахунків у банках	Підприємствами, організаціями та установами здійснюється з метою зберігання грошових коштів і проведення розрахунків. Залежно від характеру діяльності, джерел фінансування юридичним особам відкриваються розрахункові, поточні та інші рахунки. Для цього необхідно подати заяву про відкриття рахунку; копію документа про створення підприємства; копію статуту; картку із зразком підписів керівника підприємства і головного бухгалтера, відбитком печатки

Валовий суспільний продукт	Вартість матеріальних благ, створених суспільством протягом певного періоду
Валюта	1) грошова одиниця та її тип (золота, срібна, паперова); 2) грошові знаки зарубіжних держав, а також кредитні та платіжні документи в іноземних грошових одиницях
Валюта векселя	Грошова одиниця, в якій виставлено вексель
Валюта платежу	Якою фактично розраховуються за зовнішньоторговельною угодою або погашають міжнародну позику
Валюта ціни	Ціна, встановлена в контракті, може бути виражена у валюті країни - експортера, імпортера або у валюті третьої країни
Валютні операції	Банківська діяльність по купівлі - продажу іноземних валют
Валютні резерви	Запаси іноземної валюти, а також золота і інших дорогоцінних металів в розпорядженні урядових органів держави для оплати міждержавних рахунків
Валютні ринки	Сфера економічних відносин між країнами, що пов'язана з операціями купівлі - продажу та обміну іноземних валют, а також із застосуванням платіжних документів в іноземних валютах (чеки, векселі, акредитиви, тощо)
Валютна монополія	Виключне право держави в особі уповноважених нею органів на здійснення розрахункових, кредитних та інших операцій, як з національною, так і з іноземними валютами, а також із золотом та іншими дорогоцінностями
Валютне законодавство	Сукупність норм, що регулюють валютні відносини в країні та з іноземними державами
Валютне регулювання	Правова регламентація валютних відносин - зовнішніх розрахунків, операцій з валютою, золотом
Валютний курс	Співвідношення між грошовими одиницями різних країн, що визначається їх купівельною спроможністю і деякими іншими факторами
Валютні угоди	Дво- або багатосторонні угоди між державами щодо їхніх взаємних прав та обов'язків по врегулюванню певних валютних відносин
Варант	Посвідчення, яке видається товарним складом про прийняття товару на зберігання. В. може бути зданий під заставу або переданий іншій особі
Вексель	Цінний папір (боргова розписка, заставка), що містить безумовне грошове зобов'язання про сплату певній особі або пред'явникові векселя певної суми у певний строк
Вексельний курс	Ціна іноземного векселя у місцевій валюті
Вексельний реквізит	Скупність обов'язкових даних, що вносяться під час заповнення векселя: найменування «вексель» - безумовний наказ сплатити певну суму; сума і валюта векселя; найменування платника - трасата із зазначенням адреси та інших даних; строк платежу (за пред'явленням, у певний строк тощо)
Венчурні підприємства	Підприємства, які займаються науковими дослідженнями, інженерними розробками, створенням і впровадженням нововведень, зокрема за замовленнями великих фірм і державних субконтактів. Також до них належить широкий спектр підприємств, що займаються маркетингом, інжинірингом, рекламою, що надають консультативні послуги, допомагають у фінансуванні (фірми венчурного капіталу)
Венчурний капітал	Це інвестиції у формі випуску нових акцій, що відіграють провідну роль у господарському фінансуванні. В. к. — це капітал, який вкладається в нові сфери діяльності. Він, як правило, пов'язаний з великим ризиком
Взаємні розрахунки	Це безготівкові розрахунки, при яких взаємні вимоги боржника і кредитора за умови поставок товарно-матеріальних цінностей чи надання послуг погашаються в рівновеликих сумах. У цих випадках платіж проводиться лише на різницю вимог

<p>Видатки бюджетів місцевого самоврядування</p>	<p>Самостійно визначені напрями і норми витрачання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування на утримання житлово-комунального господарства, заклади охорони здоров'я, соціального забезпечення, народної освіти, культури, фізкультури і спорту, органів внутрішніх справ, на охорону природи, на додаткові пільги і допомогу окремим категоріям населення, на утримання управлінських структур</p>
<p>Використання робочого часу</p>	<p>Характеризується такими показниками: відпрацьовані людино-дні, відпрацьовані людино-години; середня тривалість робочого дня; баланс календарного фонду часу. Відпрацьовані людино-дні – всі дні, коли працівник приходив на роботу і починав її (незалежно від кількості годин фактичної роботи впродовж дня). Для працівників з помісячним обліком робочого часу відпрацьовані людино-дні визначаються поділом загальної кількості відпрацьованих за звітний період годин на заплановану тривалість робочого дня. Відпрацьовані людино-години – час фактичної роботи даного працівника, при цьому час впродовж робочого дня, під час якого робітник не працював (простої, перерви під час роботи тощо) в цьому показнику не відзначені. Середня тривалість робочого дня рахується у таких видах: нормальна – у співвідношенні з чинними законами про працю; фактична – з урахуванням людино-годин, які відпрацьовані в визначений і не визначений час, але без понад нормової роботи. Баланс календарного фонду часу показує суму відпрацьованих людино-днів (з'явлень) і людино-днів нез'явлень на роботу за будь-якими причинами. Баланс розглядається у двох аспектах: 1) табельний фонд робочого часу – загальна сума людино-днів усіх з'явлень і нез'явлень крім нез'явлень, які припадають на святкові і вихідні дні; 2) максимально можливий фонд робочого часу – загальна сума людино-днів з'явлень і нез'явлень, крім людино-днів, які припадають на чергові відпускні і не робочі дні (святкові та вихідні)</p>
<p>Винагорода за загальні результати робіт за підсумком року</p>	<p>Сума виплат робітникам після підбиття підсумків господарської діяльності за рік. Визначення суми винагороди кожному робітнику здійснюється з урахуванням річної заробітної плати, безперервного стажу роботи та інших характеристик. Винагорода може бути збільшена або зменшена в залежності від особистих результатів праці робітника згідно положення про порядок і умови виплати винагороди, затвердженого керівником будівельної організації</p>
<p>Виробіток</p>	<p>Кількість продукції, виражена у вартісному або натуральному вимірі, створювана робітником за одиницю робітничого часу. При визначенні виробітку використовуються вартісні та натуральні одиниці виміру. Вартісний спосіб полягає в визначенні виробітку валового обсягу СМР за кошторисною вартістю (договірною ціною) за одиницю часу на одного працюючого, зайнятого на будівельно-монтажних роботах і на підсобних виробництвах, що перебувають на будівельному балансі. Цей спосіб широко застосовується у плануванні, обліку та аналізі рівня <i>продуктивності праці</i> в усіх будівельних організаціях. Однак цей показник має багато недоліків і не завжди з його допомогою можна об'єктивно оцінити результати діяльності будівельної організації, дільниці і особливо бригади, бо на нього впливає матеріалоемність будівельно-монтажних робіт. Натуральний спосіб виміру продуктивності праці полягає у визначенні виробітку (кількості продукції або робіт) в натуральній формі за одиницю робочого часу або кількості затрат робочого часу, що припадає на одиницю продукції або робіт (1м² житла, 1м³ цегляної кладки тощо) Натуральний виробіток є вірогідним показником діяльності праці. Показники виробітку в натуральних одиницях виміру дають пряме відношення обсягу виконаних робіт і витраченого на нього робочого часу, дозволяють аналізувати затрати праці на одиницю продукції за видом робіт, визначити слабкі місця в організації виробництва, виявляти резерви зростання продуктивності праці.</p>

	<p>Виробіток може бути годинним, денним, місячним, квартальним, річним. При цьому розраховуються відповідно виконаний за даний період часу обсяг робіт і витрачений час (при розрахунку годинного виробітку – час чистої роботи без обліку простоїв; при розрахунку денного – витрачені людино-дні; місячного, квартального і річного – середньооблікова чисельність робітників будівельно –виробничого персоналу)</p>
Виробничі запаси	<p>Частина обігових фондів організацій підприємств і господарств. Містять у собі предмети праці, призначені для виробничого споживання, ще не залучені до процесу виробництва. Утворення в будівельному комплексі запасів у кожного учасника процесу відтворення(будівельно-монтажні організації, підприємство будіндустрії, організації-посередники) забезпечує його безперервність і стабільність у цілому. Залежно від умов утворення запас розподіляється на три частини: підготовчий, поточний і страховий. <i>Підготовчий запас</i> призначений для забезпечення роботи організації в період підготовки матеріалів до використання у виробничому процесі і доставки його до місця безпосереднього споживання. Його рівень визначається витратами часу на виконання операцій з розвантаження, кількісному і якісному прийманню й ін.. <i>Поточний запас</i> призначений для забезпечення безупинного процесу виробництва у період між двома черговими поставками і перебуває у залежності від інтервалу поставок та їх розміру. <i>Страховий запас</i> створюється для забезпечення процесу виробництва на випадок можливих перебоїв у поставках. Норма страхового запасу, як правило, встановлюється в розмірі 50% поточного запасу</p>
Виручка підприємства	<p>Кошти, одержані підприємством від продажу товарів, реалізації послуг і виконання робіт</p>
Витрати виробництва	<p>Всі види витрат при створенні продукції на будівельних підприємствах. При віднесенні цих витрат до одиниці створеної продукції визначається її собівартість</p>
Відтворення основних фондів	<p>Відшкодування вартості зношених засобів праці у грошовому виразі і заміна їх в натуральному виразі, створення фонду нагромадження для розширення виробництва, його модернізації і капітального ремонту. Розширення в.о.ф. – підвищення фондооснащення матеріального виробництва, а отже і підвищення продуктивності праці. Тривалість циклу В. о. ф. визначається техніко-економічним розрахунком з урахуванням <i>морального і фізичного зносу</i> цих фондів. Джерелом фінансування в.о.ф. є <i>амортизаційні відрахування</i></p>
Вклад	<p>Рахунок до запитання, тобто банківський депозит, який може бути вилучений вкладником за першою його вимогою</p>
Власні обігові кошти	<p>У розпорядженні підприємства перебувають постійно і використовуються для створення мінімальних запасів сировини, основних та допоміжних матеріалів, палива, готової продукції на складах та інших цілей. Розмір В. о. к. (норматив) змінюється лише в зв'язку зі зміною обсягу випуску продукції, умов виробництва, постачання тощо. Потреба в коштах понад цей норматив, що виникає в певні періоди року, забезпечується залученням кредитів</p>
Власність	<p>Економічна категорія, яка відображає право володіння і розпорядження майном, що належить фізичним і (або) юридичним особам.</p> <p>Майно може перебувати в приватній, державній, муніципальній власності, а також у власності громадських об'єднань (організацій).</p> <p>Право приватної власності поширюється на власність громадян та юридичних осіб (підприємств).</p> <p>Власність громадян (майнова і інтелектуальна) створюється і примножується за рахунок їхніх трудових прибутків від участі у суспільному виробництві, ведення власного господарства, прибутків і коштів, вкладених у кредитні спілки, акції й інші цінні папери, від придбання спадкування майна і на інших засадах, дозволених законом. Господарські товариства, кооперативні, колективні й інші</p>

	<p>підприємства, створені в якості власника майна і є юридичними особами, мають право власності на майно, передане їм у формі внесків їхніх фундаторів, а також на майно, отримане в результаті підприємницької діяльності і на іншими засадах, відповідно до чинного законодавства.</p> <p>Власність громадських об'єднань (організацій) складають будинки, споруди, житловий фонд, устаткування, інвентар, майно культурно-освітнього й оздоровчого призначення, кошти, акції та інші цінні папери, а також інше закріплене за ними майно, необхідне для забезпечення їхньої діяльності.</p> <p>У державній власності перебуває майно органів влади та управління державою, ресурси континентального шельфу і морської економічної зони, культурні й історичні цінності загальнодержавного значення, кошти держбюджету, частина золотого запасу, діамантового і валютного фонду, державний пенсійний, страховий, резервний і інші фонди.</p> <p>У муніципальній власності перебуває майно органів міської та місцевої влади, кошти місцевого бюджету і позабюджетних фондів, житловий фонд, нежилі помешкання в бруктах житлового фонду, об'єкти інженерної інфраструктури, а також підприємства сільського господарства, торгівлі, побутового обслуговування, транспорту, культури та інше майно, необхідне для економічного і соціального розвитку міст, районів та інших територіальних утворень</p>
<p>Внутрішня норма доходності (індекс прибутковості)</p>	<p>Показник, застосовуваний для порівняльної оцінки варіантів інвестиційних проектів. Являє собою норму (ставку) дисконтну ($E_{вн}$), при якій величина ефектів дорівнює наведеним капіталовкладенням. Виводиться з рівняння наступного вигляду:</p> $\sum_{t=0}^T \frac{B_t - U_t}{(1 + E_{вн})^t} = \sum_{t=0}^T \frac{K_t}{(1 + E_{вн})^t}$ <p>де T – горизонт розрахунку (крок розрахунку, на якому проводиться ліквідація об'єкта або для якого ведуться розрахунки); B_t – результати, що одержуються на t-му кроці розрахунку; U_t – затрати на t-му кроці розрахунку без обліку в них капітальних вкладень; K_t – капітальні вкладення на t-му кроці. Інвестиції в розглядуваний варіант інвестиційного проекту доцільні, якщо внутрішня норма доходності дорівнює встановленій інвестором, або більша</p>
Г	
<p>Гіперінфляція</p>	<p>Переповнення понад певну межу каналів обігу паперових грошей і знецінення їх внаслідок надлишкового випуску. Г. – найвищий ступінь інфляції, коли втрачається будь-яка можливість керування процесами грошового обігу. Під час Г. різко знецінюється грошова одиниця, відбувається розлад у платіжному обігу, порушуються нормальні господарські зв'язки</p>
<p>Гарантійний лист (зобов'язання)</p>	<p>Видається вищою організацією банку для забезпечення своєчасних платежів за кредитами, наданими підвідомчому підприємству. Це зобов'язання надає банку право проводити погашення кожної позики з рахунку підприємства. Дія Г. л. припиняється після повернення відповідного кредиту</p>
<p>Гарантія банківська</p>	<p>Порука банку-гаранту за свого клієнта щодо виконання взятих ним фінансових зобов'язань. Надаючи гарантію, банк бере на себе зобов'язання, у випадку несплатити клієнтом у строк платежів, остаточні розрахунки провести за власний кошт. Г. б. широко застосовується в міжнародній комерційній та банківській практиці</p>
<p>Генеральний підрядник</p>	<p>Організація, фірма, що виконує на свою відповідальність за договором підряд на капітальне будівництво (підрядний контракт) – зобов'язання продавця з будівництва об'єктів, включно з монтажем і налагодженням технологічного та іншого обладнання, а також іншими</p>

	<p>зв'язаними з ними роботами і послугами. Г. п. за згодою замовника може залучати до виконання своїх зобов'язань продавця вітчизняні та іноземні фірми, залишаючись при цьому відповідальними за виконання робіт субпідрядниками. Г. п. спільно з генеральним постачальником бере участь у поданні замовнику комплексного обладнання і об'єкта в цілому. Для виконання робіт за договором генеральний підрядник зобов'язується:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виконувати всі роботи в обсязі і в строк, передбачені в договорі, і здати роботу замовнику в стані, що дозволить нормальну експлуатацію об'єкта; – виконувати роботи в повній відповідності з проектами, кошторисами робочими кресленнями та будівельними нормами і правилами; – поставити на будівельний майданчик необхідні матеріали, обладнання, вироби, конструкції, комплектуючі вироби, будівельну техніку, за винятком матеріалів, обладнання і виробів, що поставляються замовником; – звести власними силами і за владні кошти на території будівельного майданчика всі тимчасові споруди, необхідні для зберігання матеріалів і виконання робіт за поточним договором; – інформувати замовника про укладання договору підряду з субпідрядниками в міру їхнього укладання з вказівкою предмета договору, найменування та адреси субпідрядника; – нести відповідальність перед замовником за належне виконання субпідрядниками за залученим поточним договором залученими, за координацію їхньої діяльності; – забезпечити на будівельному майданчику дотримання необхідних заходів з техніки безпеки, охорони навколишнього середовища, зелених насаджень і землі під час проведення робіт, а також встановити освітлення; – погодити з органами державного нагляду порядок ведення робіт на об'єкті і забезпечити додержання його на будівельному майданчику; – здійснювати охорону об'єкта, що будується; – здійснювати страхування будівельних ризиків; – забезпечувати належне утримання та прибирання будівельного майданчика і прилеглої до нього вулиці; – у встановлений термін з дня підписання акту про приймання завершеного будівництвом об'єкта вивезти за межі будівельного майданчика будівельні машини, обладнання, що належать йому, і транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, будівельні матеріали, вироби, конструкції, тимчасові будинки і споруди та інше майно, а також будівельне сміття у місце, призначене замовником
<p align="center">Гнучка технологія</p>	<p>Конкретне організаційно-технологічне рішення виробничого процесу (на заводі, в будівельній організації), добре пристосоване для створення змінюваної (з встановленими обмеженнями) будівельної продукції. Пристосування гнучкої технології до створення зазначеної продукції виражається у скороченні витрат на поточні і періодичні переналагодження виробництва при зміні параметрів продукції. Г. т. – приватне рішення, яке досягається у процесі підвищення <i>технологічної гнучкості</i> виробництва</p>
<p align="center">Господарський механізм</p>	<p>Сукупність норм та методів регулювання процесу відтворення. Формується на основі економічних законів, які відображають існуючі стійкі причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежність економічних явищ у процесі виробництва, розподілу, обліку та використання матеріальних благ та послуг. Опосередковує взаємодію між системою виробничих відносин, виробничими силами і надбудовою суспільства. Видозмінюється під впливом досягнутого рівня виробничих сил і виробничих відносин. У процесі вдосконалення Г. м. забезпечується відповідальність між рівнем виробничих сил і конкретними формами</p>

	виробничих відносин. Внутрішню структуру, яка базується на принципі господарського розрахунку, характеризують: форма власності; планування, як інструмент реалізації економічної політики; система ринкових відносин у вигляді сукупності соціально-економічних відносин у сфері оновлень, шляхом яких здійснюється реалізація товарів та послуг; багатообразні господарські важелі (ціна, прибуток, господарське право, конкуренція тощо); матеріальні та моральні стимули, які дозволяють підвищити ефективність виробництва, якість роботи, яка виконується, а також здійснення колективами рішення соціальних задач
Господарський механізм	Інтегрована система економічних, організаційних, правових та інших форм, методів та інструментів управління господарською діяльністю
Господарський розрахунок	Метод ведення господарства і керівництва економікою, що ґрунтується на використанні дії об'єктивних економічних законів, виходячи з таких принципів: господарська самостійність підприємства; самоокупність (беззбитковість) і рентабельність; матеріальна зацікавленість колективів підприємств у поліпшенні кінцевих результатів виробництва; матеріальна відповідальність за кінцеві результати господарювання; грошовий контроль за госпрозрахунковою діяльністю. Принципи Г.р. закріплено у нормах права
Господарський розрахунок будівельного підприємства	Система економічних відносин, яка забезпечує ефективне функціонування будівельних підприємств та передбачає дотримання принципів: повної оперативно-виробничої самостійності, самоокупності та самофінансування. Г. б. п. є механізмом регулювання господарських відносин: підприємств між собою; з державою та підлеглими структурними одиницями; будівельними керівництвами виробничо-технологічної комплектації; підсобними та допоміжними виробництвами, тощо. Економічні взаємовідносини будівельних підприємств з державою здійснюються через системи державних замовлень, кредитування, оподаткування. Економічні взаємовідносини між окремими підприємствами реалізуються на принципах ринкових відносин. У ході розвитку суспільного виробництва відбувалося постійне вдосконалення системи господарського розрахунку. У період 1988 - 1990 рр. у господарській практиці, зокрема у будівництві, використовувалися дві моделі господарського розрахунку: перша, ґрунтувалась на нормативному розподілі прибутку, друга – на нормативному розподілі прибутку підприємств. Зараз на зміну цим моделям у системі народного господарства прийшли нові прогресивні форми характерні для ринкових відносин у вигляді орендних, приватних, акціонерних підприємств і організацій
Господарські товариства	Підприємства, організації, установи, створені на засадах угоди між юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До Г. т. належать: акціонерні товариства; товариства з обмеженою відповідальністю; товариства з додатковою відповідальністю; повні товариства; командитні товариства. Засновниками та учасниками Г.т. можуть бути як підприємства, так і громадяни. Г.т. набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації у районній, міській державній адміністрації (при зайнятті банківською діяльністю – у Національному банку України)
Грошова маса	Весь обсяг випущених в обіг металевих монет і паперових грошей (казначейських і банківських білетів). У загальний обсяг грошових коштів у господарському обігу, крім готівки включаються також грошові кошти на поточних рахунках у банках. Однак маса готівки завжди виділяється із загального обсягу
Грошова одиниця	Встановлений у законодавчому порядку грошовий знак, один з елементів грошової системи. Служить для порівняння та вираження цін усіх товарів. Г. о., як правило, поділяється на дрібні, пропорційні частини. В більшості країн існує десяткова система поділу 1:10:100 (фунт стерлінгів = ста пенсам; 1 долар США = ста центам; таке інше)

Грошова реформа	Система заходів держави, спрямованих на упорядкування і зміцнення грошової системи
Грошова система	Форма організації грошового обігу в країні, що склалася історично і закріплена національним законодавством. Г. с. включає в себе грошову одиницю, масштаб цін, види грошей, що мають законну платіжну силу, кредитні та паперові гроші; розмінну монету; порядок емісії та обігу грошей. Для Г. с. у сучасному світі характерні такі риси: вихід золота із внутрішнього обігу, розвиток безготівкового та скорочення готівкового обігу, монополізація державного випуску грошей та регулювання грошового обігу
Грошовий обіг	Безперервний рух грошей в процесі купівлі-продажу товарів і послуг. Охоплює сферу випуску (емісії) грошей Національним банком і передачі їх у свої каси, подальше переміщення грошей в каси підприємств, організацій, установ, розрахунки з населенням, здійснення ним платежів і вкладів, а потім від населення через каси підприємств, організацій, установ – у каси Національного банку
Гудвіл	Комплекс заходів, спрямованих на збільшення прибутку підприємства без відповідного збільшення активних операцій, включно з використанням найкращих управлінських здібностей, домінуючою позицією на ринку продукції (робіт, послуг), нові технології тощо. Вартість Г. визначається різницею між ціною придбання і звичайною ціною відповідних активів
Д	
Дилер	Особа (або фірма), яка здійснює біржове або торговельне посередництво. Дилери діють від свого імені і можуть виступати посередниками між брокерами, іншими дилерами, клієнтами. Д. може виступати посередником у торговельних операціях купівлі-продажу цінних паперів, товарів і валюти.
Давальна угода	Угода, в якій обумовлено, що продукція буде виготовлятися з сировини замовника
Дебітор	Особа (юридична або фізична), що заборгувала іншій особі (кредитору)
Дебіторська заборгованість	Заборгованість підприємств, організацій, установ або окремих осіб (дебіторів) по платежах певному підприємству. Кошти в Д. з. не беруть участі в господарському обороті, тому Д. з. небажана для підприємств. Після закінчення строку позовної давності Д. з. списується у збитки або стягується з винних
Дебет	Ліва сторона бухгалтерського рахунку, на якій відображають господарські операції. У рахунках активу в Д. заносяться всі надходження по даному рахунку, в рахунках пасиву групуються всі видатки по рахунку
Девальвація	Знецінення валюти, яке полягає в зниженні її курсу стосовно до інших валют. Основні причини Д. – висока інфляція, дефіцит платіжного балансу
Декор	Знижка ціни товару за його дострокову оплату. Застосовується також, коли якість товару нижча, ніж передбачено, або товар іншого зразка
Декувер	Різниця між оцінкою майна і страховою сумою, що залишається страховнику як плата за його ризик
Деномінація	Укрупнення національної грошової одиниці шляхом обміну за певним співвідношенням, згідно до нормативного акту, старих грошових знаків на нові. Здійснюється з метою впорядкування грошового обігу, полегшення обліку і розрахунків
Депозити	Кошти, що тимчасово зберігаються у певній установі і належать іншим юридичним особам та громадянам. За певних умов Д. передаються за призначенням, післятого як спливе строк позовної давності у бюджет
Депозитні операції	Здійснюються акціонерними банками для залучення коштів у вклади та їх розміщення. Розрізняють пасивні (залучаються кошти юридичних осіб і населення у вклади строкові і до запитання) та активні Д. о. (розміщуються тимчасово вільні кошти в інших банках)

Депозитний сертифікат	Різновид строкових банківських вкладів. Клієнт, що здав на певний строк і під встановлені відсотки кошти в банк, одержує Д. с. – своєрідну боргову розписку банку. Клієнт може забрати кошти з рахунку і до закінчення обумовленого строку, однак банк штрафує його й утримує певну частину відсотків
Депонування	Передача на зберігання в кредитні установи коштів або цінних паперів. При розрахунках акредитивом банк покупця проводить Д. власних коштів платника або своїх кредитів
Депорт	Біржова угода, що укладається на певний строк особами, які грають на зниження курсу цінних паперів з метою отримати курсову різницю
Державні видатки	Грошові витрати з державного бюджету та інших державних фондів. Д. в. включають у себе: видатки на державне господарство, соціально-культурні заходи, оборону країни, утримання державного апарату та інші види видатків
Державні доходи	Грошові надходження в державні фонди, що використовуються для здійснення функцій держави. Поділяються на централізовані й децентралізовані: перші концентруються в бюджеті, а другі це доходи державних підприємств і господарських організацій
Державна монополія	Виключне право держави у певній сфері діяльності. В галузі фінансів знаходить свій вияв, наприклад, у виключному праві друкувати й випускати гроші в обіг тощо
Державна позика	Сукупність відносин, в яких держава виступає позичальником, а підприємства, установи, організації чи населення кредитором. Розрізняють внутрішні і зовнішні позики: внутрішні укладаються в даній країні, а зовнішні – з іноземними кредиторами. Щодо видів доходності Д. п. бувають відсоткові та вирашні
Державна служба зайнятості	Основна ланка регулювання та організації зайнятості населення, яка створюється для реалізації державної політики зайнятості населення і забезпечення громадянам відповідних гарантій. Первинною ланкою Д. с. з. є районний, міський (районний у місті) центри зайнятості (біржі праці); їх діяльність фінансується за рахунок коштів державного фонду сприяння зайнятості, які передбачені на ці заходи. У складі Д. с. з. створюються інспекція, яка здійснює контроль за виконанням державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями (незалежно від форм власності і господарювання) та законодавства про права громадян на працю і зайнятість. Д. с. з. виконує такі функції: аналіз і прогноз запитів і пропозицій на робочу силу, інформування про стан ринку праці, ведення обліку вільних робочих місць і громадян, які звертаються з питаннями про працевлаштування; консультування трудящих, які звернулися до служби зайнятості, і роботодавців про можливість одержання роботи і забезпечення робочою силою, про вимоги, які пред'являються до професії і робітників, і з інших питань, пов'язаних із забезпеченням зайнятості; наданих допомоги трудящим у підборі підходящої роботи, підприємствам, установам, організаціям та іншим роботодавцям – у підборі необхідних робітників; організація професійного навчання, перенавчання і підвищення кваліфікації громадян у системі служби зайнятості або в інших навчальних закладах; надання послуг з працевлаштування, професійної орієнтації звільненим робітникам і незайнятому населенню; забезпечення реєстрації безробітних і надання їм допомоги у межах своєї комплектації, включно з виплатою допомоги, організація розробки програм зайнятості з передбачаючими заходів щодо соціальної захищеності різноманітних груп населення, сприяння підприємствам, установам, організаціям у вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням зайнятості населення.
Державне мито	Збір, що стягується в судових та арбітражних органах, нотаріальних конторах, органах Міністерства внутрішніх справ, міських, сільських, селищних радах народних депутатів та інших уповноважених на те органах за вчинення ними окремих дій і видачу документів, які мають

	юридичне значення. Д. м. стягується: із заяв, скарг, за видачу копій документів, за прописку, за видачу документів на право виїзду за кордон тощо
Державне майно	Створюється за рахунок бюджетних асигнувань і (або) вкладів інших державних підприємств, одержаних доходів, інших законних джерел і знаходиться у власності держави або місцевих органів управління, що входять до її складу. Майно може передаватися в господарське ведення підприємству в особі трудового колективу
Державне соціальне страхування	Система матеріального забезпечення трудящих та охорони їхнього здоров'я, що регулюється правовими нормами і здійснюється зі спеціальних фондів, які утворюються за рахунок коштів підприємств, установ, організацій, населення. Розміри відрахувань визначено Верховною Радою України
Державний борг	Загальна сума заборгованості держави за непогашеними позиками та несплаченими за ними відсотками. Поділяється на внутрішній і зовнішній
Державний кредит	Система відносин, в яких однією зі сторін виступає держава. Здійснюється у формі позик
Державний бюджет України	Централізований фонд фінансових ресурсів держави, який використовується для виконання покладених на нього функцій, передбачених Конституцією
Дефіцит	Перевищення видатків над доходами, пасиву балансу - над його активом; нестача матеріальних цінностей порівняно з потребою в них
Дефляція	Зменшення урядом маси паперових грошей та нерозмінних на золото банкнотів, випущених в обіг у період інфляції, з вилученням частини надлишку паперових грошей
Дивіденди	Прибуток, отриманий від здійснення корпоративних прав, включно з доходами, нарахованими у вигляді відсотків на акції або на внески до статутних фондів, за винятком доходів, отриманих від торгівлі корпоративними правами та доходів від операцій з борговими зобов'язаннями і вимогами
Дисконт	Купівля банками векселів до закінчення строку з вирахуванням процентів; знижка з ціни товару, валюти; різниця між реальним і номінальним курсом акцій
Дисконтна політика	Політика підвищення або зниження ставок за купівлю векселів центральними емісійними банками країн для регулювання попиту й пропозиції позичкових капіталів, стану платіжного балансу і валютних курсів
Дисконтування	<p>Приведення витрат різних років до порівняного (за часом) виду. Приведення коштів (K), вкладених в різні роки t у процесі зведення будівельного об'єкта, до початку робіт (t_0) або закінчення робіт (T). До початку робіт</p> $K_0 = \sum_1^T K_t \frac{T^1}{(1 + E_{nn})^{t-1}},$ <p>до закінчення робіт:</p> $KT = \sum_1^T K_t (1 + E_{nn})^{T-1}$ <p>де E_{nn} – коефіцієнт приведення різночасових затрат.</p> <p>Дисконтування служить тільки для вибору найбільш вигідного розподілу вкладення коштів за роками. Корисна вартість будівництва або сума договору не залежить від цього розподілу. Дисконтування дозволяє підряднику розробити найбільш вигідний для нього графік виконання робіт</p>
Дисципліна трудова	Дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку будівельної організації. Передбачає точне дотримання трудового режиму, використання робочого часу для продуктивної діяльності, своєчасне і високоякісне виконання своєї роботи, виконання правил технології

	<p>будівельного виробництва і техніки безпеки, швидке та чітке виконання розпоряджень керівників, а також дбайливе відношення до інструментів, устаткування та інших матеріальних цінностей.</p> <p>Пайовик – юридична і фізична особа, яка працює з замовником на основі контракту щодо фінансування певної частки обсягу будівництва і після здачі введеного об'єкта в експлуатацію здобуває право власності на певну його частину</p>
Дотація	Асигнування з державного бюджету на покриття збитків, для збалансування нижчих бюджетів, доплата
Доход	<p>Заново створена (утворена) вартість у сфері матеріального виробництва, гроші або матеріальні цінності, які одержує держава, установа або приватна особа від будь-якого підприємства або від будь-якого роду діяльності (річний дохід, національний дохід, госпрозрахунковий дохід, трудові доходи, дохідна частина бюджету, акцизний дохід, дохід населення тощо).</p> <p>Узагальнений показник економічного розвитку – результат процесу розширеного відтворення за певний період часу.</p> <p>Результатом виробництва напротязі даного року є валова продукція. Якщо з валової продукції вилучити матеріальні витрати, зроблені за рік, тобто витрати за рахунок раніше створених засобів виробництва, – у вигляді амортизаційних відрахувань від вартості машин, устаткування, транспортних засобів, будівель і споруд, вартість затраченої сировини, палива, енергії та матеріалів, то залишиться заново створена (утворена) за рік вартість.</p> <p>Дохід – результат прикладення продуктивної праці у сфері виробництва, зростання якого залежить від двох факторів: збільшення маси прикладеної (застосованої) праці, тобто зростання чисельності робітників, і зростання продуктивності сукупної праці.</p> <p>Економічна природа доходу, його джерела, принципи розподілу і характер використання обумовлені способом виробництва і формами власності на засоби виробництва. Дохід служить джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб людей. Саме по собі зростання доходу ще не показник зростання народного добробуту, оскільки добробут окремих груп населення, окремих людей, розміри їх річних доходів (отже, їхня доля в доході держави, трудового колективу) залежать не тільки від обсягу і темпів приросту доходу, але й від того, за яким принципом він розподіляється і на які цілі використовується.</p> <p>Різновидом доходу є дивіденд, який виплачується з прибутків підприємств власнику акцій акціонерного товариства.</p>
Дуополія	Ринкова ситуація, коли існує лише два виробники, які пропонують ідентичну продукцію
Е	
Економіка	1) єдиний народногосподарський комплекс, який охоплює суспільне виробництво, розподіл, обмін і споживання на території країни; 2) господарство країни, області, району, галузі ; 3) наука про те, як суспільство використовує певні обмежені ресурси для виробництва корисних продуктів і розподіляє їх між різними групами людей
Економіка будівництва	<p>Економічна наука, яка вивчає специфічні особливості розвитку виробничих відносин у будівельній галузі у їх взаємозв'язку та взаємодії з виробничими силами. Економіка вивчає закономірності розвитку та ефективність капітального будівництва, розглядає питання капітальних вкладень та будівельне виробництво у рамках організаційно правових форм підприємства.</p> <p>Актуальна задача Е. б. – обґрунтований перехід до планування оцінки діяльності будівельних організацій в умовах ринкових відносин. Е. б. вивчає економічну ефективність капітальних вкладень та науково-технічних програм у будівництво (форми, критерії, показники, нормативи), вирішальні умови росту продуктивності праці,</p>

	<p>підвищення фондівдачі, прибутку, рентабельності, прискорення введення у дію потужностей, а також досягнення проектних, техніко-економічних показників. Е. б. розробляє економічні основи будівельного проектування, типізації будівництва, його індустріалізації з урахуванням фактору часу, екологічних та містобудівних умов і обмежень забудови, соціально-економічного ефекту, а також зниження кошторисної вартості та питомих капітальних вкладень. Важливі сфери Е. б. – створення нормативної бази, тобто системи взаємопов'язаних вартісних та натуральних нормативів (планових, виробничих, кошторисних, облікових, статистичних тощо), для цілей техніко-економічного регулювання виробництва на усіх етапах інвестиційного процесу і контролю за ним.</p> <p>Е. б. необхідно розробити галузеві основи ринкової економіки та маркетингу, методи укладання бізнес-плану, нові навчальні програми для навчальних закладів.</p> <p>Е. б. служить методологічною базою для визначення ефективності технічного рішення у процесі проектування об'єктів будівництва і виконання будівельно-монтажних робіт.</p> <p>Науково-методичною базою вивчення економічних явищ і процесів будівництва служать теорії економічних вчень, а також функційні аспекти наук, які вивчають розвиток фінансів та кредиту, ціноутворення, економіку праці, матеріально-технічне забезпечення управління, планування та організації виробництва у галузі народного господарства</p>
Елементне нормування	Розбивка процесу на логічно завершені частини з наступним аналізом кожної окремо та у взаємозв'язку між собою, що дозволяє врахувати вплив багатьох факторів на трудомісткість дослідного процесу. За Е. н. проводять заміри часу, витрати праці та вироблення продукції, описання технології та заходів виконання роботи, кількіснокваліфікаційного складу працівників, машин та інструментів, які використовувалися
Емісія цінних паперів	Випуск в обіг акцій, векселів, облігацій внутрішніх місцевих позик, облігацій підприємств, казначейських зобов'язань держави, ощадних сертифікатів. Є. ц. п. і розміщення їх серед кінцевих інвесторів проводяться емітентом або через кредитні установи. Цінні папери розміщують шляхом передплати або серед заздалегідь визначеного кола інвесторів на фондовій біржі та позабіржовому ринку цінних паперів
Емітент	Держава в особі органу управління, підприємство, установа, організація, які від свого імені випускають цінні папери і беруть на себе зобов'язання, що впливають з умов їх випуску
Енергоозброєність будівництва	Відношення сумарної потужності двигунів будівельних машин та обладнання до обсягу виконаних будівельних робіт у вартісному вираженні
Енергоозброєність праці	Показник, який характеризує обладнання робочого місця одного працівника основного виробництва будівельної організації, потужність електродвигунів та електроапаратів
Ефективність капітальних вкладень	<p>Віддача від основних фондів, які створювалися на, виділені для цього <i>капітальні внески</i> у співвідношенні з розмірами цих внесків. $E_{кв}$ - один з найвизначніших факторів при техніко-економічних обґрунтуваннях прийняття рішення. Загальна економічна $E_{кв}$ у масштабі держави або галузі ($E_{нг}$) представляє собою співвідношення приросту ΔD національного доходу до капітальних внесків, які викликали цей приріст (K):</p> $E_{ux} = \frac{\Delta D}{K},$ <p>те саме для підприємств, які працюють в умовах самоокупності:</p> $E_{np} = \frac{\Delta \Pi}{K},$ <p>де $\Delta \Pi$ – приріст прибутку у результаті використання виділених капітальних внесків</p>

Є	
Євrorинок	Міжнародний ринок позикових капіталів, на якому операції здійснюються в євровалютах. У Є. беруть участь близько п'ятиста великих і середніх комерційних банків європейських країн
Ємність ринку	Можливий обсяг реалізації товарів на ринку, що визначається розмірами платоспроможного попиту
З	
Заборгованість дебіторська	Сума боргів юридичних або фізичних осіб, підприємству, організації, установі за підсумками їх господарських взаємовідносин
Заборгованість кредиторська	Сума грошових коштів підприємств, організацій, установ, яка підлягає сплаті відповідним юридичним і фізичним особам
Забудовник	Юридична або фізична особа, яка має право власності на землю і здійснює фінансування будівництва житлових будинків, фермерських господарств та інших об'єктів. Забудовник після одержання дозволу на розробку і відведення землі доручає єдиному замовнику укладення контракту на будівництво або договору підряду. Сам же залишається власником відведеної за актом земельної ділянки і власником збудованого (спорудженого) об'єкта. Принципова різниця між замовником і забудовником полягає в тому, що замовник є безпосереднім суб'єктом інвестиційної діяльності, а забудовник одночасно є землевласником на умовах особистої власності і довічного володіння на відміну від замовника, який користується землею на умовах оренди
Зайнятість населення	Працездатні громадяни, які працюють за наймом, зокрема виконують роботу за винагороду на протязі повного або неповного робочого дня (тижня); мають оплачувану роботу, але тимчасово відсутні у зв'язку із захворюванням, відпусткою тощо; самостійно забезпечують себе роботою (підприємство, фермерство, індивідуальна праця та ін.); проходять військову службу; навчаються на очних відділеннях навчальних закладів
Замовник	<p>Суб'єкт інвестиційної діяльності, юридична або фізична особа, яка має фінансові кошти і подає за вимогою підрядника зобов'язання про свою платоспроможність.</p> <p>Замовник може передати право управління договором підряду з його боку іншій юридичній або фізичній особі (спеціалізований на виконанні такого виду робіт), яка є довіреною особою замовника, діє від його імені і представляє його інтереси на протязі всього інвестиційного циклу. Майнову відповідальність перед підрядником за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором підряду в будь-якому випадку несе замовник.</p> <p>Зобов'язаннями замовника є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – своєчасна передача підряднику будівельного майданчика, придатного для проведення робіт, а також документів про відведення місць для складання зайвого ґрунту, будівельного сміття і кар'єрів для добування відсутнього ґрунту; – своєчасне надання матеріалів і устаткування, які не входять в номенклатуру постачання підрядника; – своєчасна передача проектно-кошторисної документації на виконання робіт, розробленої у відповідності з вимогами будівельних норм і правил та затвердженої у встановленому порядку; – своєчасна оплата виконаних підрядником робіт відповідного порядку, обумовленому у договорі підряду; – - інші зобов'язання
Заробітна плата	<p>Відображена у грошах доля трудящих у тій частині доходу підприємств і будівельних організацій, яка спрямована на потреби особистого споживання і розподіляється згідно кількості і якості праці виконавців.</p> <p>Під якістю праці мається на увазі виконання (здійснення) виконавцями своїх обов'язків із забезпечення встановлених вимог з якості продукції і проведення постійної роботи з пошуку резервів щодо підвищення якості. Залежить від трудової дисципліни,</p>

	<p>кваліфікації виконавців, організації виробництва і праці. Підвищення якості праці можливо лише при суттєвій матеріальній зацікавленості у виконанні робіт на високому рівні якості.</p> <p>Розрізняються грошова номінальна і реальна З. п. Номінальна З. п. виплачується робітникам і службовцям відповідно по кількості і якості їхньої праці за певний період робочого часу. Розрізняють нараховану і виплачену З. п. Реальна З. п. характеризується тією кількістю товарів і послуг, які можуть бути придбані працівником при даному розмірі грошової З. п. і даному рівні цін на товари і послуги.</p> <p>Держава встановлює для підприємств всіх форм власності єдиний розмір мінімальної заробітної плати, який забезпечує прожитковий мінімум – мінімум коштів, необхідних для підтримки життєдіяльності працівника і відновлення його робочої сили. Розмір мінімальної заробітної плати визначає нижню межу суспільно необхідного рівня життя. Методика його визначення ґрунтується на побудові мінімального споживчого бюджету (споживчого кошика).</p> <p>Організація З. п. повинна базуватися за такими принципами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – застосування тарифної системи, тарифних ставок і тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій робітників, посадових окладів і кваліфікаційного довідника посад керівників, спеціалістів, службовців; – застосування різних систем оплати праці – відрядної і погодинної, доповнених різними системами преміювання та іншими видами стимулювання. <p>Умови суспільного виробництва зумовлюють об'єктивну необхідність нормування праці. Для того, щоб правильно організувати працю в будівництві, необхідно знати, яка кількість праці, скільки робітників різних спеціальностей і кваліфікації буде потрібно для виконання тієї чи іншої роботи, іншими словами, встановити міру праці кожного робітника, тобто <i>суспільно необхідних витрат праці</i></p>
Застава	Один із засобів забезпечення зобов'язань; ефективний та надійний засіб захисту інтересів кредитора. Предметом застави може бути як рухоме, так і нерухоме майно, що передається кредитором
Звичайна процентна ставка за депозит	Середньозважена процентна ставка на день відкриття депозиту, але не вища за середньозважену процентну ставку за депозити, залучені протягом тридцяти календарних днів, що передували даті відкриття цього депозиту
Звичайна процентна ставка за кредит	Середньозважена процентна ставка на день сплати процентів за кредит, але не нижча середньозваженої процентної ставки за кредити, надані протягом 30 календарних днів, що передували даті надання цього кредиту
Земельний податок	Різновид плати за землю, обов'язковий платіж, що його сплачують до бюджету власники землі та землекористувачі (крім орендарів). Розмір З. п. залежить від якості та місцезнаходження земельної ділянки на підставі кадастрової оцінки і встановлюється у вигляді платежів за одиницю земельної площі з розрахунку на рік
Знос основних фондів	Втрата первинних експлуатаційних властивостей основних фондів у процесі їх експлуатації. Існують два види З. о. ф. – моральний і фізичний. При сучасному темпі науково-технічного прогресу в більшості випадків моральний знос настає раніше ніж фізичний. Це свідчить про надмірну довговічність основних фондів і пов'язані з цим збитки. Запобігти надмірній довговічності основних фондів у процесі проектування будівельної продукції можна за рахунок прийняття рішень, спираючись на останні досягнення науки і техніки; відмови від застосування надмірно довговічних конструкцій і матеріалів; підвищення пристосованості конструкцій і машин і механізмів до їх модернізації; при проектуванні засобів праці – за рахунок передбачення їх найбільшого пристосування до змін продукції, виготовленої з їх допомогою у період експлуатації основних фондів

I	
Імобілізація капіталу	Перетворення капіталу акціонерної компанії у капітал приватних підприємств; вкладення обігових коштів у малорухомі цінності (процентні папери, що не котируються на біржі, та ін.)
Інвестиції	Довгострокове вкладання капіталу (коштів) у різні галузі економіки, переважно за межами країни. Також: майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями є: 1) грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; 2) рухоме і нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); 3) майнові права, що випливають з авторського права, ноу-хау, досвід та інші інтелектуальні цінності; 4) права користування землею та іншими природними ресурсами, тощо
Інвестиційна діяльність	<p>Діяльність, пов'язана з реалізацією інвестиційних намірів. Здійснюється через організації <i>інвестиційних комплексів</i>. Складається із наступних елементів, які збігаються зі складовими <i>інвестиційного циклу</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розробка інвестиційних намірів, здійснювана в умовах жорстких обмежень за обсягами інвестицій, що потребує не менш жорсткого відбору найважливіших об'єктів для реалізації через будівництво. Відбір об'єктів здійснюється за допомогою оцінки <i>пріоритетів у будівництві</i>, коли кожен об'єкт одержує оцінку у балах на основі встановленої системи факторів та їх градацій, що дозволяє ранжувати об'єкти у міру падіння їх пріоритетності. Оцінка пріоритетності дозволяє вирішувати такі завдання: формування будівельних програм з найважливіших об'єктів; прийняття рішень про консервацію об'єктів при перевантаженні будівельних програм вже розпочатими об'єктами будівництва з метою прискорення темпів їх будівництва (з можливістю продажу незавершених об'єктів з аукціонів); прийняття рішень про тимчасову відстрочку початку будівництва нових об'єктів з метою прискорення завершення робіт на вже споруджених об'єктах; – визначення джерел інвестування та укладання відповідних договорів про фінансування з визначенням можливих фінансових (податкових) пільг в залежності від оцінки пріоритетності об'єктів у межах прийнятої структурної політики держави або муніципальних структур; – організація будівельної діяльності, безпосередньо пов'язаної зі зведенням будівель і споруд, з жорстким виконанням договірних зобов'язань, дотриманням вимог до якості робіт, з рішенням завдання скорочення тривалості будівництва шляхом скорочення фронту будівництва; – забезпечення нормального функціонування об'єктів, введених в експлуатацію впродовж встановленого договором гарантійного строку
Інвестиційний комплекс	<p>Комплекс організацій, підприємств і фірм, який забезпечує інвестиційну діяльність. У складі I. к. розрізняють:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвесторів, функції яких можуть виконувати державні органи, муніципальні структури, акціонерні організації, приватні фірми і підприємці, банки різного роду. При укладенні договорів підряду інвестори виступають як замовники; договори можуть укладатися на підставі результатів підрядних торгів (тендерів); – підрядників, безпосередніх реалізаторів інвестиційних намірів, серед яких розрізняють генеральних підрядників, які безпосередньо укладають договори з замовниками, і субпідрядників, які працюють за договорами з генпідрядниками; – організації, які забезпечують потреби будівель у матеріально-технічних ресурсах і, у сукупності, є матеріально-технічною базою будівництва. У складі матеріально-технічної бази будівництва розрізняють підприємства, які перебувають на балансі будівельних організацій, підприємства промисловості будівельних матеріалів, підприємства будівельного машинобудування і підприємства інших

	<p>галузей народного господарства, продукція яких використовується будівельниками;</p> <ul style="list-style-type: none"> – підприємства та організації-посередники, які забезпечують транспортні та інші послуги, пов'язані з забезпеченням процесу будівництва; – проектні та науково-дослідні організації, які розробляють проектні моделі майбутніх об'єктів і реалізують ідеї науково-технічного прогресу у галузі будівництва; – навчальні організації різного рівня, які забезпечують підготовку кадрів для будівництва (зокрема система підготовки робітників безпосередньо на робочих місцях); – організації, які здійснюють інформаційне забезпечення в галузі будівництва (видавництва, редакції будівельних газет та журналів, спеціалізовані бібліотеки, інформаційні центри, органи державної статистики)
<p style="text-align: center;">Інвестиційний цикл</p>	<p>Реалізований у часі процес здійснення суттєвої частини інвестицій – капітальних вкладень. Він визначається часом між моментом формування інвестиційних намірів і моментом виходу зданих в експлуатацію об'єктів на проектні техніко-економічні показники. У багатьох випадках в І. ц. включають і періоди експлуатації об'єктів.</p> <p>Вирізняються такі стадії І. ц.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиційна підготовка (визначення джерел фінансування інвестицій, маркетингове вивчення ринку, вибір партнерів, техніко-економічне обґрунтування, вибір місця будівництва тощо); – проектування, тобто розробка розрахункової, графічної і економічної моделей майбутнього об'єкта; – будівництво в усіх його різновидах (нове будівництво, реконструкція, технічне переозброєння, поширення, капітальний ремонт); – процес освоєння потужності й досягнення техніко-економічних показників, регламентується договором між підрядником і замовником. <p>Скорочення тривалості І. ц. досягається:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміщенням у часі складових елементів інвестиційного циклу. <p>Так, процес проектування можна почати до завершення інвестиційної підготовки, власне, будівництво розпочинають за часткової готовності проектно-кошторисної документації, при цьому світова практика допускає початок будівництва при десяти-п'ятнадцяти процентній готовності цієї документації.</p> <p>Встановлено, що довгий процес освоєння потужності і техніко-економічних показників пов'язаний з значною недобудованістю об'єктів, які здаються до експлуатації і є свідченням неякісного виконання будівельних робіт загалом зокрема робіт з монтажу обладнання особисто. Тому доведення обладнання до робочого проектного стану має бути здійснене в період будівництва за рахунок:</p> <ul style="list-style-type: none"> – скорочення тривалості самих процесів у складі інвестиційного циклу, особливо тривалості будівництва, яку слід орієнтувати на існуючі міжнародні стандарти; – впровадження нових організаційних форм реалізації інвестиційних намірів, таких як проектно-будівельні фірми, фірми, які поєднують будівельну діяльність і діяльність з виробництва будівельних матеріалів (організації типу ДБК), інжинірингові фірми, які повністю реалізують увесь комплекс інвестиційних процесів
<p style="text-align: center;">Інвестори</p>	<p>Суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних і позикових майнових і інтелектуальних цінностей. І. мають право володіти, користуватися і розпоряджатися об'єктами та результатами інвестицій. І. можуть виступати у ролі вкладників, кредиторів, покупців, а також виконувати функції інших учасників інвестиційної діяльності.</p> <p>До учасників інвестиційної діяльності відносяться замовники, підрядники, постачальники, банки, страхові товариства, проектувальники, посередники, науково-консультаційні фірми,</p>

	іноземні організації, які згідно до законодавства своєї країни мають право брати в ній участь як власники (розпорядники) інвестицій або виконавці замовлень. І., як правило, визначають сферу застосування капіталовкладення, виробляють умови контрактів (договорів) і здійснюють розрахунки з іншими сторонами інвестиційного акту: контактором, органами влади, виробником кінцевої продукції, споживачем цієї продукції.
Індекс дохідності	Показник, який використовують для порівняння варіантів інвестиційних проектів, являє собою відношення суми проведених ефектів до величини капіталовкладення і визначається за формулою: $ID = \frac{1}{K} \sum_{t=0}^T (B_t - V_t) \frac{1}{(1+E)^t}$ де K – сума дисконтування капіталовкладень; B_t – результати досягнення на t -му кроці розрахунку; V_t – витрати на t -му кроці розрахунку капіталовкладень; E – норма дисконту; T – горизонт розрахунку (крок розрахунку, на якому проводиться ліквідація об'єкта або для якого ведуться розрахунки). Проект є ефективним, якщо $ID > 1$
Індивідуальні витрати праці	Праця, витрачена на виготовлення будівельної продукції в окремій будівельній організації. І. в. п. є різними для різних будівельних організацій, які випускають однаковий вид будівельної продукції. І. в. п. можуть відрізнятися від середніх суспільних витрат. В умовах ринку ті організації, у яких індивідуальні витрати праці нижчі за середній рівень, який складається під впливом попиту і пропозиції, матимуть додатковий прибуток, ця обставина є величезним стимулом для розвитку і вдосконалення будівельного виробництва, поліпшення якості будівельної продукції, яка виробляється
Індосамент	Передавальний напис власника на звороті чеків, векселів, коносаментів та інших цінних паперів про надання прав за цими документами іншій особі
Індосент	Особа, якій передаються цінні папери (чеки, векселі тощо) за передавальним написом
Інженіринг	Надання на комерційній основі різних інженерно-консультаційних послуг
Інкасо	Операція одержання банком грошей за дорученням клієнта й зарахування цих грошей на його банківський рахунок на підставі розрахункових документів
Інноваційна стратегія	Сукупність систематичних, добре підготовлених організаційних умов, включає визначення цілей та задач корпорації, що обумовлює принципову політику і плани що до досягнення цих цілей
Інноваційне рішення	Комплексний процес прийняття управлінського рішення відносно використання нововведення на підприємстві (в будівельній організації). Включає такі етапи: ініціювання потреби, прийняття рішення відносно нововведення (цілеспрямований збір інформації і відбір нововведення), засвоєння нововведення (адаптація, закріплення)
Інноваційний потенціал підприємства	Здатність підприємства (будівельної організації) до розвитку за допомогою нововведень з метою підвищення ефективності функціонування в умовах ринку, яка визначається специфічними властивостями підприємства (якістю його підприємств та якістю зовнішніх і внутрішніх зв'язків), які сприяють нормальному (у співвідношенні з суспільно необхідними нормами витрат часу і ресурсів) проходженню всіх етапів внутрішньорганізаційного інноваційного процесу. Розрізняють І. п. п. в широкому та вузькому сенсі. І. п. п. в широкому розумінні відображає взаємодію підприємства як відкритої системи з факторами зовнішнього середовища (економічні умови інноваційної діяльності). Виходячи з умов зовнішнього середовища (конкуренція, попит на ринку будівельної продукції тощо),

	керівництво підприємства розробляє стратегію діяльності, яка орієнтується на використання технічних нововведень або надходження внутрішніх резервів. Фактори, обумовлені «внутрішніми» властивостями підприємства, складають зміст інноваційного потенціалу підприємства в вузькому розумінні слова. Оцінка І. п. п. виробляється за допомогою двох груп показників: перша група характеризує досягнутий техніко – економічний рівень; друга група відображає можливості підприємства з подальшого розвитку (показники технологічної гнучкості виробництва)
Інноваційний потенціал нововведення	Характеризує якісні особливості нововведення. Виділяють два аспекти цього поняття: І. п. н. як можливість виявлення його нових поколінь, і як здатність нововведення впливати у динаміці на середовище свого розповсюдження та деформації його середовища. В останньому випадку під І. п. н. розуміють сукупність змін, які здатні здійснювати нововведення впродовж повного життєвого циклу. Вплив реалізованого І. п. н. на параметри системи, у якій здійснюється інноваційний процес, виражає такими категоріями, як ефективність нововведення, його комплексність, завершеність, і залежить від рівня новизни самого нововведення. Розрізняють абсолютну новизну, коли мало місце використання нововведення на інших об'єктах та випадках, коли оновлюються окремі елементи вибору
Інноваційний процес	Процес, що відбувається іманентно з притаманною йому предметною логікою розгортання від ідеї нововведення до його використання кінцевим споживачем, а також логікою відносин між учасниками І. п. Це процес створення, розгортання і вичерпання науково – технічного, виробничо-економічного та соціально – організаційного потенціалу новини. Розрізняють такі стадії інноваційного процесу: впровадження інновації, її освоєння, розповсюдження, удосконалення і припинення використання
Інноваційна сприйнятливість або сприйнятливість до нововведень	Якісна особливість галузі будівництва, залежить від економічних відносин, які виникають з впровадження, розповсюдження і використання нововведень, показує на – скільки ці відносини відповідають закономірностям інноваційного процесу і сприяють підвищенню його ефективності. Рівень І. с. будівництва може бути оцінений за допомогою показників: швидкості розповсюдження нововведень на момент окупності витрат (у співвідношенні з кривою життєвого циклу), ступеня морального зносу нововведення до моменту досягнення ним максимальної швидкості розповсюдження, втрати ефекту внаслідок несвоєчасного проходження нововведенням своїх стадій. На рівні окремих підприємств (будівельних організацій) під інноваційною сприйнятливістю розуміють їх здатність за умов сприятливого навколишнього середовища проявляти позитивну реакцію на нововведення шляхом відбору та прийняття рішень про впровадження найефективніших нововведень, які задовольняють потреби підприємства, а також засвоєнню даного нововведення в результаті процесів перебудови (процесів адаптації) і організаційного закріплення нововведення
Інновація	Вкладання коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки і технології; нова техніка, технологія, які є результатом досягнень науково-технічного прогресу
Інтелектуальна власність	Продукт інтелектуальної творчої праці. Об'єктами І. в. є: твори науки і літератури, мистецтва та інших видів творчої діяльності в сфері виробництва, зокрема: відкриття, винаходи, раціоналізаторські пропозиції, промислові зразки, програми для ЕОМ, бази даних, експертні системи ноу-хау, торговельні секрети, товарні знаки, фірмові назви тощо
Інтенсивність праці	Ступінь витрат фізичної, нервової та розумової енергії за одиницю часу; проявляється як кількість праці робітника, витрачена за окремий проміжок часу, на отримання доброякісного, повноцінного результату. Вміру зростання І. п. збільшується кількість вироблених товарів, але вартість одиниці залишається незмінною. Рівень І. п. залежить від

	існуючих соціально-економічних умов. Нормальна І. п. базується на ефективному використанні робочого часу, суворій регламентації та нормованій праці, удосконаленні його охорони, впровадженні досягнень НТП, оптимального режиму праці і відпочинку та інших елементів
Інтенсифікація будівництва	Збільшення виробництва в обсязі, що перевищує обсяг залучених до виробництва трудових і матеріальних коштів. Інтенсифікація належить до всіх етапів будівництва і наукової розробки, проектування, процесів на промислових підприємствах і в будівельних організаціях. В усіх випадках основою І. б. може бути науково-технічний прогрес, а результатом є зростання продуктивності суспільної праці. Це може бути досягнуто за умов використання передових форм організацій праці і виробництва, застосування удосконаліших машин і механізмів, перехід до нових форм організації суспільного виробництва. Велике значення має підвищення матеріальної зацікавленості робітників результатами своєї праці. В умовах ринкових відносин будівельні підприємства матеріально зацікавлені у пошуках і реалізації резервів
Інфляція	Збільшення кількості паперових грошей, що є в обігу в державі, понад потребу господарського обігу, процес знецінювання грошей
Інфраструктура	Складові частини загального устрою економічної системи, які мають допоміжний характер і забезпечують нормальну діяльність усієї системи. Так, якщо основу будівельних систем складають будівельні організації з їх потужністю та забезпеченням матеріально-технічними ресурсами різного значення, то необхідні для безперервного функціонування усієї системи комунікації (транспорт, зв'язок, лінії електропередач і різні енергопостачальні системи), кошти для життєзабезпечення працівників будівельної системи (житлово-комунальне господарство, торгове забезпечення, медичні і культурні заклади тощо), забезпечення освіти у віддалених і необжитих районах призводять до суттєвого збільшення витрат, облік яких є необхідним для визначення кошторисної вартості будівництва
Іпотека	Застава нерухомості (землі, будівель, споруд тощо) як засобу забезпечення позики, іпотечного кредиту
Іпотечний банк	Кредитна установа, яка надає довгострокові грошові позики під заставу нерухомого майна, а також випускає заставні листи, що забезпечують заставлену нерухомість. Застава, що забезпечує цю позику, не передається кредиторіві, а залишається в руках позичальника. На заставлене майно накладається заборона по всіх видах відчуження, яка відмічається в іпотечній книзі
К	
Кадастр	Опис і оцінка будь-яких об'єктів
Кадри працівників	Працівники, які пройшли спеціальну підготовку і володіють знаннями та практичними навичками, безпосередньо здійснюють будівельно-монтажні роботи при зведенні будинків і споруд, монтаж обладнання, зайняті керуванням машинами. Працівники безпосередньо створюють матеріальні блага, впливають на предмети праці. Це найчисленніша категорія будівельного персоналу: питома вага – 80 %. Згідно до ЄТКД, в будівництві передбачено 192 професії працівників, частина яких додатково підрозділяється на окремі спеціальності. Зі зростанням технічної оснащеності будівництва, впровадженням індустріальних методів виробництва і розвитком спеціалізації будівельних організацій склад К. п. змінюється: зникають професії, які пов'язані з важкою фізичною працею, з'являються професії, які потребують високої кваліфікації і елементів інженерних знань. Потреба в кадрах працівників забезпечується за рахунок випускників професійно-технічних училищ і загальноосвітніх шкіл, осіб, звільнених у запас Збройних Сил, завдяки набору і навчанню працівників будівельно-монтажних спеціальностей

Капітал	Економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини способу виробництва. Також: кошти для розвитку підприємницької діяльності
Капіталовкладення	Вклад інвестицій у відтворення основних фондів шляхом будівництва нових і реконструкції, розширення і технічного переозброєння діючих підприємств промисловості, сільського господарства та галузей невикробничої сфери
Карти трудового процесу	Збірник документів, який включає всі необхідні відомості для ефективної організації будівельного процесу, такі, як показники продуктивності праці; вимоги до якості застосовуваних матеріалів і до технологій виконання операцій; графік виробництва робіт і дані про тривалість операції, які виконуються кожним виконавцем з рахуванням їхньої взаємодії і технологічних перерв; схема організації робочого місця
Кваліфікаційний досвід працівників	Збірник посадових інструкцій за категоріями працівників: керівник, спеціалісти і службовці, є основою для розробки посадових інструкцій виконавцям, які закріплюють їх обов'язки, права і відповідальність, визначають їх роль і місце в системі управління підприємством; для підбору і розставлення кадрів, здійснення контролю за правильністю використання обов'язків у відповідності по спеціальності і кваліфікації, а також для проведення атестації керівників і спеціалістів. Загальногалузевий кваліфікаційний довідник складається з трьох розділів: I Керівники; II Спеціалісти; III Службовці. В кожному розділі наводиться перелік посад і посадові інструкції. Загальногалузевий кваліфікаційний довідник доповнюють «Кваліфікаційні характеристики посад керівників, спеціалістів та службовців будівельних організацій». Характеристика кожної посади має три розділи. В розділі «Посадові обов'язки» надані функції, які можуть повністю або частково бути доручені працівнику, який обіймає дану посаду. Розділ «Повинен знати» складається з основних вимог, які ставляться перед працівником щодоспеціальних знань, а також знання законодавчих актів, положень, інструкцій та інших керівних та нормативних документи, методів та коштів, які працівник повинен вміти застосовувати при виконанні посадових обов'язків. В розділі «Кваліфікаційні вимоги» визначено рівень та профіль спеціальної підготовки працівника, які необхідні для виконання доручених йому обов'язків і вимог до стажу роботи в залежності від категорії спеціалістів
Квотування	Один із засобів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Застосовується державними і міжнародними органами для обмеження виробництва, експорту та імпорту товарів. Такі обмеження можуть виникати через зобов'язання за міжнародними договорами або через необхідності захищати національні інтереси. Як правило, експортні квоти запроваджуються на основі міжнародних стабілізаційних угод, в яких визначається частка у виробництві та експорті кожної договірної сторони
Управління нововведеннями	Комплексний вплив на інноваційні процеси, що будується на врахуванні об'єктивних закономірностей та спрямований на підвищення його ефективності. Включає три основні елементи: управління нововведеннями, управління інноваційним потенціалом підприємства, управління процесом сприйняття нововведення. У. н. передбачує: 1) облік при розробці нововведень умов їх використань на підприємстві або у будівельній організації; 2) підвищення ефективності нововведень за рахунок орієнтації їх на світовий технічний рівень. Управління інноваційним потенціалом підприємства вирішує дві взаємопов'язані задачі: – управління підвищенням інноваційного потенціалу підприємства (виявлення структури інноваційного потенціалу показників його оцінки, факторів, що впливають на нього.

	<p>– управління реалізацією інноваційного потенціалу (мінімізація можливих бар'єрів, що виникають при сприйнятті нововведень, визначення припустимої величини ресурсів для подолання цих бар'єрів).</p> <p>Управління процесом сприйняття нововведень являє собою комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на сприяння процесу сприйняття шляхом використання нових організаційних форм (управлінське консультування, ваучерні фонди, інобанки, тощо), а також ресурсного забезпечення</p>
Класифікація професій у будівництві	<p>Будівельне виробництво складається з великої кількості видів робіт (земляні, кам'яні, теслярні, покрівельні, монтажу збірних конструкцій, оздоблювальні тощо), кожний з яких потребує застосування кваліфікованої праці будівельників-професіоналів. Професія визначає схильність до того чи іншого виду трудової діяльності, виходячи з наступних ознак: здатність до впливу на предмет праці, застосованого знаряддя праці або функцій, які виконуються в процесі виробництва. Облік робітників за професіональним складом повинен вести за найменуванням професій робітників, вказаних в єдиному тарифно-кваліфікаційному довіднику (ЄТКД) робіт і професій робітників народного господарства (Випуск 3, розділ «Будівельні, монтажні і ремонтно – будівельні роботи»). Найменування професії робітника має бути встановлене в суворій відповідності з ЄТКД з урахуванням фактично виконаної роботи. У тих випадках, коли робітник виконує роботи різних професій, найменування професії робітника встановлюється за основною роботою з урахуванням питомої ваги робіт, що він виконує</p>
Кліринг	<p>Система безготівкових розрахунків за товари, послуги, цінні папери, що ґрунтується на взаємному заліку зустрічних вимог і зобов'язань. Розрізняють внутрішній К – систему безготівкових розрахунків між банками і міжнародний К – систему міжнародних розрахунків у формі угод між державами про погашення заборгованості один перед одним за зовнішньоторговельними операціями шляхом заліку взаємних вимог</p>
Коефіцієнт змінності роботи машин і обладнання	<p>Середня кількість змін за добу (за квартал, рік тощо), під час яких машини і обладнання знаходяться в робочому стані. Збільшення коефіцієнта змінності підвищує інтенсивність використання машин і знижує витрати виробництва, сприяє зближенню термінів морального і фізичного зносу обладнання. Зараз К. з. р. м. і о. на будівельних підприємствах низький, складає не більш ніж 1,1 – 1,4</p>
Коефіцієнт оновлення основних фондів	<p>Відношення вартості нововведених основних фондів за рік до вартості фондів на кінець минулого року</p>
Коефіцієнт покриття	<p>Відношення суми оборотних коштів підприємства (фірми) до короткострокової заборгованості. К. п. є показником платоспроможності підприємства</p>
Колективний договір	<p>Правовий акт, що регулює трудові, соціально-економічні і професійні стосунки між роботодавцем і робітниками в будівельній організації і на підприємстві. Умови колективних договорів, укладених у відповідності з законодавством, є обов'язковим для організацій і підприємств, серед яких вони поширюються. Забороняється включати в трудові договори (контракти) умови що погіршують становище робітників у порівнянні з законодавством. К. д. укладається, з одного боку, працівниками профспілок, інших уповноважених працівників представницьких органів, з іншого – роботодавцем безпосередньо чи уповноваженими ним представниками. К. д. укладається в будівельних організаціях, на підприємствах і в їх структурних одиницях, що наділені правами юридичної особи, незалежно від форми власності, відомчої приналежності й кількості працівників</p>

Комбіновані конструкції	Однчасне використання при спорудженні будівельних об'єктів конструкцій з різних матеріалів (дерево, залізо, цегла, бетон, полімери тощо). К. к. можуть дати суттєвий економічний ефект, але рішення повинно бути прийняте на основі економічного аналізу конкретно для кожного випадку з урахуванням всієї сукупності місцевих умов, наявності виробничої і сировинної бази
Комерційна ефективність проекту	Відображає фінансові наслідки реалізації проекту для його безпосередніх учасників. Визначається за допомогою співвідношення фінансових витрат і результатів, які забезпечують необхідну норму прибутків. В якості ефекту (або, як ефект) використовується потік реальних грошей, що являють собою різницю між притоком і відтоком грошових коштів від інвестиційної та операційної діяльності за кожний період здійснення проекту (крок розрахунку: місяць, квартал, рік). Критерієм прийняття інвестиційного проекту є позитивне сальдо накопичених реальних грошей в будь-якому часовому інтервалі, де кожен з учасників здійснює затрати чи отримує доходи
Комерційна таємниця	Право підприємців, діяльність яких дозволена законодавством та установчими документами, і банків на нерозголошення виробничих, торговельних, фінансових операцій. Проте законодавство зобов'язує суб'єктів підприємництва пред'являти податковим інспекціям бухгалтерські книги, відомості, довідки, звіти та інші документи, необхідні для цілей оподаткування, вимагаючи від посадових осіб дотримання комерційної і службової таємниці. Під К. т. підприємства мають на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, які не є державною таємницею, але розголошення яких може завдати шкоди його інтересам. Склад цих відомостей і порядок захисту визначаються керівником підприємства.
Комерційний кредит	Будь-яка господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає авансування (попередню оплату) продукції (робіт, послуг) іншого суб'єкта підприємницької діяльності з відстроченням дати реалізації (набуття права власності), якщо таке відстрочення є більшим за звичайні строки поставки або перевищує 30 календарних днів з дати здійснення авансового платежу. Не вважаються комерційним кредитом форвардні й ф'ючерсні операції з продукцією сезонного виробництва або цінними паперами і валютними цінностями, а також операції з товарними і валютними опціонами, що передбачають перехід права власності на таку продукцію (цінні папери і валютні цінності) на момент здійснення розрахунків за форвардним, ф'ючерсним або опціонним договорами
Комерційний розрахунок	Метод ведення господарства шляхом порівняння у вартісній (грошовій) формі затрат і результатів господарської діяльності
Конвертовані валюти	Такі, валюти, що вільно, без обмежень, обмінюються на інші національні валюти і міжнародні платіжні засоби всіма юридичними особами та громадянами по всіх видах операцій. До числа К. в. належать валюти країн зі сталою економікою, кошти яких забезпечуються національним багатством
Конкорентний рахунок	Такий, на якому відбуваються всі операції банку з клієнтом: з одного боку, фінансуються позики банку і всі платежі з рахунку за дорученням клієнта, а з другого, – кошти, які надходять до банку від клієнта у вигляді вкладів, повернення позик тощо. К. р. являє собою поєднання позикового рахунку з поточним і може мати дебетове або кредитове сальдо
Конкурентоспроможність продукції	Комплекс споживацьких і вартісних характеристик товарів, які визначають їх перевагу для споживача на внутрішньому і зовнішньому ринках в порівнянні з аналогічними виробами інших підприємств і країн. Розрізняють реальну К. п. (внаслідок акту купівлі-продажу) і потенційну (проектно-планові розрахунки, аналіз умов попиту). Управління К. п. передбачає активне проведення підприємством товарної та цінової політики, встановлення тісних зв'язків з основними споживачами, самостійний вихід на внутрішній та зовнішній ринки

<p style="text-align: center;">Конкуренція</p>	<p>Одна з об'єктивних умов функціонування ринку, економічний процес взаємодії, взаємозв'язку між окремими виробниками чи постачальниками товарів і послуг з метою досягнення для себе вигідних умов виробництва і збуту продукції і, відповідно, найбільшого прибутку, суперництво за платоспроможний попит населення і потреби виробництва. К. може виступати в різноманітних формах і здійснюється різними методами. Внутрішньогалузева (міжфірмова чи предметна) – це конкуренція між аналогічними товарами, які задовольняють одну оту саму потребу, але відрізняються між собою за якістю, ціною та іншими параметрами та показниками.</p> <p>Міжгалузева – конкуренція між виробниками товарів різноманітних галузей. За методами здійснення К. може бути двох видів: цінового та нецінового. В першому випадку продаж товарів і надання послуг здійснюється за цінами, нижчими, ніж у суперників. Це спонукає виробників вишукувати і реалізовувати всі резерви виробництва, що об'єктивно сприяє науково-технічному прогресу. Нецінова конкуренція заснована на пропозиції товарів з вищими показниками якості (надійність, термін служби, продуктивність, безпечність в експлуатації). В розвинутих країнах зараз головним конкуруючим показником стає якість продукції</p>
<p style="text-align: center;">Консигнаційна операція</p>	<p>Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності (консигнанта), що передбачає експорт матеріальних цінностей до складу іншого суб'єкта підприємницької діяльності (консигнатора) з дорученням реалізувати зазначені матеріальні цінності на комісійних засадах</p>
<p style="text-align: center;">Контракт</p>	<p>Форма трудового договору (трудової угоди), спрямованого на проведення ефективної кадрової політики, забезпечення умов для ініціативи і самостійності керівника з урахуванням його індивідуальних здібностей та професійних навичок, підвищення взаємодії та відповідальності сторін, правову і соціальну захищеність керівника підприємства.</p> <p>К. укладається в письмовій формі і підписується керівником вищого органу даного підприємства і особою, призначеною на посаду керівника цього підприємства. К. є підставою для видання наказу про призначення на посаду, вступає в силу з моменту його підписання і може бути змінений тільки за згодою сторін. В К. відображаються: термін дії контракту; обов'язки і відповідальність сторін; умови оплати і організації праці; підстави припинення і розірвання контракту; соціально-побутові та інші умови, необхідні для виконання прийнятих сторонами обов'язків з урахуванням специфіки виробництва, галузевих особливостей та фінансових можливостей підприємства. Після закінчення дії К. за погодженням сторін він може бути продовжений чи укладений на новий термін. За невиконання чи неналежне виконання обов'язків, передбачених в К., останній може бути достроково розірваний.</p> <p>Умови оплати праці, визначені в К., повинні встановлюватися у прямій залежності від результатів виробничо-господарської і комерційної діяльності підприємства, його прибутку. При цьому розмір посадового окладу керівника передбачається державним законодавством чи уповноваженим ним органом. Система матеріального заохочення керівника повинна бути орієнтована на досягнення довготривалих результатів господарської діяльності, встановлення прямої залежності між розмірами оплати праці і показниками, що характеризують виконання зобов'язань за контрактом. В К. можуть бути застережені умови підвищення чи пониження обумовленого розміру оплати праці</p>
<p style="text-align: center;">Контрольний пакет акцій</p>	<p>Кількість акцій, необхідна для повного контролю за діяльністю акціонерного товариства. Як правило, становить понад половину загальної вартості випущених акцій</p>

Кореспондентські відносини	Зв'язки між банками для здійснення платежів і розрахунків за взаємним дорученням на основі кореспондентської угоди між ними всередині країни та поза її межами. Кореспондентська угода визначає валюту розрахунків, порядок поповнення рахунку, розмір комісійної винагороди тощо
Корпоративні права	Права власності на частину (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства про господарські товариства, включно з правом на управління та отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи
Котирування	Встановлення курсу цінних паперів на фондовій біржі; ціни товарів на товарній біржі та їх публікація у біржових бюлетенях; встановлення курсу іноземних валют компетентними державними організаціями або валютною біржею
Кредит	Позика у грошовій або товарній формі на умовах поверненості позиченої вартості, як правило, відплатності та строковості позики; форма економічних відносин між кредитором і позичальником
Кредити «Стенд-Бай» Міжнародного валютного фонду	Надаються країнам - членам МВФ для фінансування погоджених з фондом програм на основі угод «Стенд-Бай» строком до дванадцяти міс. (в окремих випадках – до трьох років). За такою угодою країна може автоматично і будь-коли одержати в МВФ іноземну валюту в обмін на національну в межах раніше погодженої суми і протягом обумовленого строку
Кредитна картка	Випущений кредитною установою іменний грошовий документ, що засвідчує наявність у цій установі рахунку його власника і надає право купувати товари, отримувати послуги без оплати готівкою. Установа, в якій відкрито рахунок власнику К. к., у необхідних випадках кредитує свого клієнта, погашаючи борг після надходження коштів на цей рахунок і стягуючи проценти за позичку, або здійснює платежі в межах залишків коштів на рахунках клієнта. К. к. широко розповсюджені в розвинутих країнах
Кредитна операція	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає надання права на купівлю матеріальних цінностей і нематеріальних активів з відстроченням платежу, а також на позичку грошових коштів з відстроченням їх погашення. К. о. здійснюються у вигляді товарного, комерційного та фінансового кредитів
Кредитний ризик	Виникає в разі несплати позичальником боргу та процентів за позичкою. Існує як у внутрішніх, так і у міжнародних кредитах. Виникає з різних причин (погіршення економічного становища позичальника, його несумлінність, несприятливі зміни в складі акціонерів тощо). Шляхи захисту від К. р. – уважне вивчення платоспроможності боржника, одержання достатнього забезпечення по кредитах, оперативність у стягненні боргу
Кредитні гроші	Платіжні засоби й засоби обігу (банкноти, чеки, векселі), що з'являються внаслідок розвитку кредитних відносин і функцій грошей як засобу платежу; заміщують золоті й паперові гроші в обігу
Крос-Курс	Співвідношення між двома валютами, яке обчислюється на основі курсів цих валют відносно до будь-якої третьої валюти (часто це долар США)
Купюра	Номінальна вартість, позначена на паперових грошах, банкнотах, облігаціях, а також сам грошовий знак або цінний папір, що має таку вартість
Курс паперових грошей	Виразення їх у залоговій валюті або валютах інших країн
Курс цінних паперів	Ціна, за якою продаються і купуються цінні папери. В період економічного піднесення, коли збільшуються дивіденди і зростає попит на цінні папери, К. ц. п. зростає. Під час економічної кризи К. ц. п. і попит на них падає, оскільки дивіденди зменшуються, а норма позикового процента зростає

Курсова різниця	Виникає після зміни курсів валют як наслідок ліквідації відкритої валютної позиції або її переоцінки. Коли розвиток курсу стрийтливий, валютна позиція може вести до позитивної К. р., коли навпаки – до негативної, тобто до курсових збитків. Ризик збитків може бути застрахований шляхом укладання різних строкових валютних угод на міжбанківському ринку або на біржах, а також включення в контракти й угоди запобіжних застережень
Л	
Лізинг	1) вид довгострокової оренди машин і обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення тощо; 2) одна з форм кредитування експорту товарів тривалого користування. Лізингова угода укладається на тривалий строк – від одного до десяти – п'ятнадцяти років. Звичайний лізинг – орендар купує машини і обладнання на строк, менший за фактичний строк служби обладнання, тобто орендоване майно не амортизується повністю протягом погодженого періоду оренди. Фінансовий лізинг – оренда відповідає строку амортизації обладнання (10 – 15 років, інколи більше). Орендар має право на купівлю обладнання наприкінці строку оренди за номінальною, заздалегідь встановленою ціною
Ліквідні засоби	Кошти й інші активи, що дають можливість їхньому власнику (компанії, банку, державі) безперервно здійснювати платежі за поточними і кредитними зобов'язаннями. Ліквідна частина офіційних резервів – золото, завдяки чому є змога регулювати претензії іноземних кредиторів. До Л. з. фірм належать готівка, кошти на рахунках банківських фірм кредиторів, цінні папери й елементи обігового капіталу, які легко реалізуються
Ліквідність	1) Можливість перевести статті активу (банку, підприємства тощо) в гроші для оплати зобов'язань щодо пасиву. 2) Легкість реалізації, продажу, перевод матеріальних цінностей на готівку
Ліквідність банків	Здатність банків своєчасно і без втрат забезпечити виконання своїх зобов'язань. Показник Л. б. виглядає як нормативне співвідношення між активами і зобов'язаннями банку з урахуванням строків їх сплати, а також можливостей реалізувати активи
Ліцензія	Офіційний дозвіл. Розрізняють такі види Л: на вивіз товарів народного споживання; на певний вид діяльності; на експорт та імпорт; патентна. Вивіз за межі України продовольчих і непродовольчих товарів народного споживання всіма підприємствами (незалежно від форми власності і господарювання), громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю, здійснюється за Л.; які видаються з клопотання зацікавлених осіб на строк від кварталу до року, в порядку, передбаченому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 1991 р. «Про порядок вивозу товарів народного споживання за межі УРСР». Л. на певний вид діяльності отримують підприємці (як юридичні особи, так і громадяни) які займаються медичною, ветеринарною, юридичною практикою тощо
Лаг	Величина відставання чи випередження в часі одного явища порівняно відношенню з іншим, наприклад, від вкладення засобів до отримання віддачі від них
Ліміт	Це ресурсний показник, який використовується в системі матеріально-технічного забезпечення і визначає найбільший розмір постачання дефіцитних матеріалів і технічних ресурсів; він підкріплюється фондовим (повідомленням, сповіщенням) плануючого органу на адресу споживача. При ринкових відносинах зникає. Дедалі більшого значення набувають товари біржі та організація матеріально – технічного забезпечення шляхом оптової торгівлі

Ломбарди	Місцеві кредитні установи, які позичають гроші під заставу рухомого майна і надають населенню послуги зі зберігання предметів домашнього вжитку й особистого користування. Є юридичними особами, ведуть свою діяльність на основі господарського розрахунку, мають статутний фонд. Л., які виконують операції з благородними металами і коштовним камінням, мають бути зареєстровані в Державній палаті України. За прийняте на зберігання і в заставу майно Л. несе матеріальну відповідальність у встановленому порядку. Плата за зберігання прийнятого в заставу майна і проценти за позику стягуються за весь строк знаходження майна в Л. під час погашення позики. Оцінка речей, зданих на зберігання чи в заставу, провадиться за згодою сторін, а виробів з дорогоцінних металів – за державними розцінками
М	
Міжнародні розрахунки	Система регулювання платежів за грошовими вимогами і зобов'язаннями, що виникають між державами, організаціями та громадянами, котрі знаходяться на території різних країн, на основі економічних, політичних, науково-технічних, культурних та інших відносин. Переважають М. р., пов'язані із зовнішньою торгівлею, кредитно-фінансовими та іншими видами зовнішньоекономічної діяльності держав. Здійснюються М. р. переважно через банки на базі кореспондентських відносин і ведення кредитними установами кореспондентських рахунків
Місцеві податки	Встановлені місцевими органами самоврядування обов'язкові платежі юридичних та фізичних осіб у місцеві бюджети, які використовуються для задоволення соціально-економічних потреб місцевого значення відповідно до їх компетенції
Міське господарство	Комплекс підприємств, організацій та господарств, розташованих на території міста (або селища міського типу), які обслуговують матеріально-побутові та культурні потреби місцевого населення. М. г. охоплює житлово-комунальне господарство міста та підприємства побутового обслуговування населення, будівельну промисловість та підприємства з виробництва місцевих будівельних матеріалів, систему установ і підприємств міської торгівлі, громадського харчування, охорони здоров'я, освіти тощо. Незважаючи на суттєві розбіжності, ці галузі господарства вирішують спільне завдання – обслуговують потреби населення міста, на території якого вони розташовані. Саме тому кількість підприємств М. г. та обсяг їх діяльності визначається, здебільшою кількістю населення та характером його розселення. Житлово-комунальне господарство є найбільшою частиною М. г. Воно включає житловий фонд, комунальні підприємства та споруди зовнішнього благоустрою міст. Комунальні підприємства розділяють на три групи: 1) санітарно-технічні і: водопровід, каналізація, лазні, пральні тощо; 2) транспортні : метрополітен, трамвай, тролейбус, автобус, таксі, міський вантажний транспорт загального користування тощо; 3) енергетичні : теплові, електричні і газові мережі, комунальні котельні, електричні станції тощо. Спорудами зовнішнього благоустрою є шляхи і тротуари, міські мости, зелені насадження, освітлення вулиць тощо
Маклер	Фізична або юридична особа, яка займається посередницькою діяльністю на фондових, торговельних та валютних біржах і одержує за свою діяльність винагороду у вигляді процентів із суми операції. Здійснюються біржові операції за рахунок коштів клієнтів
Маржа	Величина, яка виражає різницю між двома показниками. Так, у договорах купівлі-продажу М називається різниця між максимальною і мінімальною кількістю товару, яка має бути поставлена; в договорах морського перевезення (фрахтування судна) – між максимальною ваговою вантажопідйомністю судна і вагою вантажу, що його фрахтувач зобов'язаний здати для перевезення; в договорах позики - між оцінною сумою забезпечення і сумою надання позики; в біржових

	операціях, коли укладено строкову угоду, - між ціною, що вказана в угоді, і біржовою ціною на день виконання зобов'язання за угодою. У біржових операціях М. зветься також різниця між зазначеними в біржових котировках цінами продавців і цінами покупців
Маркетинг	Одна з функцій управління виробничо-збутової діяльності фірми або підприємства, в завдання якої входить всебічний аналіз ринку і визначення напрямку розвитку і подальшої діяльності фірми. Включає у себе вивчення та прогнозування попиту, можливого коливання цін, організацію наукових і конструкторських робіт з створення нових видів продукції та її модифікації, організацію реклами і низки інших функцій. До завдання маркетингу входить формування попиту за допомогою реклами, системи економічного впливу на споживача (пільги, премії, кредити, гарантії, сервісне обслуговування тощо), організація виставок та ярмарків. Ця діяльність набуває дедалі більшого розвитку в міру переходу до ринкових відносин і розвитку конкуренції у галузі виробництва продукції та надання послуг
Матеріально-технічне забезпечення	Процес забезпечення будівельних підприємств, організацій та господарств сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, готовими виробами і конструкціями, а також технічними ресурсами, які призначені для здійснення процесу виробництва; господарські зв'язки між постачальниками (виробниками) і споживачами при цьому можуть бути: прямими, коли вони самі узгоджують номенклатуру продукції, яка постачається, її якість, ціну та інші умови поставки; і опосередкованими, коли угода поставки узгоджується за участю третьої особи, посередника (підприємство оптової або роздрібної торгівлі матеріально – технічними ресурсами, біржі, лізингові фірми). Поставки продукції можуть бути здійснені транзитом (безпосередньо від виробника до постачальника, оминаючи проміжні ланки) або через склади посередників (складська форма М. т. з.). При останній формі покупцям (споживачам) можуть бути надані з боку посередника додаткові виробничі послуги з підготовки продукції до споживача (комплектація, розкрій матеріалів, їх пакування тощо)
Менеджмент	Управління (планування, регулювання, контроль), керівництво, організація виробництва. Сукупність методів, форм, засобів управління виробництвом для досягнення поставленої мети (підвищення ефективності виробництва, збільшення прибутку)
Менеджер	Керуючий, керівник, директор, завідуючий, адміністратор, найманий професійний управляючий, що не є власником компанії
Мерджер	Поглинання однієї компанії іншою, при яких остання втрачає статус корпорації
Митна декларація	Документ, що містить необхідні дані про переміщені через митний кордон вантажі, зокрема експортні, імпорتنі й транзитні, про речі в пасажирському багажі і ручній поклажі, валюту і цінності. Є підставою для вирішення митницею питання про можливість і режим пропуску на митну територію або за її межі названих товарів та інших предметів. Подається на митницю під час відправлення або одержання товарів та інших предметів їхніми власниками чи розпорядниками або ж проходження ними митного контролю. Вони несуть повну відповідальність за вірогідність поданих відомостей про переміщені товари та інші предмети. Неправдива декларація тягне за собою штраф, а інколи і конфіскацію товарів та інших предметів. Митне законодавство України передбачає три види М. д.: вантажну, пасажирську та поштову
Митне право	Сукупність правових норм, що регламентують суспільні відносини, які виникають у процесі діяльності митних органів зі здійснення економічної охорони державних кордонів, зовнішньоторговельної і митної політики держави. Норми М. п. визначають порядок створення, реорганізації і ліквідації митних органів; закріплюють правові та організаційні основи переміщення через митний кордон товарів та

	інших предметів; регулюють проведення митного контролю; встановлюють порядок стягнення мита і митного збору, порядок митного оформлення, зокрема декларування товарів та інших предметів; передбачають відповідальність за порушення митних правил і контрабанду. М.п. є частиною адміністративного права, його норми містяться як у національному праві, так і в міжнародних договорах
Митний депозит	1) суми грошей, що вносяться платниками в митні установи як митні платежі та мито; 2) грошові засоби (національна валюта), які не пропускаються митницею через кордон і приймаються на зберігання у зв'язку з тим, що вони заборонені або обмежені до вивезення за межі держави, ці кошти розміщуються на окремому рахунку митниці і можуть бути повернуті власникові в будь-який момент протягом трьох років на підставі поданого документа (квитанції)
Митний тариф	Систематизований перелік товарів і ставок мита, яким оподатковуються ці товари під час переміщення їх через митний кордон. Товари класифіковано здебільшого, відповідно до галузей виробництва і ступеня їх обробки. Перелік містить назви товарів, одиниці оподаткування товарів митом і ставки мита (у процентах від вартості або від кількості, маси, об'єму та інших одиниць виміру товарів)
Митні процедури	Сукупність дій і заходів, до яких вдаються митні органи для здійснення митного контролю за виконанням порядку переміщення товарів та майна, огляду предметів, укладання необхідних документів, застосування митних забезпечень, перевірки правильності оформлення вантажної митної декларації, нарахування і стягнення мита, ведення статистики
Міжнародне фінансове право	Частина міжнародного права, що включає принципи та приписи, які регулюють фінансово – правові відносини між державами. Основним джерелом М. ф. п. є міжнародний договір
Міжнародний валютний фонд	Міжнародна валютно-кредитна організація, спеціалізована установа ООН. Створений в 1944 р.; почав функціонувати в 1947 р. Метою МВФ є: сприяння розвитку міжнародної торгівлі і валютній співпраці шляхом встановлення норм регулювання валютних курсів та контролю за їх дотриманням; надання державам - членам МВФ коштів в іноземній валюті для вирівнювання їхніх платіжних балансів
Міжнародний кредит	Надається державами, банками, а також іншими юридичними й фізичними особами одних країн державам та банкам інших країн на умовах строкової позики поверненості, позиченої вартості, відплатності
Міжнародні платіжні засоби	Служать для погашення міжнародних кредитних зобов'язань. Платіж у золоті означав остаточне погашення зобов'язання, а в національній валюті – тільки зміну форми міжнародної заборгованості, оскільки національні валюти являли собою платіжні вимоги на країни – емітенти
Мінливість будівельної продукції	Зміна (впродовж певного часу) у складі продукції, певної будівельної організації для об'єктів, котрі будуються в цей час. М. б. п. може бути поточною і періодичною. Поточна М. б. п. продукції виникає в міру збудування об'єкта будівництва і перебуває у межах встановленої номенклатури будівельної продукції. Вона є наслідком почергового виникнення потреб в елементах фундаментів, основних конструкцій будівель, покрівлі і таке інше. Періодична М. б. п. включає суттєві зміни у параметрах продукції, які виходять за межі початково встановленої номенклатури, вона є наслідком науково-технічного прогресу або інших факторів
Монопсонія	Стан ринку, при якому виробник товару – багато конкуруючих між собою підприємств, а покупець – один, у зв'язку з чим він стає найсильнішим контрагентом на ринку, примушуючи виробників знижувати ціни, зменшуючи обсяг закупівель

Н	
Надлишок кадрів	<p>Невідповідність потреби окремих будівельних організацій у кадрах обліковій чисельності найманого персоналу (робітників, спеціалістів, службовців, керівників).</p> <p>Становлення ринкових відносин в економіці веде до перерозподілу потреб різних галузей народного господарства у кадрах. При різкому спаді інвестиційної активності в будівництві виникають збільшення надлишку кадрів і не – контрольоване зростання безробіття серед робітників будівельного комплексу. Разом с тим у будівництві зберігається потреба у висококваліфікованих кадрах робітників</p>
Накладні витрати	Витрати на господарське обслуговування виробництва та управління, виступають як додаткові до основних витрат і зараховуються разом з ними у собівартість продукції, робіт, послуг. Склад Н. в. відрізняється по галузях народного господарства
Національний банк України	<p>Центральний банк країни, її емісійний центр, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці. Організовує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших держав. НБУ належить монопольне право на випуск грошей в обіг, а також випуск національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України. НБУ. представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн, у міжнародних банках та інших фінансово-кредитних організаціях, де міждержавна праця передбачена на рівні центральних банків. Для забезпечення своїх зобов'язань НБУ має статутний фонд, створений за рахунок держави, а також інші фонди, передбачені статутом. Регулює рівень банківських процентних ставок шляхом їх зміни по своїх кредитах, що надаються комерційним банкам. Здійснює реєстрацію комерційних банків. Веде книгу Державного реєстру банків. НБУ. належить право видачі ліцензій на створення комерційних банків за участі іноземних юридичних та фізичних осіб; на здійснення комерційними банками операцій в іноземній валюті. Банк та його установи (за винятком госпрозрахункових) не сплачують податків, зборів та державного мита. Керує діяльністю НБУ правління, до складу якого входять голова, його заступники і члени. НБУ підзвітний Верховній Раді України</p>
Національний дохід	<p>Частина валового суспільного продукту, за винятком витрачених на його створення засобів виробництва. Має натуральну і вартісну форми. Натурально речовий склад Н. д. включає предмети вжитку (для задоволення власних потреб населення) і засоби виробництва для розширеного відтворення, створення резервів. За вартісною формою Н. д. – заново створена за рік вартість, що складається з двох частин: необхідного (направляється на оплату праці, на виплати й пільги із суспільних фондів споживання) і додаткового продукту (направляється на розширення виробництва; розвиток невиробничої сфери). Внаслідок розподілу і перерозподілу Н.д. формуються фонд накопичення і фонд споживання</p>
Незавершене промислове виробництво	Продукція, не закінчена виробництвом у межах даного підприємства
Неконтрольовані доходи Неліквід	Доходи, що не пройшли через державну фінансово – розподільчу систему Майно, що не може бути використане на даному підприємстві
Нематеріальні активи	Вартість об'єктів промислової та інтелектуальної власності, а також інших аналогічних прав, визнаних об'єктом права власності конкретного підприємства
Ненормовані обігові кошти	Незаплановані кошти, що функціонують у сфері обігу. До Н. о. к. відносять кошти, вкладені в готову продукцію, відвантажену покупцям, кошти в розрахунках і грошові кошти підприємств у касі та на розрахунковому рахунку

Неоподаткований мінімум	Сума доходів (у грошовій чи натуральній формі), що не підлягає оподаткуванню
Нерезиденти	Юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи України з місцепроживанням за межами України, створені та діють відповідно до законодавства іноземної держави, зокрема юридичні особи та інші суб'єкти підприємницької діяльності за участі юридичних осіб та інших суб'єктів підприємницької діяльності України
Нетто	1) вага товару без упаковки (тари); 2) ціна товару з вирахуванням знижок; 3) чистий прибуток або дохід бюджету після вирахування витрат
Неустойка	Сума, яку боржник зобов'язаний сплатити кредиторіві у випадку невиконання або неякісного виконання зобов'язання
Нецінова конкуренція	Суперництво поза маневруванням цінами (підвищення якості продукції, оволодіння передовою технологією тощо)
Номинал цінних паперів	Номинальна вартість, позначена на цінних паперах. Продаж та придбання цінних паперів здійснюється за курсовою вартістю, яка формується під впливом попиту й пропозиції, номинал не завжди виступає визначальним фактором її формування
Норматив обігових коштів	Встановлювана фінансовим планом мінімальна сума грошових коштів, постійно необхідних підприємству для організації виробничої діяльності. Мета встановлення Н. о. к. – забезпечити з мінімальними запасами матеріальних ресурсів, обсягами незавершеного виробництва, готової продукції нормальну безперебійну роботу підприємств. Величина Н. о. к. являє собою добуток суми одноденних витрат за кошторисом видатків на норму обігових коштів по днях. Розрізняються Н.о. к. сукупні (загальна сума обігових коштів) та індивідуальні (розміри коштів по елементах)
Нормування обігових коштів	Розробка науково обґрунтованих нормативів власних обігових коштів підприємств, що забезпечують безперебійний процес виробництва і реалізації продукції, здійснення розрахунків у встановлені строки. При Н. о. к. враховується мінімальна потреба підприємств у грошових коштах не тільки для основної діяльності, а й для капітального ремонту основних фондів, що здійснюється госпспособом, для підсобних і допоміжних виробництв, що не переведені на госпрозрахунки
Нотифікація	Повідомлення векселедержателем векседавця про опротестування виданого векселя
Ноу-хау	Науково-технічні, комерційні, організаційні знання, відомості, володіння якими забезпечує певні переваги підприємству, особі, що їх одержала. Ноу-хау не патентується, тому в договорах з ноу-хау є пункт про збереження конфіденційності відомостей, які передаються, і про відшкодування збитків у випадку його порушення. Ноу-хау певного виробничого процесу є власністю тієї чи іншої фірми і відповідно стає предметом купівлі-продажу
Нувориш	Особа, яка спритно і швидко розбагатіла не різноманітних фінансових операціях, у буквальному перекладі з французької мови новий багатій
О	
Облігація	Цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість у передбачуваний строк, з оплатою фінансового процента, що приносить держателям встановлений заздалегідь дохід вигляді процента на строк до погашення цієї облігації. Відрізняється від акції, дохід від якої змінюється в залежності від доходності підприємства
Обліго	1) сума заборгованості за векселями; 2) банківські книги, в яких фіксується заборгованість осіб, зобов'язаних за врахованими векселями, або загальна заборгованість клієнтів за операціями з банком
Облік та атестація робочих місць	Елемент праці зі створеною системою управління працею на робочих місцях. На кожне робоче місце складається робоча карта, в якій

	<p>відображаються показники техніко-економічного та організаційно-економічного рівнів робочого місця (відповідність його сучасним вимогам та новітнішим досягненням у техніці, технології та організації праці), а також умов праці та технічної безпеки. При виборі певних показників оцінки робочих місць на відповідність тим, чи іншим ознакам відбувається групування робочих місць за видами виробництва, ступенем спецобладнання, професією та розрядом працівника, числом робочих змін, кількістю обладнання, яке обслуговує тощо. При визначенні оснащеності та використання робочих місць враховуються такі показники, як ступінь механізації праці, рівень використання обладнання, умови праці, ступінь відповідності вимогам наукових організацій праці (НОП), напруженість праці</p>
Оборотні засоби	<p>На підприємствах і в господарських організаціях сукупність обігових фондів виробництва і фондів обігу. О. з. які перебувають у виробництві, належать до обігових фондів, а ті, що їх використовують у сфері обігу – до фондів обігу. За структурою обігові засоби ділять на матеріальні й грошові.</p> <p>До матеріальних належать : основні матеріали і куповані напівфабрикати, тобто предмети праці, які являють собою основу вироблюваного продукту; допоміжні матеріали, які сприяють процесові виробництва; паливо і пальне ; тара і тарні матеріали; запасні частини; малоцінні та швидкозношувані предмети; насіння ; тварини на відгодівлі; незавершене виробництво; витрати майбутніх періодів; запаси готової продукції.</p> <p>До грошових О. з. належать: товари відвантажені покупцеві, гроші за які ще не одержано; кошти в касі підприємства та на його рахунках у банку; кошти у розрахунках (дебіторська заборгованість).</p> <p>О. з. бувають нормовані (запаси і затрати) і ненормовані (грошові кошти, розрахунки та інші активи). Джерела утворення О.З.: потреби в нормованих О. з. забезпечуються головним чином з власних коштів, а ненормованих – покриваються кредитами</p>
Оборотні фонди	<p>Частина виробничих фондів, яка повністю споживається у кожному виробничому циклі, цілком переносить свою вартість на створену продукцію і для продовження виробництва відтворюється як в натуральній, так і у вартісній формі після кожного виробничого циклу</p>
Обіговість оборотних засобів	<p>Показник ефективності використання оборотних засобів. Оборотні засоби у своєму русі проходять ряд стадій: на першій – оборотні засоби змінюють грошову форму на товарну, на другій – відбувається процес продуктивного споживання предметів праці, що завершується виробництвом готової продукції , на третій – оборотні засоби вступають у сферу обігу і після реалізації продукції повертаються до грошової форми. В цілому утворюється безперервний рух оборотних засобів, у якому вони постійно перебувають на всіх стадіях свого кругообороту. Економічне значення О. о. з. полягає у тому, що від неї залежить розмір коштів, яких потребує підприємство при даних обсягах виробництва і реалізації продукції.</p> <p>О. о. з. підприємств визначають за допомогою таких показників: коефіцієнта обіговості (відношення суми реалізованої підприємством продукції за рік до середньорічного надлишку обігових засобів); тривалості одного обігу (у днях); суми оборотних засобів на одну гривню реалізованої продукції за певний період</p>
Овердрафт	<p>Сума, що перевищує розмір залишку власних коштів, у межах якого банк кредитує власника рахунку шляхом окремих виплат з цього рахунку. Розмір такого кредиту, форма його забезпечення, строки погашення та інші умови встановлюються за згодою між банками і власником поточного рахунку</p>
Олігополія	<p>Групова монополія, тобто панування на ринку або в будь-якій галузі господарства незначної кількості великих підприємств (фірм), що ведуть між собою переважно нецінову конкуренцію</p>

Олігопсонія	Монополія на ринку покупців певного виду товару. Як правило, супроводжується обмеженням закупівель і зниженням ціни з метою зменшення доходів продавців
Онкольний кредит	Вид короткострокового комерційного кредиту, який позичальник повинен погашати на першу вимогу кредитора
Онкольний рахунок	Поточний рахунок у банку, що відкривається під заставу товарів, цінних паперів та інших цінностей. Тому, хто вніс заставу, надається можливість одержувати кошти за чеками за умови, що банк може продати заставу, якщо одержана власником застави сума не буде сплачена на першу вимогу
Оперативна оренда (лізинг)	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу орендареві права користування матеріальними цінностями, які належать орендодавцеві, на строк, не більший за строк їх повної амортизації з обов'язковим поверненням таких матеріальних цінностей орендодавцеві. При цьому право власності на орендовані цінності залишаються в орендодавця протягом всього строку оренди
Операційні витрати	1) витрати на важливі загально державні заходи, дія яких проявляється не відразу (наприклад, науково-дослідні роботи, винахідництво тощо); 2) витрати підприємств, що мають разовий характер і не включаються в собівартість продукції; 3) витрати бюджетних установ, пов'язані з характером їх діяльності (навчальні витрати, заробітна плата вчителів тощо)
Операція з опціоном	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає продаж (купівлю) опціону, тобто права придбати (продати) продукцію сезонного виробництва, цінні папери або валютні цінності у будь-якій момент протягом визначеного часу з фіксацією ціни реалізації на дату укладення (придбання) опціону. При цьому продавець опціону несе зобов'язання щодо збереження безумовної і безвідкличної пропозиції про реалізацію права покупця опціону на придбання (продаж) продукції сезонного виробництва, цінних паперів або валютних цінностей протягом строку дії опціону. Покупець опціону має право на відмову від придбання (продажу) продукції сезонного виробництва, цінних паперів або валютних цінностей. Розрахунки за операціями з опціонами здійснюються на дату реалізації продукції сезонного виробництва, цінних паперів або валютних цінностей
Оптова торгівля	Закупівля і продаж товарів великими партіями
Організаційно-правові форми підприємств	Державне підприємство, муніципальне підприємство, індивідуальне (сімейне) приватне підприємство, повне товариство, змішане товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю та інші форми підприємств.
Ордер	Бухгалтерський документ, що містить наказ на здійснення певної операції з грошовими коштами, матеріальними цінностями
Оренда	Майнове наймання, договір, за яким одна сторона (орендодавець, наймодавець) надає іншій стороні (орендареві, наймачу) в тимчасове користування на певних умовах і за певну плату майно, необхідне орендареві для самостійного здійснення господарської або іншої діяльності. В оренду можуть бути передані: земля та інші природні ресурси; підприємства (об'єднання), організації, структурні одиниці об'єднань, виробництво, цехи, інші підрозділи підприємств, організацій як єдині майнові комплекси виробничих фондів та інших цінностей; окремі будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, інструмент, інвентар, інші матеріальні цінності. Законодавством встановлені види (групи) підприємств (об'єднань), організацій і види майна, передання яких в оренду не допускається. Право передання майна в оренду належить власникові. Орендодавцями можуть бути органи і організації, уповноважені

	<p>власником здавати майно в оренду. Орендарями можуть бути юридичні особи і громадяни, спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з участю українських та іноземних юридичних осіб, а також іноземні держави, юридичні особи і громадяни. Орендарі мають право на добровільних засадах утворювати асоціації, союзи, консорціуми, концерни та інші об'єднання, фінансувати їхню діяльність і вільно виходити з них.</p> <p>Основним документом, що регламентує відносини орендодавця з орендарем, є договір оренди. В договорі оренди передбачаються: склад і вартість майна, що передається в оренду, розмір <i>орендної плати</i>, терміни оренди, розподіл обов'язків сторін щодо повного відновлення і ремонту майна, що орендувалося. Обов'язок орендодавця – надати орендареві майно у стані, відповідному умовам договору, вносити орендну плату і повернути майно після припинення договору орендодавцю в стані, обумовленому договором.</p> <p>Вартість майна, що орендувалося, визначається в договорі, виходячи з оцінки цього майна на час його здачі в оренду з урахуванням фізичного зносу. Орендар може здати майно в суборенду за згодою орендодавця. Орендар може повністю або частково викупити майно що орендувалося. Викуп майна – один з засобів його приватизації</p>
<p>Орендна (лізингова) операція</p>	<p>Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності (орендодавця), що передбачає передачу права користування матеріальними цінностями іншому суб'єктові підприємницької діяльності (орендареві) на платній основі та на визначений строк. При цьому об'єктом орендних відносин є матеріальні цінності, що входять до складу основних засобів (фондів) суб'єктів підприємницької діяльності, крім тих, первинна (відновна) вартість яких повністю погашається протягом одного виробничого циклу.</p> <p>О. (л.) о. здійснюються у вигляді оперативної і фінансової оренди (лізингу)</p>
<p>Орендна плата</p>	<p>Заздалегідь вказана в договорі оренди частина, що зафіксувала процент виручки орендного підприємства, який встановлюється в абсолютній сумі і перераховується орендодавцеві в обумовлений термін. Розмір О. п. встановлюється на весь термін укладання договору і включає амортизаційні відрахування від вартості майна, що орендувалося. О. п. включає частку прибутку (доходу), що може бути отримана від використання взятого в оренду майна – так званий <i>орендний відсоток</i>. Він встановлюється не нижче за банківський відсоток</p>
<p>Орендне підприємство</p>	<p>Одна з організаційно-правових форм підприємства. Основою економічних відносин є договір наймання, за яким одна сторона (орендодавець) надає іншій стороні (орендареві) у тимчасове користування, як правило, на 10-15 років за певну плату основні фонди. Розмір орендної плати залежить від вартості взятого в оренду майна і є фіксованим платежем орендодавцеві, незалежним від розміру отриманого прибутку. Орендарями можуть бути трудові колективи підприємств, їхні структурні одиниці, окремі групи осіб, що набувають при цьому право юридичної особи для оренди майна і здійснення на його базі господарської діяльності. Майно, здане в оренду, залишається власністю орендодавця (відомства, підприємства тощо). Продукція вироблена колективом орендарів, як і доходи, отримані від її реалізації після сплати орендної плати та інших платежів, є власністю орендаря, і орендний колектив розпоряджається нею на свій розсуд. Майно, що орендується може стати власністю орендаря, якщо воно буде ним повністю викуплене в орендодавця</p>
<p>Орендний підряд</p>	<p>Форма організації та оплати праці окремих робітників, колективів підрозділів, груп робітників, орендних колективів – застосовується в усіх формах власності і організаційно-правових формах організацій і підприємств. На відміну від оренди при О. п. мета і утримання робіт,</p>

	<p>що виконується, визначаються орендодавцем (власником майна).</p> <p>Орендодавець (підприємство, організація) затверджує положення про орендний підряд, внутрішньогосподарські розрахункові ціни і тарифи на продукцію (роботи, послуги), форми обліку затрат орендними колективами.</p> <p>Орендні колективи самостійно визначають форми і системи оплати праці, розпорядок робочого дня, змінність роботи, приймають рішення про введення обліку робочого часу, що підсумовувався, коефіцієнту трудової участі. Договором орендного підряду визначаються розміри і порядок участі орендного колективу у видатках і платежах підприємства, зокрема видатки на розвиток виробництва, науки, техніки і соціальні потреби.</p> <p>Доходи орендного колективу утворюються з виручки після вирахування з неї видатків на внесення орендної плати, відшкодування матеріальних затрат, інших відрахувань, передбачених договором підряду. Дохід, що залишився в орендному колективі, використовується ним самостійно і вилученню не підлягає.</p> <p>О. п. широко розповсюджений в капітальному будівництві.</p> <p>Особливим видом оренди є лізинг – довгострокова (від одного року до десяти – п'ятнадцяти років) оренда майна (машин, обладнання, транспортних та інших матеріальних засобів) придбаного орендодавцем з метою здачі в оренду.</p> <p>Суб'єктами лізингу є підприємство, що виробляє обладнання, орендодавець (лізингова компанія) і орендар (підприємство, організація). Лізинг – нова форма підприємницької діяльності спеціалізованих організацій. Орендар одержує можливість використати техніку, яка дорого коштує, без початкового капіталовкладення, а також можливість оплати оренди в міру одержання прибутку від експлуатації обладнання або машин, що орендувалися. Орендодавець поширює збут при відносному зниженні ризику втрат від неплатоспроможності замовника. Таким чином, тимчасове використання орендарем дорогої спеціальної техніки виявляється вигідніше, ніж придбання її у власність. В мірі розвитку ринкових механізмів лізинг набуває дедалі більшого розповсюдження, особливо в капітальному будівництві</p>
<p>Основні фонди</p>	<p>Засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зносу, переносять свою вартість на вироблювану продукцію. Цим вони відрізняються від обігових фондів, які цілком переносять свою вартість на виготовлюваний продукт протягом одного виробничого циклу. О. ф. поділяються на виробничі і невиробничі. До складу <i>виробничих О. ф.</i> входять ті, що беруть участь у виробничих процесах, створюють умови для здійснення їх або служать для зберігання і транспортування продукції, а саме : виробничі споруди, передавальне устаткування, силові й робочі машини, вимірювальні та регулювальні прилади, пристрої й лабораторне устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар, а також робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження. Засоби праці стають О. ф. лише після введення їх у виробничий процес, а у практиці обліку – після зарахування на баланс підприємства, яке їх використовує. До складу <i>невиробничих О. ф.</i> належать об'єкти тривалого користування, які задовольняють побутові та культурні потреби трудящих : житлові будинки, споруди, устаткування й транспортні засоби установ і організацій житлово-комунального господарства, культурно-побутового обслуговування населення, охорони здоров'я, освіти, науки й мистецтва, управління й оборони. Облік і планування О.Ф. проводять у грошовій оцінці та в натуральних показниках. Структура О. ф. неоднакова в різних галузях народного господарства. Вона залежить від рівня розвитку науково-технічного прогресу, форм і</p>

	методів організації виробництва, від капітальних вкладень в окремі види О.Ф. тощо. Найефективнішою є така структура О. ф., за якої питома вага активної частини устаткування найвища. Від складу, потужності й ступеня використання устаткування залежить рівень продуктивності праці, темпи зростання виробництва
Офіційна дисконтна ставка	Процентна ставка, що застосовується центральним банком в його операціях з комерційними банками та іншими кредитними інститутами в разі купівлі (обліку) державних короткострокових зобов'язань (казначейських векселів тощо) і переобліку приватних комерційних векселів
Оферта	Формальна пропозиція певній особі укласти угоду із зазначенням всіх необхідних для її укладення умов. У торговельній практиці розрізняють два види пропозицій: 1) тверду пропозицію, яку її продавець робить можливому покупцеві, із зазначенням строку, протягом якого продавець буде зобов'язаний цією пропозицією. Якщо протягом цього строку покупець виражає повну згоду з пропозицією (тобто акцентує її), угода вважається укладеною; 2) вільну пропозицію, або пропозицію без зобов'язання (вільна О.), що не зв'язує продавців; робиться, як правило, одночасно багатьом можливим покупцям, використовується для попереднього ознайомлення з ринком
Державний ощадний банк України	Спеціалізована державна комерційна установа, яка здійснює ощадну справу в Україні, несе відповідальність за її ефективну організацію, забезпечує впровадження прогресивних форм розрахунково-кредитного та касового обслуговування населення, розширення безготівкових розрахунків, розповсюдження та погашення цінних паперів, кредитування населення, валютне обслуговування громадян, надає різноманітні платні послуги. Залучені грошові кошти Д. о. б. у. передає за плату НБУ, а також використовує їх для кредитування населення та здійснення інших банківських операцій. Держава гарантує збереження вкладів і цінних паперів громадян в Д. о. б. у. та їх видачу вкладникам на першу вимогу. Керує діяльністю Д. о. б. у. правління на чолі з його головою
II	
Пенсійний фонд України	Самостійна фінансово-банківська система, що не входить до складу державного бюджету України, формується за рахунок коштів, які відраховуються підприємствами та організаціями на заходи соціального страхування за тарифами, диференційованими залежно від небезпечності, шкідливості, важкості робіт та стану інших умов праці, страхових внесків громадян, котрі займаються підприємницькою діяльністю, обов'язкових страхових внесків громадян, а також коштів державного бюджету України. Кошти П. ф. У. направляються на фінансування таких заходів: виплату пенсій за віком, зокрема для пенсіонерів, які працюють за інвалідністю, в разі втрати годувальника, за вислугу років, інших пенсій, встановлених законодавством України; виплату соціальних пенсій: виплату допомоги із догляду за дитиною і щомісячної допомоги на дітей; забезпечення поточної діяльності й утримання органів управління П. ф. У. та ін.
Пенсія	Регулярне грошове забезпечення громадян при досягненні ними певного віку, у зв'язку з настанням інвалідності, в разі втрати годувальника; за вислугу років; за наявності права на соціальну П та в інших випадках, передбачених законодавством України. Право громадян на державне пенсійне забезпечення гарантоване Конституцією України (ст. 41). Виплата П. здійснюється за рахунок коштів пенсійного фонду України
Питоми капітальні вкладення	Капітальні вкладення, віднесені до натуральної одиниці вимірювання будівельної продукції. У вигляді натуральної одиниці можуть бути, наприклад м ³ бетону у виробках та конструкціях, м ² площі або м ³ об'єму, що будується, потужність об'єкта в одиницях виміру тощо, використання

	П. к. в. для попереднього визначення розмірів капітальних вкладень до проектування будівельного об'єкту. Величина П. к. в. може бути визначена зі статистичної інформації або за аналогією, достатньо близькою до об'єкта, що будується
Платіжна дисципліна	Обов'язок підприємств, організацій, громадян здійснювати платежі точно у встановлені строки і у повному обсязі. До порушників П. д. застосовують санкції (пеня за прострочку платежу, переведення на акредитивну форму розрахунків, штраф за необгрунтовану відмову від акценту та ін.)
Платіжне доручення	Розрахунковий документ, в якому міститься доручення підприємства установі банку, що його обслуговує про перерахування певної суми зі свого рахунку на рахунок іншого підприємства в тому чи іншому одногогородньому чи іногородньому банку. П. д. подається в банк не пізніше ніж за десять днів від дня виписки (не рахуючи дня виписки)
Платіжне повідомлення	Документ, яким податкова інспекція сповіщає платника про суми і строки внесення платежів. У П. п. вказуються нормативний акт, згідно до якого здійснюється оподаткування, загальна сума обчисленого податку, розподіл її за строками сплати і розрахунок податку. П. п. виписують за земельним податком, місцевими податками і додатками з власників будов, прибутковим податком з доходів іноземних фізичних осіб на бланках суворої звітності. За кожним з податків передбачено спеціальну форму П. п. Воно вручається платникові у встановлені строки під розписку чи надсилається рекомендованим листом
Платежі до бюджету	Врегульовані нормами права обов'язкові внески юридичних осіб і громадян до бюджету. Є основним джерелом доходів державного бюджету. Розрізняють П. до б., які вносять підприємства (незалежно від форм власності) і громадяни. Підприємства сплачують податок на додану вартість, акцизний збір, податок на прибуток; податок з власників транспортних засобів, платежі за використання природних ресурсів; податок з власників будов; земельний податок тощо. З громадян стягуються прибутковий податок, земельний податок, податок з власників транспортних засобів, місцеві податки; податок на додану вартість (сплачують особи, які займаються підприємницькою діяльністю). Підприємства і громадяни вносять також платежі за надані послуги, за деревину, відпущену органами державної влади, тощо – державне мито, мито, місцевий доход, збори, які стягує державтоінспекція, та ін. з методами вилучення. П. до б. поділяються на податки і неподаткові платежі. Залежно від джерела сплати розрізняють П. до б. з доходу і з прибутку. Мають обов'язковий характер. В разі порушення строків і розмірів сплати стягуються в беспірному порядку (з громадян - за рішенням суду)
Плинність робочої сили	Показник стабільності трудових ресурсів підприємства, який визначається як відношення чисельності працівників, звільнених з причин,, що не були викликані виробничими потребами, до <i>середньооблікової кількості</i> працівників за відповідний період
Погашення позики	Повернення підприємством у банк грошових коштів, взятих у борг на певний час за плату. Здійснюється в строки, узгоджені банком та підприємством заздалегідь, шляхом: зарахування на позиковий рахунок вільного залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку, які залишилися після здійснення всіх платежів (при кредитуванні за сукупністю запасів і витрат); стягнення у беспірному порядку з розрахункового рахунку підприємства заборгованості за позиками по строках, що настали, або в разі прострочення платежу, а також достроково в разі нестачі забезпечення та в інших випадках, передбачених банківськими правилами та іншими нормативними актами. П. п. відбувається в порядку календарної черговості платежів за розпорядженням установи банку або відповідно до строкового зобов'язання підприємства

Податкова декларація	Офіційна заява платника про одержані ним за минулий період (рік, півріччя, квартал) доходи і про податкові пільги, які на нього поширюються. П. д. зобов'язані подавати громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю; громадяни, які одержували доходи як за основним, так і не за основним місцем роботи – про суму сукупного доходу; іноземні юридичні особи та громадяни, а також інші платники податків у випадках, передбачених законодавством. П. д. подається на бланках затвердженої форми (для кожного виду діяльності – особлива форма) до податкової інспекції. Відповідальність за правильне укладання П. д., правдивість внесених даних несе платник податку
Поділ праці	Розподіл видів трудової діяльності, обов'язків, функцій між робітниками, бригадами й іншими підрозділами будівельної організації. Рішення цього питання повинно передбачати найбільш раціональне використання робочого часу і кваліфікації робітника, таку його трудову діяльність, при якій зберігалася б змістовність праці, не допускалась б її монотонність, забезпечувалася б гармонія фізичних і психічних навантажень. Розрізняють такі форми поділу праці: 1) функціональна – у залежності від характеру виконуваних робітниками функцій і їх участі у виробничому процесі (за цією ознакою робітники поділяються на робітників, службовців, молодший обслуговуючий персонал, сторожову і пожежну охорону); у свою чергу, робітники складають функціональні групи основних і допоміжних робітників; 2) технологічна – за видом робіт, технологічними операціями (визначає розміщення робітників відповідно до технології виробництва й значною мірою впливає на рівень змістовності праці). При надмірно вузькій спеціалізації в роботі з'являється монотонність, при надмірно широкій спеціалізації підвищується можливість неякісного виконання робіт; 3) фахова – за фахом і професією. Виходячи з цієї форми поділу праці, встановлюється потрібна чисельність робітників різних професій; 4) кваліфікаційна – за складністю, відповідно до фахових знань і досвіду роботи. Поділ праці здійснюється за рівнем кваліфікації робітників, виходячи з необхідної кваліфікації робіт
Позабюджетні кошти	Їх отримують бюджетні установи окрім асигнувань, що виділяються з бюджету. П. к. витрачаються строго за призначенням, зберігаються на окремих поточних рахунках. Розпорядниками П. к. є керівники бюджетних установ, яким надано право розпоряджатися бюджетними асигнуваннями. До позабюджетних належать спеціальні кошти, суми за дорученнями та депозитні суми. Спеціальні кошти – це доходи бюджетних установ від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг чи іншої діяльності. Витрачати спеціальні кошти дозволяється лише після затвердження їх кошторисів. Бюджетні установи зобов'язані витрачати спеціальні кошти в межах затверджених кошторисів і фактичного надходження доходів з кожним видом спеціальних коштів
Позареалізаційна операція	Діяльність підприємства, безпосередньо не пов'язана з реалізацією продукції (робіт, послуг) та іншого майна, включно з основними фондами, нематеріальними активами, продукцією обслуговуючого і допоміжного виробництва
Позиковий рахунок	Призначається для обміну кредитів, які банки видають підприємствам. Відкривається за місцем знаходження розрахункового рахунку підприємства. Розрізняють прості й спеціальні П. р.: прості відкриваються для обліку заборгованості за кредити підприємствам при постійній потребі в позиках під нормовані запаси і витрати. Госпорган може мати в банку тільки один спеціальний П. р.
Позикодавець	Юридична або фізична особа, яка дає у позику на певний час грошові кошти на умовах платежу у вигляді певного відсотка від суми позики і повернення у грошовій формі або (за домовленістю) у вигляді передачі частини введених в експлуатацію об'єктів, матеріальних або технічних ресурсів, які випускають на їх базі

Позичальник	Юридична або фізична особа, яка бере у позику певну суму грошових коштів на будівництво нових, розширення, технічне переозброєння і реконструкцію існуючих основних фондів, а також на придбання матеріальних ресурсів і засобів праці, зокрема за лізингом
Позичені обігові кошти	Частина обігових коштів <i>будівельних підприємств</i> , одержана із різних джерел (здебільшого кредити банку); підлягають поверненню
Політика дисконтного процента	Регулювання його центральним емісійним банком в операціях з комерційними банками і паралельний рух процентних ставок інших кредитних установ. Спрямована на підтримання курсу національної валюти. Коли економічна кон'юктура погіршується, дисконтні ставки знижуються, що здешевлює кредити, і стимулює підвищення попиту на кредит; коли, навпаки, відбувається економічний попит на кредит шляхом підвищення дисконтного процента
Порівняння показників	Процедура, що дозволяє співставляти між собою різноманітні показники, що характеризують аналізовані предмети або явища. Якщо показники виражені в різних вимірниках і мають різну значимість, для співставлення потрібно визначити їхню пріоритетність, ранги або відносну вагомість. Наприклад, є декілька рішень впровадження процесу будівництва: при одному менші витрати праці, при другому менше часу буде потрібно для виконання робіт, при третьому економиться паливо і т.ін. Експертним засобом встановлена відносна вагомість показників, наприклад, трудозатрати - 0,40, витрати часу – 0,25, витрати палива – 0,35. Витрати ресурсів у кожному варіанті множаться на відносні вагомості цих ресурсів, визначається сума наведених розмірів і за нею обирається найдоцільніший варіант
Портфельні інвестиції	Довгострокові вкладення капіталу в промислові, сільськогосподарські, транспортні, кредитні та інші підприємства за кордоном. Проводяться, як правило, у формі купівлі акцій іноземних компаній. Як правило, П. і. становлять менше десяти процентів акціонерного капіталу підприємства. На відміну від прямих інвестицій П. і. не дають інвесторам права повного контролю за діяльністю підприємства або володіння ним
Посередницька операція	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, який виступає у ролі комісонера в договорі комісії, консигнатора у консигнаційному договорі або повіреного у договорі доручення, за винятком довірчих операцій з грошовими коштами, цінними операціями включно з приватизаційними майновими сертифікатами, операцій з випуску боргових зобов'язань і вимог та їх торгівлі, операцій по торгівлі (управління) валютними цінностями та іншими видами фінансових ресурсів, а також усіх видів банківських і страхових операцій
Поточний рахунок	Вид банківських рахунків, що призначаються для зберігання грошових коштів і здійснення розрахунків організацій та установ, які не мають власних оборотних коштів, не перебувають на госпрозрахунку і не мають самостійного балансу: структурних одиниць виробничих, науково-виробничих об'єднань, негоспрозрахункових підрозділів підприємств, розміщених поза місцезнаходженням; підприємств зв'язку для зарахування виторгу за передплату на газети і журнали; постійних уповноважених творчих спілок; юридичних консультацій; профспілкових комітетів, кас взаємодопомоги, інших громадських організацій, які не займаються господарською діяльністю тощо, відповідно до інструкції про розрахункові, поточні й бюджетні рахунки
Правила ведення касових операцій	Регулюються банківськими актами. Підприємства, незалежно від форми власності, зобов'язані зберігати свою готівку в банках. Сума готівки в касі підприємства не може перевищувати ліміт залишків готівки, встановлений установою банку за погодженням з керівництвом підприємства. В такому ж порядку встановлюються норми використання виторгу. Понад встановлений ліміт підприємство має право зберігати в

	<p>своїй касі готівку для оплати праці, премій, виплати допомоги по з соціального страхування, стипендій, пенсій, але впродовж не більш як трьох робочих днів, включно з днем отримання грошей в банку. Підприємства, які мають постійний грошовий виторг, можуть використовувати готівку без обмеження норм на оплату праці, виплату пенсій, на закупівлю сільгосппродукції, скупку тари і речей у населення, на інші цілі, передбачені в їхніх статутах або установчих документах, що замінюють статут. Готівку понад встановлені ліміти залишку підприємства здають: у денні й вечірні каси банків; інкасаторам; в об'єднані каси при підприємствах або в підприємствах зв'язку. Порядок і строки здачі готівки узгоджуються з банками. Приймають готівку каси підприємств за прибутковими касовими ордерами з видачею квитанції, яка підтверджує прийом грошей. Видається готівка з кас підприємства за видатковими касовими ордерами або іншими документами, оформленими належним чином. На цих документах обов'язково проставляється штамп з реквізитами видаткового касового ордера. Всі підприємства зобов'язані вести касову книгу</p>
Прибуток від позареалізованих операцій	Сума коштів, одержувана підприємством від позареалізаційних операцій і зменшена на суму витрат на ці операції
Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг)	Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), зменшена на суму нарахованого (сплаченого) податку на додану вартість (за винятком товарообмінних операцій з нерезидентами), акцизного збору, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, визначених чинним законодавством, а також на суму витрат, що включаються до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг)
Привілейовані акції	Дають їх власникам переважне право на одержання дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства в разі його ліквідації. Можуть випускатися з фіксованим у процентах до їхньої номінальної вартості щорічно сплачуваним дивідендом. Сплата дивідендів проводиться в розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році. П. а. випускаються на суму, що не перевищує десяти процентів статутного фонду акціонерного товариства. Власники П. а. не мають права на участь у керівництві товариством, якщо це не передбачено його статутом
Приватне підприємство	Підприємство, економічною основою якого є приватна власність окремих громадян або членів їхніх сімей (на правах загальної часткової власності), кошти виробництва та продукти праці. На підприємстві, заснованому на приватній власності, власник самостійно здійснює свою діяльність, розпоряджається випущеною продукцією отриманим прибутком, який залишився у його розпорядженні після оплати податків та інших платежів. За кінцевий результат виробничо-господарської діяльності відповідає своїм майном, що зумовлює необхідність ефективного використання об'єктів власності. Дня випуску продукції, надання послуг та інших видів діяльності власник приватного підприємства, як правило, залучає найманих працівників, але при цьому здійснює соціальне, медичне та інші види обов'язкового страхування цих громадян, а також забезпечує їм умови трудової діяльності у відповідності до законодавства. Приватний власник в умовах ринкової економіки об'єктивно зацікавлений не лише в інтенсивному використанні засобів виробництва, але й у їхньому постійному вдосконаленні, в оптимальному сполученні споживання та накопичення в орієнтації свого виробництва на НТП, як і на джерело отримання прибутків
Принципи кредитування	Основні положення кредитного механізму, що визначають процес кредитування, а саме: цільовий характер; матеріальна забезпеченість; строковість позики, поверненість позиченої вартості, платність. Цільовий характер кредитів означає надання банком позики конкретному одержувачеві тільки на ті потреби, які об'єктивно виникають у процесі його виробничої діяльності і відображені у його виробничо-фінансовому плані. Строковість позики: банк надає позику

	на строго визначений в кредитному договорі строк, по закінченні якого вона має бути повернена. Поверненість позиченої вартості: надання банком позики в тимчасове користування, обов'язок повернути її в банк з настанням строку платежу. Оплатність кредиту: за користування кредитом позичальники сплачують банку проценти. Регулює рівень процентних ставок НБУ шляхом їх зміни за своїми кредитами, що надаються комерційним банкам, які самостійно встановлюють процентні ставки по своїх операціях
Прогресивне оподаткування	Метод стягнення податку, за яким податкові ставки збільшуються в міру зростання доходів, що підлягають оподаткуванню. Застосовуються, наприклад, при стягненні прибуткового податку з громадян
Продуктивність праці	Це ефективність витрат праці. Вона виражається в кількості продукції, виробленої робітником за одиницю часу, або в розмірі витрат робочого часу на виготовлення одиниці продукції. Для визначення продуктивності праці, її планування й обліку користуються двома показниками: виробітком і трудомісткістю продукції. Виробіток – показник продуктивності праці, що характеризує кількість продукції, виробленою за одиницю часу (хвилина, година, день, рік). Виробіток визначається переважно у грошовому і, рідше, в натуральному вираженні (у штуках, тоннах, метрах будівельної продукції). Трудомісткість продукції – економічний показник, що характеризує кількість робочого часу, яка затрачається основними виробничими робітниками на одиницю будівельної продукції або на виконання певної роботи у хвилинах, часах, робочих днях. Підвищення продуктивності праці є головним чинником приросту обсягу будівельної продукції, а темпи цього підвищення визначають темпи розвитку всього будівельного виробництва і зростання його ефективності. Вихідним пунктом економічних розрахунків росту продуктивності праці приймається необхідна чисельність основних і допоміжних робітників будівельного виробництва
Пром-Рейт	Мінімальна процентна ставка за незабезпеченими короткостроковими позиками, що застосовуються комерційними банками при кредитуванні «першокласних позичальників». Є орієнтиром для визначення інших процентних ставок, що встановлюються комерційними банками
Пропорційне оподаткування	Метод стягнення податку, за яким при збільшенні оподаткованого доходу податкова ставка залишається незмінною. П.о. застосовується при стягненні податку на прибуток підприємств
Прострочена заборгованість	Не сплачені у встановлений строк платежі в бюджет, банківські позики; платежі постачальникам і підрядникам за виконані роботи, відвантажену продукцію, надані послуги; заробітна плата робітникам і службовцям тощо. До невиконаних боржників застосовуються встановлені законом санкції. Так, у разі несвоєчасного внесення платежів у бюджет за кожен день прострочки нараховується пеня, а сама сума недоїмки стягується у безспірному порядку
Проценти	Доходи, отримані юридичними або фізичними особами від операцій з борговими вимогами і зобов'язаннями, зокрема векселями, облігаціями, бонами та іншими платіжними документами, включно з операціями з державними казначейськими зобов'язаннями, а також будь-які доходи, отримані від надання грошових коштів та матеріальних цінностей в кредит (позичку) та нараховані у вигляді премій чи вигравів або відсотків від суми кредиту (позички)
Прямі податки	Вид податків, що стягується державою безпосередньо з доходів чи майна платника. Згідно до чинного законодавства, сплачуються такі види П. п.: прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства; податок з власників транспортних засобів; податок на прибуток підприємств та організацій; податок до фонду оплати праці працівників аграрних формувань; місцеві податки
Пул	Угода між біржовими спекулянтами про спільний виступ на біржі з метою підвищення або зниження курсу цінних паперів

Р	
Разовий збір	Встановлена компетентними органами плата за право торгівлі на ринках та в інших місцях, відведених для цього. Стягується за кожен день торгівлі. Суми Р. з. повністю витрачаються на будівництво, розширення, благоустрій та експлуатацію ринків
Рамбурс	Оплата купленого товару, як правило, через банк
Рамбурсувати	1) Повернути, сплатити борг; 2) сплатити за векселем; 3) покрити борг через третю особу
Раціоналізація робочих місць	Досягнення збалансованості робочих місць і робочої сили, а також постійне технічне переозброєння, створення нових і ліквідація старих робочих місць з метою поліпшення умов і підвищення продуктивності праці. Здійснюється шляхом вироблення і реалізації конкретних організаційно-технічних заходів, таких як <i>урахування й атестація робочих місць</i> ; оснащення робочих місць новою технікою, освоєння нових технологій; ліквідація застарілих і зайвих робочих місць; створення єдиного технологічного ланцюжка у виробничих процесах; прогнозування і планування створення нових, раціоналізації чинних і вибуття застарілих робочих місць
Реалізація продукції (робіт, послуг)	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу права власності на продукцію (роботи, послуги) іншому суб'єктові підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів або боргових зобов'язань. Для цілей оподаткування датою реалізації вважається дата передачі права власності на зазначену продукцію (роботи, послуги) згідно до базисних умов поставки, визначених сторонами незалежно від строків здійснення оплати. Базисні умови поставки визначаються згідно до міжнародних комерційних умов з правил по тлумачення термінів («ІНКОТЕРМС»)
Реальний основний капітал	Вартісна оцінка майна компанії, зокрема землі, будівель, машин, обладнання, транспортних засобів, конторського та науково-дослідницького обладнання тощо, строк амортизації якого перевищує 1 рік
Ревальвація	Підвищення курсу національної або міжнародної валюти відносно валют інших країн шляхом зміни законодавчим порядком металевого вмісту грошової одиниці. Р. сприяє країні, яка її проводить, в дешевій купівлі іноземної валюти
Ревізія	Перевірка господарсько-фінансової діяльності підприємства, організації або службових дій посадових осіб. Проводиться шляхом аналізу документів та бухгалтерських записів. Є одним з методів наступного фінансового контролю. Буває плановою і позаплановою (раптовою). Р. можуть проводити ревізори вищих органів управління (відомчий контроль) або контролери-ревізори КРУ Міністерства фінансів України, місцевих фінансових органів, аудитори. Результати Р. оформляються актом з доданням необхідних документів
Ревокація	Пропозиція чекодавця скасувати виданий чек
Револьверний кредит	Відновний кредит, що надається в межах встановленого ліміту заборгованості і строків погашення автоматично-без додаткових переговорів між кредиторами та одержувачем позики. Угода про Р. к. укладається аналогічно до надання кредитної лінії
Регулювання трудових відносин	Узгодження інтересів робітників і роботодавців досягається шляхом договірного регулювання трудових відносин. На це спрямований Закон «Про колективні договори і угоди». У Законі передбачена можливість укладати не тільки колективні договори, але й угоди на федеральному, галузевому і регіональному рівнях. Від імені робітників при укладенні колективних договорів можуть виступати не лише профспілки, але й альтернативні організації. Правильне використання Закону дає можливість підвищити соціальну захищеність трудових колективів. У трудові договори (контракти) Законом забороняється включати умови, що погіршують становище робітників у порівнянні з чинним законодавством,

	<p>колективними договорами й угодами.</p> <p>Закон встановлює відповідальність роботодавця за ухилення від участі в переговорах (штраф у розмірі до десятиразового розміру мінімуму оплати праці), посилює відповідальність роботодавця за невиконання колективного договору (передбачений штраф – сторазовий розмір мінімального розміру оплати праці).</p> <p>Регулювання трудових відносин здійснюється на основі законодавчих актів і таких документів, як <i>колективний договір, трудова угода, контракт</i> – контрактна форма висновку трудового договору</p>
Резидент	<p>У податковому праві особа, що має постійне місце перебування в країні. Громадянин вважається Р., коли він проживає в країні понад 183 дні в податковому році. Юридична особа є Р. на підставі місцеперебування, правління, реєстрації тощо. Особи, визнані Р., оподатковуються в країні на підставі її законодавства за доходами, які Р. отримує на цій території та за її межами. Нерезиденти сплачують податки тільки з доходів, які одержують на території цієї країни</p>
Реінвестиції	<p>Повторні, додаткові вкладення коштів, одержаних у формі доходів від інвестиційних операцій</p>
Рекамбіо	<p>1) Вимога до однієї із зобов'язаних за векселем осіб, яку пред'являє особа, котра оплатила опротестований вексель, про повернення їй внесеної суми й про оплату процентів, пені, витрат за протестом; 2) рахунок, який банк пред'являє клієнтові на відшкодування витрат, пов'язаних з опротестуванням прийнятого на інкасо векселя</p>
Реквірент	<p>Векселедержець, що звернувся до нотаріуса з вимогою опротестувати вексель</p>
Реклама	<p>Цілеспрямоване поширення інформації про споживчі властивості, запропонованих підприємствами, організаціями, фірмами, товарів і послуг з метою їхньої реалізації. Реклама здійснюється в різноманітних формах: рекламні оголошення у пресі, по радіо, телебаченню, інформаційні матеріали у виді проспектів, каталогів, плакатів, буклетів, проведення прес-релізів, семінарів, виставок і т.ін. Реклама є найважливішим елементом нецінової <i>конкуренції</i></p>
Рекламація	<p>Юридичний документ, що визначає розмір безпосередніх й опосередкованих матеріальних збитків, завданих покупцеві в результаті постачання матеріальних ресурсів, що не відповідають вимогам.</p> <p>Організація - споживач (покупець) матеріальних ресурсів, майнові права і законні інтереси, якої були порушені повинна пред'явити рекламацію або претензії організації-порушнику. При відмові постачальника від оплати претензії, стягнення проводиться через <i>арбітраж</i>. Рекламація містить вимоги покупця з відшкодування вданих збитків або усунення виявлених хиб. Вона подається при невідповідності якості продукції, робіт і послуг вимогам Держстандарту або умовам договору, порушенні асортименту, некомплектності, зміні цін та ін. Право споживача на задоволення своїх вимог може бути втрачене внаслідок сливання терміну подачі подібної вимоги, наприклад гарантійного терміну.</p> <p>Претензія – вимога позивача, запропонована відповідачу щодо сплати боргу, відшкодування збитків, сплати штрафів, усунення недоліків поставленої продукції, виконаної роботи або зроблених послуг і т.ін. Наприклад, вимога замовника щодо усунення підрядною будівельною організацією недоробок і дефектів, допущених в ході проведення робіт.</p> <p>Важливою частиною організації матеріально-технічного постачання і взаємовідносин сторін будівельного виробництва є майнова відповідальність за невиконання прийнятих на себе зобов'язань, коли до сторони, що допустила порушення, подаються <i>штрафні санкції</i></p>
Реконструкція підприємств	<p>Це перебудова цехів і об'єктів основного, підсобного й обслуговуючого призначення, метою якої є удосконалення виробництва на базі використання досягнень науки, техніки і</p>

	<p>передового досвіду. При реконструкції кожного підприємства ставляться конкретні задачі: збільшення потужності; підвищення якості продукції; зниження витрат праці, матеріальних і енергетичних ресурсів; поліпшення умов праці; охорона навколишнього середовища; пристосування до випуску нової продукції та ін. Проведення Р. п. крім додаткових витрат пов'язано із втратами від зниження потужності підприємства в період проведення робіт із реконструкції, особливо в діючих цехах. Р. п. фінансується за рахунок власних коштів самостійних підприємств. Витрати і втрати, пов'язані з р.п., повинні бути відшкодовані за рахунок додаткового прибутку, отриманого підприємством після і в результаті реконструкції</p>
Реміза	Сплата грошей за допомогою переказного векселя
Ремітування	Засіб погашення заборгованості в іноземній валюті, при якому боржник купує на валюту своєї країни іноземну валюту (чек, трату, телеграфний переказ) на національному валютному ринку і пересилає її кредиторі в погашення заборгованості перед ним. У сучасний період є складовою частиною валютних операцій та окремих форм міжнародних розрахунків
Ризик економічний	<p>Можливість одержання в результаті господарської і фінансової діяльності негативних результатів (збитків), що виникають як наслідок відхилень реальної господарської або фінансової ситуації від наміченої або прогнозованої системи поведіння. Ризик у сфері фінансової діяльності тісно пов'язаний із функціонуванням банків. Розрізняють такі види ризику в діяльності банків (банківські ризики):</p> <ul style="list-style-type: none"> – ризик з формування депозитів, зумовлений можливістю дострокової вимоги внесків або міжбанківського кредиту; також він може виникнути у результаті зв'язаності кредитів, коли стає неможливим їхнє використання для інших операцій, пов'язаних із <i>факторингом і лізингом</i>; – процентний ризик (кредитний ризик), пов'язаний з небезпекою зазнати втрат через підвищення процентних ставок (виплачуваних банком за залученими засобами) стосовно ставок за наданими кредитами; валютний ризик – можливість втрат через зміну курсів іноземних валют стосовно національної валюти при проведенні зовнішньоторговельних, кредитних або валютних операцій на біржах різного роду; ринковий ризик у банках при розвитку ринку цінних паперів, що виникає в результаті непередбаченої зміни попиту і пропозиції на них, а також при випуску банком власних цінних паперів у випадку, якщо їх не вдасться розмістити серед покупців; ризик у сфері розрахунків, коли з різних причин виникають несвоєчасні платежі або повна відмова від платежів (наприклад, при банкрутстві платника); – ризик банківських зловживань, пов'язаний з можливістю валютної спекуляції, спекуляції цінними паперами, грою на процентних ставках, змовою з наміром крадіжки, розтрати, обману, нечесного використання комп'ютерної техніки; ризик незбалансованої ліквідності, коли операції банку призводять до нездатності банку погашати боргові зобов'язання за пасивами балансу вимогами за активом, що може призвести до банкрутства банку (захистом від цього можуть служити певні обмеження розмірів кредиту стосовно обсягу статутного фонду банку, розміру вкладів до запитання, строкових вкладів і ощадних вкладів, розміру власного капіталу); становий ризик сполучений з одного боку, із необхідністю зайняти певне місце на ринку тієї чи іншої країни, а з іншого боку – із можливістю зміни економічної або політичної ситуації в цій країні, що може врешті-решт призвести до повного припинення всіх кредитно-фінансових операцій і платежів (при оцінці станового ризику враховуються географічні чинники, політична, соціальна й економічна ситуація в країні, тип позичальника, коли банк має справу з фізичними або юридичними особами, що володіють або що не володіють, наприклад, державними гарантіями кредиту); форс-

мажорний ризик – через форс-мажорні (ні від кого не залежні) обставини і їхні катастрофічні впливи (стихійні лиха, аварії і т.ін.).

За можливістю регулювання ризику поділяються на відкриті і закриті. Відкриті ризики не підлягають регулюванню (наприклад, форс-мажорні ризики). Закриті ризики регулюються. Методами такого регулювання можуть бути диверсифікованість (широкий розподіл кредитів у дрібних сумах завдяки великій кількості клієнтів у межах загального обсягу операцій банку), видача значних кредитів тільки за міжбанківськими угодами, страхування кредитів і депозитів.

При страхуванні кредитів провадиться оцінка кредитного ризику позичальників, що попередньо розбиваються на три класи:

Клас 1 – ризик несплати за позичками невисокий і не потребує застосування інструмента гарантій або заставного права; водночас на позичальників класу 1 діють зовнішні чинники, пов'язані з нестійкістю валютних курсів, неплатоспроможністю покупців, зміною цін на сировину і матеріали, економічні умови в регіоні тощо, про що банк, що кредитує, повинен мати якомога повнішу інформацію;

клас 2 – ризик несплати за позичками достатньо високий, що визначається відомими банку тенденціями розвитку всієї системи ризиків за елементами їхньої класифікації;

клас 3 – до цього класу відносяться некредитоспроможні господарські підрозділи-позичальники, що визначає якращий вихід від роботи з ними.

При цьому коефіцієнт ризику (K_3) окремого позичальника банку визначається за формулою:

$$K_3 = K_p \frac{P_1 + P_2 + \dots + P_n}{K_{вл}} E$$

де K_p – коригувальний коефіцієнт, що враховує клас клієнта (для клієнтів класу 1 дорівнює одному, для клієнтів класу 2 – від двох до трьох, для клієнтів класу 3 – від трьох до чотирьох);

P_1, P_2, \dots, P_n – розмір ризиків, пов'язаних з даною кредитною операцією;

$K_{вл}$ – сума кредитних вкладень даної операції;

E – коригувальний коефіцієнт, що враховує дію зовнішніх чинників банку для даного клієнта банку (визначається як середній розмір значень P_1, P_2, \dots, P_n , – відношення суми коефіцієнтів, що враховують зовнішні чинники, до їхньої кількості).

До зовнішніх чинників, що можуть бути оцінені, повинні бути віднесені нестійкість валютних курсів, неплатоспроможність покупців клієнта, відмова від прийняття товару, зміна цін на сировину, зростання конкурентноздатності продукції конкурентів клієнта, факти розкрадання та ін. Для оперативної оцінки кредиторів банки формують комплекс даних, користуючись, зокрема наявними статистичними даними (можливо проведення спеціальних досліджень).

При цьому враховуються політичні чинники (війни, окупація іноземними арміями, ідеологічні розбіжності, нестабільність системи влади, досвід функціонування іноземного капіталу), соціальні чинники (громадянські війни, міжнаціональні конфлікти, релігійні розбіжності, антагонізм між соціальними групами, ставлення до іноземних громадян), економічні чинники (тенденції зміни темпів зростання валового, національного продукту, динаміка зміни цін, рівень оплати праці, природні багатства, рівень безробіття, можливість страйків і методи розв'язання трудових конфліктів). Перед ухваленням рішення банки можуть вдаватися до консультацій головних експертів, інформації вітчизняних і закордонних, інших банків, до проведення спеціальних досліджень. Після оцінки ступеня ризику банк вибирає метод його регулювання, перевага надається методам страхування з можливим залученням, як державних страхових компаній, так і комерційних структур, розмір страхових платежів ставиться в залежність від оцінки коефіцієнтів ризику позичальників

<p>Ринкові відносини</p>	<p>Сукупність соціально-економічних відносин у сфері обміну, за допомогою яких здійснюється реалізація товарів. Основні елементи ринкового механізму: попит і пропозиція. Попит відображає обсяг і структуру суспільних потреб, він обмежений закупівельною спроможністю населення. Пропозиція являє собою сукупність товарів, що надходять для реалізації ринку. Попит і пропозиція – взаємозалежні елементи ринкового механізму. Взаємовідносини цих елементів (перевищення пропозиції над попитом або навпаки) та якість продукції визначають ціну продукції, що може бути дещо вищою або нижчою за ціну, зумовлену суспільно необхідними витратами на виготовлення продукції, включно з торговими надвишками з доставки її до покупця (транспортна, торгова та ін.)</p>
<p>Ринкові ціни</p>	<p>Грошове вираження ринкової вартості товарів (робіт, послуг), що відображає витрати на виробництво і відтворення переважної частини даного виду товарів. Р. ц. утворюються переважно під впливом попиту і пропозиції на ринку товарів і послуг і коливаються навколо ціни виробництва товару (послуги). Ціна виробництва (сума витрат виробництва і середнього прибутку) визначається підприємством-виробником самостійно або на договірній основі. Ціна, за якою товар підприємства-виробника передається для реалізації, називається відпускною. У відпускній ціні враховується собівартість продукції, податок на додану вартість (ПДВ), прибуток від реалізації товарів, що оподатковується відповідно до чинного законодавства. Вільна роздрібна ціна, за якою вітчизняні товари реалізуються населенню, утворюється сполученням відпускної ціни та торгової надвишки. Розмір торгової надвишки залежить від рівня витрат обігу, транспортних та інших витрат, а також від розміру відрахувань на створення фонду регулювання вільних ринкових цін (фонду ризику). Постачання вітчизняних та імпортованих товарів (предмети продажу за вільними роздрібними цінами) підприємствам промисловості для подальшої переробки, а також підприємствам побутового обслуговування населення, здійснюється за вільними відпускними цінами. У випадку зміни попиту і пропозиції на товари ціни можуть знижуватися або підвищуватися (підвищення регулюється системою оподаткування). При цьому зниження цін підприємства роздрібною торгівлею роблять за рахунок фонду регулювання цін (фонду ризику)</p>
<p>Ринок</p>	<p>Сфера товарного обміну, що являє собою дуже складне соціально-економічне й організаційне формування, у якому взаємовідносини між виробником продукції (продавцем) і її споживачем (покупцем) будуються на вільній домовленості і виходять з інтересів кожної договірної сторони. Має здатність до саморегулювання, коли напрямки й обсяги виробництва змінюються в залежності від збільшення або зменшення потреби в продукції, а кон'юнктурна ціна на продукцію має тенденцію наближення до розміру, що відображає розмір суспільно необхідної праці на її виготовлення. Одним із суб'єктів ринкових відносин виступає держава, вона впливає на ринок за допомогою цілеспрямованих економічних заходів: розміщення державних замовлень, податкової політики, умови кредитування та ін. У сфері ринкових відносин знаходяться всі сфери людської (виробнича, невиробнича, фінансова, духовна), що формують окремі елементи єдиного ринку.</p> <p>З погляду територіальних меж ринок може мати: масштаб світового господарства (світовий або зовнішній), країни (національний або внутрішній) та її окремих регіонів (місцевий). У структурі ринку як єдиного цілого варто розрізняти ринки товарів, послуг, праці, цінних паперів, валюти, позичкового капіталу, науково-технічних ідей та ін.</p> <p>Поділ ринку на окремі частини на основі певної ознаки (попит на окремі види товарів, вид валюти, платоспроможність населення, національна специфіка й індивідуальні смаки тощо) називається сегментацією ринку. Сегментація ринку дозволяє цілеспрямовано вивчити стан ринку і здійснювати маркетингові заходи (див. <i>маркетинг</i>)</p>

Ринок праці	<p>У будівельній галузі – сукупність економічних відносин між власниками трудових ресурсів та їхніми покупцями, що передбачає добровільність виробу людиною видів діяльності, свободу наймання робітників підприємцями, свободу спрямування заробітної плати при захищеності трудових інтересів громадян.</p> <p>Процеси спрямування робочої сили, її вмикання в суспільне виробництво, використання, звільнення, розподіл і перерозподіл характеризують відношення зайнятості і політики зайнятості, тобто сферу трудових відносин</p>
Рівноважна ціна	<p>Ціна, що встановлюється на ринку під впливом попиту і пропозиції, при яких кількість запропонованого товару дорівнює кількості товару, на який існує попит. Відповідний рівноважній ціні обсяг товару називається рівноважною кількістю товару. Збільшення попиту викликає зростання, як рівноважної ціни, так і рівноважної кількості товару. Ріст пропозиції товару сприяє зменшенню рівноважної ціни і збільшенню рівноважної кількості товару</p>
Ріелтер	<p>Посередник повинен мати відповідну ліцензію між двома сторонами, одна з яких бажає продати нерухомість, а інша купити ліцензію</p>
Робоча операція	<p>Сукупність декількох робочих прийомів, об'єднаних у певній послідовності, які виконуються постійним складом робітників на одному робочому місці з використанням постійних знарядь і засобів праці. Зміна будь-якої з перерахованих умов свідчить про початок такої робочої операції</p>
Робоче місце	<p>Зона, оснащена технічними засобами, у якій відбувається трудова діяльність виконавця або групи виконавців, що спільно виконують одну роботу або операцію</p>
Робочий процес	<p>Сукупність <i>робочих операцій</i>, об'єднаних у певній технологічній ланцюжок; результатом Р. п. є закінчена продукція, обчислювана в натуральних одиницях. У Р. п. беруть участь окремі робітники і ланки. Р. п. бувають механізовані і ручні, циклічні і нециклічні, ланкові і індивідуальні. Структура Р. п. складається з робочих операцій, що, у свої чергу, розчленовуються на дрібніші елементи – робочі прийоми, а робочі прийоми – на робочі напрями</p> <p>Циклічним процесом називається такий Р. п., у складі якого можна виділити групу робочих операцій, які періодично повторюються в однаковій технологічній послідовності. Наприклад, у процесі розробки ґрунту екскаватором група робочих операцій є наступною: набір ґрунту, підйом і поворот стріли з навантаженим ковшем, розвантаження ковша, зворотний поворот стріли й опускання ковша. Цей процес утворює цикл. Р. п. називається нециклічним, якщо відсутня чітко виражена періодичність повторення робочих операцій, а виконана продукція неоднакова за обсягом. У нециклічному процесі послідовність операцій може змінюватися</p>
Робочий час	<p>Встановлена тривалість робочої зміни без урахування часу обідньої перерви; поділяється на час роботи і час перерв. Тривалість робочого часу класифікується за двома категоріями: нормовані і ненормовані витрати часу. До нормованих витрат відноситься час роботи, час періодичних короткочасних перерв на відпочинок під час роботи, час на особисті потреби і технологічні перерви, тобто всі ті види витрат, без яких не може здійснюватися виробничий процес і котрі необхідні для його нормального виконання. Ненормовані витрати часу складаються з невиробничих витрат часу і простоїв, що виникають завдяки невдалій організації праці, порушенням трудової дисципліни, а також з причин, що не залежать від технічного персоналу. Нормовані витрати зараховуються до виробничих <i>норм часу</i>, ненормовані не враховуються і повинні бути усунуті після застосування спеціально розроблених заходів</p>

Розрахунки готівкою	Здійснюються між підприємствами, установами, організаціями і населенням, між окремими громадянами, а також на незначні суми, розмір яких встановлено законодавством, – між підприємствами, установами, організаціями. Готівка, одержана з банку підприємством, установою, організацією, має витратитися тільки на те, для чого її одержано : на заробітну плату, оплату праці працівників сільськогосподарських підприємств, виплату стипендій, пенсій, соціальної допомоги. Громадяни готівкою оплачують підприємствам, організаціям, кооперативам, сільськогосподарським підприємствам вартість товарів і послуг, комунальні послуги, сплачують податки. Кредитні установи видають готівку підприємствам, установам, організаціям на виплату заробітної плати, стипендій тощо. у строки, встановлені нормативними актами. Готівка видається з рахунків юридичних осіб за чеками, на звороті яких вказується цільове призначення грошей
Розрахункова дисципліна	Обов'язок усіх учасників розрахунків дотримуватися правил проведення розрахункових операцій. Базується на принципах проведення безготівкових розрахунків: виконання платежів, як правило, після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт і надання послуг; здійснення платежів за згодою (акцептом) платника або за його дорученням; проведення платежів за рахунок власних коштів платника, а в окремих випадках – за рахунок банківської позики; переказ коштів на рахунок одержувача здійснюється тільки після списання цих сум з рахунку платника, за винятком тих випадків, коли розраховуються чеками, акредитивами і за перевезення вантажів – зведеними вимогами. У випадках порушення цих принципів до порушників застосовуються розрахункові санкції, передбачені чинним законодавством – штрафи, обов'язкове подання в банк додаткових документів, зміна форми розрахунків і т.ін.
Розрахунковий рахунок	Відкривається банком для зберігання коштів і здійснення розрахунків підприємством, організацією, об'єднанням різних форм власності, які провадять свою діяльність на засадах госпрозрахунку і мають самостійний баланс. Порядок відкриття Р. р. встановлений банківськими правилами
Розрахункові документи	Письмово оформлена, відповідно до державних стандартів на розрахунково-грошову документацію, вимога (постачальника) або доручення(покупця) підприємства, організації будь-якої форми власності, установи на безготівковий переказ коштів за відпущені (відвантажені) товарно-матеріальні цінності, надані послуги, а також за іншими видами платежів. Форми бланків Р. д. затверджуються кредитними установами за погодженням з Міністерства фінансів та іншими зацікавленими відомствами України
Розрахункові палати	Спеціальні організації, що відіграють основну роль у системі безготівкових розрахунків між банками. Регулярно зараховують взаємні вигоди за чеками та іншими розрахунковими документами.
Розширення виробництва	Збільшення обсягу виробництва шляхом зведення нових цехів, створення нових будівельно-монтажних управлінь, реорганізації підсобних і обслуговуючих господарств, створення відділень і філій та проведення інших подібних заходів, що не стосуються існуючих виробничих потужностей
Роялті	Платежі будь-якого виду, одержані у вигляді винагород (компенсацій) за використання або надання дозволу на використання прав промислової та інтелектуальної власності, а також інших аналогічних майнових прав, що визначаються як об'єкт права власності суб'єкта підприємницької діяльності, включно з використанням авторських прав на будь-які витвори науки, літератури, мистецтва, записи на носіях інформації, права на копіювання і розповсюдження будь-якого

	патенту або ліцензії, знака на товари та послуги, права на винаходи, на промислові або наукові зразки, креслення, моделі або схеми програмних засобів обчислювальної техніки, автоматизованих систем або систем обробки інформації, секретної формули або процесу, права на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау)
С	
Сальдо	1) Різниця підсумкових сум дебету й кредиту, а також активної та пасивної сторін балансу; 2) різниця між загальною вартістю вивозу і ввозу товарів, між надходженнями і платежами за платіжним балансом
Сальдо взаємних розрахунків	Розрахунок між підсумками за дебетом і кредитом. Виникає при розрахунках, що ґрунтуються на заліку взаємних вимог. Кожному з учасників заліку відкривають окремий рахунок, з якого здійснюють платежі і на який зараховуються надходження. Якщо надходження перевищують платежі, утворюється кредитове сальдо, яке зараховується на розрахунковий рахунок. Дебетове сальдо, утворене внаслідок перевищення платежів над надходженнями, погашається з рахункового рахунку або шляхом банківського кредиту
Самоокупність	Принцип господарювання, за яким видатки підприємства повністю покриваються власними доходами, одержаними від реалізації виготовленої продукції, надання послуг, виконання робіт. Кошти, вкладені в розвиток підприємства, його господарську діяльність, мають повністю окупатися виручкою і забезпечувати мінімум нормативної економічної ефективності використання виділених ресурсів шляхом внесення платежів до бюджету, а також фінансування витрат на просте відтворення. С забезпечують тільки рентабельні підприємства
Самофінансування	Форма господарювання, що ґрунтується на використанні підприємствами власних ресурсів для забезпечення свого економічного і соціального розвитку. Шляхом С забезпечується як просте, так і розширене відтворення, а також участь у формуванні державних грошових фондів шляхом передачі до них частини чистого доходу (у вигляді обов'язкових платежів). Розрізняють повне і часткове С. У разі повного С підприємства за рахунок одержаного доходу повністю покривають свої потреби у розширеному виробництві і забезпеченні соціального розвитку колективу. Часткове С передбачає використання, поряд з власними коштами, залучених ресурсів – бюджетних асигнувань, кредитів
Санація	Система заходів (випуск позик, субсидій тощо), до яких вдається держава, щоб поліпшити фінансовий стан фірм, банків, запобігаючи їхньому банкрутству або підвищуючи конкурентоспроможність, особливо в періоди економічних спадів
Санкція	Захід впливу, застосований щодо підприємств, організацій, відомств, що допускають невиконання зобов'язань і порушують встановлені норми і правила поведінки. Найчастіше в якості матеріального впливу на порушників планової, договірної, фінансової дисципліни застосовуються економічні санкції, передбачені законами, постановами уряду й іншими нормативними актами, а також укладеними договорами й угодами. Використовувані на практиці економічні санкції дуже різноманітні: вилучення незаконно отриманих прибутків, відшкодування заподіяних збитків, різноманітні штрафи, пені, неустойки, виплачувані порушниками потерпілим, зменшення і повне позбавлення матеріального стимулювання і т.ін.
Свіфт	Автоматизована система здійснення міжнародних платежів через мережу комп'ютерів
Своп	Операція з обміну національної валюти на іноземну із зобов'язанням зворотного обміну через певний строк

Середня заробітна плата	<p>Звітний показник, використовуваний у будівельних організаціях. Розмір заробітної плати, що припадає на одного робітника: годинна, денна, місячна (квартальна, річна). Середня заробітна плата годинна і денна, визначається розподілом відповідного фонду заробітної плати, нарахованого за звітний період, на кількість відпрацьованих людино-годин (людино-днів), а місячна (квартальна, річна) – на <i>середньооблікову чисельність</i> робітників за відповідний звітний період. Середня місячна (квартальна, річна) заробітна плата на відміну від денної і годинної враховує усі види оплати з фонду оплати праці робітників облікового складу (включно з оплатою праці сумісників), винагород за підсумками роботи за рік і одноразових заохочень робітників.</p> <p>У залежності від місця розташування будівельної організації відбувається диференціація заробітної плати</p>
Сертифікат	1) Вид цінних паперів; 2) документ, що підтверджує якість продукції
Собівартість продукції	Виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції. С. п. складається з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію
Соло-вексель	Вексель з підписом однієї особи, зобов'язаної здійснити платіж
Соціальне страхування	Обов'язковий вид страхування, який дає громадянам країни соціальний захист у разі захворювання чи виникнення інших проблем соціального характеру. Страхові внески на С. с.вносяться всіма підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності та господарювання, а також громадянами-підприємцями, які використовують найману робочу силу. Всі суб'єкти господарювання, які повинні сплачувати страхові внески, реєструються у Фонді соціального страхування України
Спеціальні системи преміювання	Системи матеріального заохочення робітників за рахунок спеціальних джерел (до яких не відносяться прибуток і собівартість будівельно-монтажних робіт): премії за збір, збереження, надлишок і відвантаження брухту і відходів чорних і кольорових металів; за надлишок, повернення і повторне використання дерев'яної і картонної тари, паперових мішків; за надлишок окремих видів відходів виробництва для повторного виробництва у процесі використання; за скорочення часу перебування вагонів під навантаженням і вивантаженням, їхнє ущільнене завантаження; за скорочення простоїв автомобілів проти встановлених норм та ін.
Сполучені капітальні вкладення	Капітальні вкладення в галузі, технологічно пов'язані з підприємствами, які відкриваються або реконструюються, які потребують розвитку в зв'язку зі зведенням (реконструкцією) цього підприємства. Наприклад, у регіоні розвивається виробництво збірного залізобетону. Забезпечення нових потужностей потребує збільшення видобутку заповнювачів, цементу, арматурної сталі. Це безпосередній зв'язок — перший концентр. У свою чергу, додаткове виробництво цементу створить потребу у додатковому паливі, витрати на це – другий концентр і т.ін. Як правило, в розрахунках враховують один або два концентри
Споруди	Будівельні об'єкти, що не відносяться до категорії <i>будинків</i> : мости, тунелі, греблі, шахти, залізниці й автомобільні дороги, лінії електропередачі, трубопроводи та ін.
Способи будівництва	Визначають організаційні форми керування будівництвом. В Україні велика частина обсягу будівельно – монтажних робіт здійснюється підрядним способом. Підрядний спосіб застосовується постійно існуючими госпрозрахунковими будівельно-монтажними організаціями. Підприємства або установи, для яких має здійснюватися будівництво, виступають у ролі замовників, а будівельні організації – у ролі

	<p>підрядників. Взаємовідносини між замовником і підрядником регулюються укладеним між ними договором підяду, що визначає будівництво нових, реконструкцію і розширення існуючих об'єктів.</p> <p>Договір підяду – різновид господарського договору, тобто він спрямований на досягнення господарських цілей угоди між організаціями, що володіють правами юридичної особи.</p> <p>Умови, встановлені для сторін в договорі підяду, називаються його змістом. Істотними вважаються ті умови договору, без яких неможливе його укладення, а також усі ті умови, щодо яких за бажанням однієї зі сторін має бути досягнута згода (наприклад, умова про постачання цементу у певній тарі або упаковці).</p> <p>Порядок укладання договору визначається Цивільним кодексом України, а також особливими правилами і нормативними актами. У будівництві порядок укладання господарського договору, майнова відповідальність за ним, терміни виконання і ряд інших питань регулюються Правилами про підрядні договори з будівництва (1987 р.), що визначають: порядок і терміни висновку договору; забезпечення будівництва будівельними матеріалами й устаткуванням; послуги сторін; умови виробництва; приймання закінчених об'єктів і виконаних робіт; платежі і розрахунки; майнову відповідальність сторін, а також характер і терміни надання замовником підряднику всієї необхідної проектно-кошторисної документації.</p> <p>Підрядний С. б. повніше відповідає умовам технічного прогресу і краще, ніж господарський засіб, відповідає принципам комерціалізації підприємств і організацій.</p> <p>Господарський С. б. характеризується тим, що підприємство, яке має засоби для будівництва, не привертаючи підрядну організацію, самостійно виконує, для власних потреб будівельно-монтажні і ремонтно-будівельні роботи. Для цього кожному підприємству потрібно створювати власну виробничу базу, одержувати або брати в оренду будівельні машини, механізми, інструмент, інвентар, забезпечувати будівництво матеріалами, конструкціями, проектно-кошторисною документацією, робочим, інженерно-технічним і адміністративно-управлінським персоналом. По закінченні будівництва, створена для нього виробнича база, а також кадри будівельників, як правило, розформовуються.</p> <p>Господарський С. б. відрізняється низькою ефективністю витрат і використанням ресурсів, не створює умов для розвитку індустріальних методів ведення будівництва, призводить до збільшення його термінів. Застосування його виправдано лише при невеликих обсягах робіт, коли використання підрядних будівельних організацій ускладнено, а створення нових – економічно недоцільне</p>
<p>Стагнація</p>	<p>Спеціальний економічний термін, що визначає застій у виробництві, торгівлі тощо. Падіння виробництва, стагнація, що по'єднуються з безупинним ростом цін і зростанням безробіття, в економічній літературі визначаються спеціальним терміном – <i>стагфляція</i> (стагнація в сполученні з інфляцією). Причини: дефіцит державного бюджету, що призводить до випуску паперових грошей (не забезпечених виробництвом товарів, що переповняють канали обігу, і приводять до різкого росту цін – інфляції); високий рівень невиробничих витрат держави (особливо військових); ріст обсягів незавершеного будівництва, в результаті якого витрати людської праці не збільшують обсяг споживчих благ; товарний дефіцит, в результаті якого попит перевищує пропозицію і ростуть ціни; монопольне положення виробників, що дозволяє їм піднімати ціни на продукцію, не поліпшуючи її якість, або випускати лише дорогу продукцію; перевищення росту заробітної плати над ростом продуктивності праці та ін.</p>

<p>Стандартизація</p>	<p>Процес встановлення і застосування стандартів. Стандарт – зразок, еталон, модель, вихідні для зіставлення з ними інших подібних об'єктів. Стандарти в нормативно – технічній документації встановлюють комплекси нормативних вимог, правил і умов до об'єкта стандартизації, обов'язкових для дотримання в рамках, встановлених для дії стандарту. Рамки дії: на всій території країни, у межах галузі, на одному підприємстві або в одному об'єднанні</p>
<p>Страхова сума</p>	<p>Грошова сума, в межах якої страховик відповідає перед страхувальником, коли настає страховий випадок. При обов'язковому страхуванні С. с. визначається відповідно до закону. При добровільному страхуванні С. с. встановлюється за бажанням страхувальника. В особистому страхуванні страховою є сума, яку сплачують страхувальникові (або іншій особі, на користь якої укладено договір), коли настав страховий випадок. Ця сума може дорівнювати С. с. або становити частину С. с., що була визначена під час встановлення страхового зобов'язання</p>
<p>Страховий випадок</p>	<p>Обставина, внаслідок якої виникає обов'язок страховика С. в. у страхових правовідносинах є подія (пожежа, стихійне лихо), настання якої можливе, але не завжди обов'язкове. С. в. зобов'язує страховика: при страхуванні особистому – сплатити страхову суму, при майновому – відшкодувати збиток</p>
<p>Страхування</p>	<p>Система економічних відносин, що включає створення за рахунок засобів підприємств, організацій і населення спеціального грошового (страхового) фонду і його використання для відшкодування матеріальних збитків, а також для надання окремим громадянам (або їхнім сім'ям) допомоги у випадку настання різноманітних страхових подій у їхньому житті (втрата працездатності, нещасливий випадок, лікування в стаціонарі, досягнення визначеного віку тощо). Розрізняють: <i>майнове страхування</i>, об'єктом якого виступають різноманітні матеріальні цінності у вигляді основних і оборотних фондів виробничого і невиробничого призначення, урожай сільськогосподарських культур, тварини, предмети домашнього господарства й ін.) <i>особисте страхування</i> – в якості об'єктів якого виступають життя, здоров'я, працездатність людини і <i>страхування угод</i>.</p> <p>Основним видом страхування в сфері будівництва є договір добровільного страхування будинків, споруд, об'єктів незавершеного будівництва, транспортних засобів, машин, устаткування, інвентарю, товарно-матеріальних цінностей та іншого майна, що належить будівельній організації будь-якої організаційно-правової форми. Відповідно до договору страхувальник (будівельна організація), виходячи з узгодженої вартості (страхової суми) об'єкта страхування і встановленої тарифної ставки, сплачує страховій компанії страховий внесок. Страхова компанія (страховик) приймає на себе в цьому випадку зобов'язання відшкодувати страхувальникові, при настанні страхової події матеріальні збитки у розмірі страхової суми або відповідної її частини залежно від ступеня пошкодження застрахованого об'єкта. Зміст договору страхування майна може бути дуже різноманітним. Наприклад, будівельна організація може застрахувати основні засоби виробництва, що знаходяться на конкретному будівельному майданчику, на період ведення робіт. В обов'язки страховика в цьому випадку входить виплата страхових сум при пошкодженні мурованих будинків і споруд, будівельних машин, устаткування та інших видів майна, що являють собою предмети і засоби праці та знаходяться на будівельному майданчику.</p> <p>У наш час перспективними видами страхування для будівельних організацій можна вважати страхування <i>ризиків</i> несплати при <i>будівництві об'єктів «під ключ»</i> (об'єктом страхування є зобов'язання сплатити в зазначений у договорі термін обумовлену договірну ціну, що впливають з договору підяду замовника) і страхування ціни та</p>

	<p><i>прибутку при укладанні ф'ючерських угод.</i></p> <p>Особлива форма страхування - хеджування. При хеджуванні учасники угод отримують можливість до певної міри страхувати себе від можливих втрат від зміни цін протягом терміну угоди, тобто здійснити страхування ризиків від несприятливих змін цін за контрактами та комерційними операціями, що передбачають поставки (продаж) товарів у майбутні періоди. Хеджування відбувається на біржі шляхом зустрічних покупок (продажу) ф'ючерських контрактів. При розірванні ф'ючерського контракту покупець (продавець) може компенсувати ту різницю в ціні, яку він втрачає в разі несприятливої зміни ціни на ринку реального товару. Хеджування можливо використати, наприклад, при укладенні контрактів на поставку технологічного обладнання для будівництва промислових об'єктів</p>
Строкові зобов'язання за позиками	<p>Документи, які подають у банк позичальники, одержуючи позику, із зазначенням сум й строку сплати. Цим позичальник дає банку право на безспірне списання коштів з його рахунку для погашення кредиту при настанні обумовленого строку платежу</p>
Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами	<p>Визначається на основі аналізу і розрахунків. На першому етапі співставляється загальна чисельність робітників будівельної організації з планово-розрахунковою по будівельній організації в цілому, зокрема по її структурних підрозділах. Потім проводиться аналогічне співставлення за категоріями персоналу, за видами виробничо-господарської діяльності. У ході аналізу визначається частка робітників, зайнятих виконанням будівельно-монтажних робіт, у загальній кількості будівельно-виробничого персоналу. Отримані показники оцінюються за результатами зіставлення фактичних даних із розрахунковими, що дозволяє виявити надлишок або нестача трудових ресурсів. Відхилення можуть мати місце через дефіцит окремих категорій робітників, низького технічного й організаційного рівня будівельного виробництва (що потребує додаткового залучення робочих кадрів); через недосконалу систему управління в організації, що зумовлює додаткову потребу у службовцях та ін.</p> <p>Особливо старанно аналізується забезпеченість робочими кадрами основного виробництва. Аналіз проводиться в цілому по будівельній організації, окремих її структурних підрозділах, по об'єктах, в різні періоди. В результаті аналізу визначається нестача робітників не лише за чисельністю, але й за фахом, кваліфікацією. Такий матеріал повинен стати основою подальшої кадрової політики. Аналізується і виконання планових розрахунків організації з додаткового залучення робочих кадрів. Аналізується також використання <i>робочого часу</i>, визначається розмір втрат робочого часу, аналізуються причини втрат і можливості їх усунення. Визначається також розмір прихованих втрат робочого часу: доведення конструкцій і деталей заводського виготовлення, додаткові трудові виграї через неправильне і нераціональне складання матеріалів т ін.</p> <p>На закінчення визначається розмір економії ресурсів за результатами реалізації виявлених резервів</p>
Суб'єкти фінансового права	<p>Особи (юридичні й фізичні), потенційно спроможні бути учасниками фінансових правовідносин. С. ф. п. виступають: держава, підприємства всіх форм власності, установи, організації, громадяни. Держава може виступати як самостійний С. ф. п. (в низці міждержавних фінансових і валютних відносин) або в особі вищих та місцевих органів державної влади й управління (в бюджетних правовідносинах), а також через спеціально уповноважені фінансові (або кредитні) органи, що представляють інтереси держави в цілому. В тих випадках, коли від імені держави діє не фінансовий, а інший орган державної влади, на нього поширюється право та обов'язки фіноргану. Підприємства визначаються як С. ф. п. за наявністю самостійного джерела доходу, балансу, рахунку в банку. С. ф. п. виступають бюджетні установи, які отримують бюджетні асигнування. Громадяни стають С. ф. п.,</p>

	вступаючи в податкові правовідносини (для цього вони повинні мати незалежне джерело доходу). С. ф. п. завжди нерівні: держава або уповноважений нею орган наділені власними повноваженнями
Субвенція	Метод бюджетного регулювання, що застосовується для збалансування нижчих бюджетів. С видається нижчому бюджету з чітко обумовленим призначенням як державна фінансова допомога на програми і заходи, спрямовані на підтримку гарантованого законодавством мінімуму соціальної забезпеченості населення регіонів, де такий мінімум не забезпечується власними бюджетними доходами з незалежних від них причин економічного розвитку. С можуть бути спрямовані на розвиток соціально-культурної, побутової сфери, вирішення проблем зайнятості та ін. В разі порушення умов їх використання підлягають поверненню до вищого бюджету. Не використані протягом року С повертаються до вищого бюджету одночасно з поданням звіту про витрачені суми
Субсидія	Як метод бюджетного регулювання застосовується з метою збалансування місцевих бюджетів, зміцнити їхню дохідну базу. Передається з вищих ланок бюджетної системи нижчим ланкам. С надаються на безповоротне фінансування певних заходів і конкретних установ, тобто мають цільовий характер. В Україні С поки що не набули широкого застосування. Досить поширені у Франції, Великобританії, та ряді інших країн. Розрізняють прямі і непрямі С. Прямі С спрямовують на фінансування капітальних вкладень у галузі, розвиток яких необхідний для економіки в цілому, на фундаментальні наукові дослідження, перепідготовку кадрів, створення нових робочих місць у найбільш відсталих регіонах, на підтримку військово-промислового комплексу. Непряме субсидування здійснюється переважно шляхом податкової і кредитної політики
Сукупний дохід	Поняття, використовуване при оподатковуванні фізичних осіб; являє собою усі види прибутку. Містить у собі основну і додаткову заробітну плату, дивіденди, усі види допомоги в грошовій і натуральній формі, що надаються фізичним особам підприємствами, установами й організаціями (за винятком сум матеріальної допомоги, що видаються у зв'язку з надзвичайними обставинами, подарунків, отриманих від підприємства у грошовій та натурній формі або у формі надання послуг, а також за винятком призів, отриманих на конкурсах і змаганнях і ін.). Призи, одержані на чемпіонатах Європи, світу, Олімпійських іграх включаються в сукупний прибуток
Суміщення професій	Освоєння робітником декількох (наприклад, двох) професій, що дозволяє йому виконувати протягом робочого дня поряд із роботами за основною професією роботи за іншими професіями. Суміщення професій доцільно на тих роботах, де є тривалі технологічні перерви для робітників окремих фахів
Т	
Тантьєма	Одна з форм додаткової винагороди, що виплачується директорам, членам правління, керівним службовцям акціонерних товариств, компаній, банків, підприємств. Розміри тантьєми (яка часто перевищує оклад) затверджуються вищими органами управління, конкретним підприємством, загальними зборами акціонерів, є, як правило, певним відсотком від чистого прибутку
Тариф	Система ставок, за якими стягується плата за послуги, які надаються підприємствам і громадянам. Розрізняють Т транспортні – за перевезення вантажів, пасажирів і багажу; Т зв'язку – за користування засобами зв'язку; Т на послуги житлово-комунального та побутового господарства – за користування житлом, водою, газом тощо. Т митні – за переміщення через митні кордони товарів та інших предметів; є також інші Т, передбачені законодавством

Тарифна система

Сукупність нормативних документів, яка визначає різницю в оплаті робітників різної кваліфікації: тарифні ставки, тарифні сітки, єдині тарифно-кваліфікаційні і галузеві довідники, надбавки до тарифних ставок за особисті досягнення у праці або за відхилення від звичайних умов праці. Тарифна ставка – це абсолютний розмір зарплати робітників різної кваліфікації за одиницю часу. Тарифна ставка буває погодинною, денною, місячною. Місячні тарифні ставки, як правило, називаються посадовими окладами. Тарифна сітка є шкалою, яка визначає співвідношення у розмірах тарифних ставок залежно від кваліфікації (складності) праці. Вона характеризується числом тарифних розрядів, темпами абсолютного і відносного зростання тарифних коефіцієнтів, а також співвідношенням крайніх (вищого та нижчого) тарифних розрядів. Тарифні ставки, що дорівнюють встановленому мінімуму місячної зарплати, впроваджуються для першого розряду. За таких умов тарифна ставка усіх наступних розрядів визначається розрахунковим шляхом, як добуток тарифної ставки першого розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. Тарифний коефіцієнт показує, у скільки разів робота того чи іншого кваліфікаційного розряду тарифної сітки складніша за роботу першого розряду. Кваліфікаційний розряд – показник складності робіт у даній галузі; число розрядів показує, на скільки груп розбиті всі роботи за складністю їх виконання у тарифній сітці. *Тарифно-кваліфікаційні довідники* служать для визначення тарифного розряду по кожній професії і спеціальності, а також для встановлення розряду робітникам у залежності від складності роботи. Вона дозволяє забезпечити однакову платню за однакову працю незалежно від сфери її докладання для працівників виробничих і невиробничих галузей народного господарства, фінансування яких відбувається за рахунок бюджетних коштів.

Зазначена система оплати базується на співставленні складності трудових функцій різних груп і категорій персоналу, конкретних посадових зобов'язань робітників, їх освітнього рівня та інших факторів. У сукупності ці фактори трудового процесу забезпечують достатньо повну характеристику оцінки праці робітників і зумовлюють можливість застосування загальних принципів диференціації зарплати їхньої праці на основі Єдиної тарифної сітки (ЄТС). Розряди оплати праці працівників відповідно до ЄТС визначаються за результатами атестації службовців і перетарифікації робітників.

Тарифікація праці – тарифікація робіт і присвоєння робітникам кваліфікаційних розрядів. *Тарифікація робіт* – це визначення розряду робіт, тобто визначення належності робіт до 1 групи складності. Присвоєння кваліфікаційного розряду робітникам відбувається залежно від складності робіт, які вони можуть виконувати. У будівництві воно здійснюється відповідно до єдиного тарифно – кваліфікаційного довідника робіт і професій робітників (ЄТКД).

ЄТКД – перелік усіх масових професій і кваліфікаційних характеристик, призначений для тарифікації праці. Містить перелік і виробничі характеристики робіт з розподілом їх на розряди, які відображають ступінь складності кожної роботи. Для кожної професії наведено кваліфікаційні характеристики, які містять короткий перелік основних робіт, які повинен вміти виконувати робітник; перелік навичок, способів і прийомів, знання яких є обов'язковим, описання найбільш характерних для даної професії робіт. Наведений діапазон розрядності для кожної професії – межі розрядності робіт і робітників. На основі ЄТКА кожному робітнику кваліфікаційною комісією в будівельній організації присвоюється кваліфікаційний розряд, який є підставою для оплати праці

<p style="text-align: center;">Тендер</p>	<p>Конкурсна форма розміщення замовлень на закупівлю на ринку обладнання, залучення підрядників для будівництва об'єктів або виконання інших робіт. Умови конкурсу оголошуються заздалегідь. Фірми, які зацікавлені у прийнятті участі у конкурсі (торгах), – <i>оференти</i> – направляють замовникові складені за певною формою <i>тендерні пропозиції, які називають офертами або тендерами</i>. Учасники торгів (оференти) разом з тендерними пропозиціями подають гарантію місцевого банку або страхової компанії. Переможець торгів подає замовникові гарантію (бонд) першокласного банку. Тендери забезпечують замовникові найбільш вигідні для нього комерційні умови, оптимальні терміни виконання робіт або надання послуг, можливість залучити найбільш конкурентноспроможних постачальників або підрядників</p>
<p style="text-align: center;">Термін служби основних фондів</p>	<p>Визначається їхнім <i>зносом</i>. Доцільність заміни старих основних фондів на нові визначається одержанням у результаті цього додаткового прибутку. Зняття з виробництва морально застарілих О. ф., які фізично ще не виробили свого ресурсу, призводить до втрати прибутку (який міг би бути отриманий внаслідок їхньої експлуатації) і частини амортизаційних відрахувань (вони не цілком компенсували вартість цих фондів). Такі втрати можуть бути зменшені при зближенні термінів морального і фізичного зносу фондів. Це можливо шляхом більш інтенсивного використання активної частини <i>основних виробничих фондів</i>, ресурс яких визначається кількістю робочих циклів; підвищення <i>технологічної гнучкості О. ф. і технологічності продукції</i></p>
<p style="text-align: center;">Техніко-економічне обґрунтування</p>	<p>Обґрунтування вибору проектного або виробничого рішення шляхом виявлення та співставлення <i>техніко-економічних показників</i> (ТЕП) варіантів та прийняття варіанту з найкращими ТЕП. Залежно від поставленої задачі можуть бути обрані для порівняння різні показники, найбільш вагомими для даного рішення. Наприклад, ставиться задача вибору варіанту рішення з найменшою трудомісткістю. Обираючи варіант за найбільш вагомим показником, слід робити перевірку та визначити інші показники. Зокрема, в попередньому прикладі може виявитися, що рішення, яке вимагає найменшої трудомісткості, призводить до неприйнятних розтрат грошей тощо, тому необхідна <i>оптимізація рішень</i></p>
<p style="text-align: center;">Техніко-економічні показники (ТЕП)</p>	<p>Кількісні показники, що характеризують технічну та економічну сторони праці будівельного підприємства, певної дільниці, цеху, виду праці, конструкції, організаційного рішення тощо. На підприємстві: продуктивність праці, якість продукції, фондоозброєння, собівартість, прибуток, використання машин, обсяг виробництва тощо. За конструкціями, машинами та іншими видами робіт тощо: технічні характеристики, затрати праці та ін.</p>
<p style="text-align: center;">Технічне переозброєння підприємств</p>	<p>Один з елементів <i>реконструкції</i>, включає заходи з підвищення технічного та економічного рівня активної частини основних фондів, дільниць, цехів, використанню нової техніки, технології та енергетичних ресурсів</p>
<p style="text-align: center;">Технологічна гнучкість</p>	<p>Пристосованість технологічних засобів та процесів (машини, технологічні режими, організаційні особливості) до зміни будівельної продукції (конструкцій, виробів, видів робіт тощо). Технологічна гнучкість визначається за сполученим аналізом продукції та технології, але характеризує при цьому спосіб виготовлення — технологію. Переважно характерна для виробничих підприємств. В будівельних організаціях виступає у вигляді мобільності. Технологія підприємств менше піддається змінам у порівнянні з продукцією. За термін служби технології на будівельних підприємствах продукція може змінюватися декілька разів, і кожна зміна пов'язана з витратами на перебудову виробництва. Використовуючи прогноз <i>ймовірної мінливості будівельної продукції</i>, слід знайти найбільш вигідний варіант адаптивності технології до цієї мінливості (особливо</p>

	<p>періодичної). Підвищення адаптивності вимагає більших витрат при створенні або реконструкції підприємств переважно за рахунок створення «гарячих» та «холодних» резервів потужності. Залежність між цими позанормованими витратами (K_0), очікуваним числом реконструкцій за термін служби основних виробничих фондів підприємства ($\Gamma = I_0 R$), затратами та витратами при проведенні чергової перебудови виробництва (K_r) та коефіцієнтом дисконтування (E_{nn}) має вигляд</p> $E_{nn} = K_0 + \sum_1^R K_r \frac{1}{(1 + E_{nn})^{EK}} \rightarrow \min$
Технологічна перерва	<p>Час вимушеного припинення роботи, пов'язаний із специфічними особливостями робочого процесу, який проходить у правильних організаційно-технічних умовах. Наприклад, вимушене припинення роботи (Г. п.) у монтажників четвертого та п'ятого розрядів викликано тим, що у них закінчився цементний розчин у ящику</p>
Технологічність будівельної продукції	<p>Пристаєваність будівельної продукції за способом її виготовлення: на підприємствах – конструкції, вироби; в будівельних організаціях – види при зведенні будівельних об'єктів. Технологічність Б. п. визначається при загальному розгляді продукції та технології (тобто способу її виробництва), але характеризується при цьому продукція. (Пор.: технологічна гнучкість) Однакова продукція матиме різну технологічність при її виготовленні на підприємствах з різною технологією. Економічним показником технологічності будуть витрати на переробку ресурсів, що надходять на дане підприємство, в готову продукцію. Резерви зниження витрат на будівельних підприємствах за рахунок підвищення технологічності сягають десяти процентів, а певних випадках і вище. Економічний показник технологічності – тільки частина собівартості. Можливі суперечності, коли більш технологічна продукція виявиться більш дорожчою. Вихід – пошук шляху ліквідації суперечностей за рахунок можливих змін продукції та технології</p>
Титульні списки	<p>Фінансово-планові акти, в яких визначено основні показники капітальних вкладень у будівництво на весь його період, з розбивкою завдань по роках. Т. с. – документ, обов'язковий для всіх суб'єктів правовідносин з капітального будівництва</p>
Товариство з обмеженою відповідальністю	<p>Являє собою об'єднання громадян або юридичних осіб для спільної господарської діяльності. Статутний фонд товариства утворюється за рахунок внесків (акцій) засновників. Внески можуть переходити від власника до власника лише за згодою інших учасників товариства. Майно формується за рахунок внесків учасників, отриманих прибутків та інших законних джерел. Є юридичною особою</p>
Товарний кредит	<p>Будь-яка господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає реалізацію продукції (робіт, послуг), передачу права власності іншому суб'єктові підприємницької діяльності або громадянину на умовах відстрочення платежу, якщо таке відстрочення є більшим за звичайні строки банківських розрахунків або перевищує 30 календарних днів з дати реалізації</p>
Товарообмінна (бартерна) операція	<p>Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає розрахунок за реалізовану продукцію (роботи, послуги) інший, ніж у грошовій формі, включно будь-якими видами погашення (заліку) взаємозаборгованості між сторонами господарчої операції без проведення грошових розрахунків, за винятком випадків міждержавного клірингу, що провадиться за рішенням Президента або Кабінету Міністрів України</p>
Торги	<p>Змагальна форма закупівель або розміщення замовлень, за якої покупець оголошує конкурс для продажу на товар з повними техніко-економічними характеристиками. Велика кількість учасників загострює конкуренцію, що дозволяє розмістити продукцію на більш вигідних для замовників (покупців) умовах. Підрядні торги</p>

	проводяться на будівельній біржі і являють собою торгівлю замовленнями на будівництво тих чи інших об'єктів, реконструкцію, розширення, технічне переозброєння, модернізацію та ремонт. Замовлення може містити в собі виконання на об'єкті всього комплексу робіт, необхідних для задачі об'єкта «під ключ», а також певних видів загально-будівельних та спеціалізованих будівельних робіт. Перед торгами проводиться попередня робота з їх підготовки, з організації тендерів
Трансакція	Банківська операція, переказ коштів (зокрема за кордон) для будь-яких цілей
Трансферт	Переказ грошей з однієї фінансової установи в іншу або з країни в країну; перерахування, переказ іменних цінних паперів від одного власника іншому. Трансфертні операції здійснюються між розташованими в різних країнах спорідненими підрозділами міжнародної компанії; в сукупності – це обмін всередині фірми. Митною статистикою відповідних країн Т враховується і як експорт, і як імпорт
Трасант	Особа, яка видала переказний вексель (трату)
Трасат	Особа, зобов'язана сплатити за переказним векселем
Трата	Переказний вексель. Розрізняють: торгові Т., що виставляються продавцем (трасантом) на покупця (трасата); банківські, що виставляються продавцем на банк (наприклад, при акцептно-рамбурсному кредиті); фінансові, що виставляються банком на банк
Трудова угода	Правовий акт, що містить обов'язки з встановлених умов праці, зайнятості та соціальних гарантій для працівників певної професії, галузі, території. Залежно від сфери відносин, що регулюються, можуть укладатися угоди генеральні, галузеві (тарифні), спеціальні. Генеральна угода визначає загальні принципи узгодженого проведення соціально-економічної політики. Галузева (територіальна) угода визначає напрям соціально-економічного розвитку галузі, умови праці та оплати праці, соціальних гарантій для працівників галузі (професійних груп). Спеціальна угода визначає умови вирішення певних соціально-економічних проблем, пов'язаних з територіальними особливостями. Основними принципами укладання колективних договорів та колективних угод є: дотримання норм законодавства; повноважність представників сторін; рівноправність сторін; свобода вибору та обговорення питань, які складають зміст трудового договорів, угод; добровільне прийняття обов'язків, реальне забезпечення обов'язків, які приймаються; систематичність контролю та невідворотність відповідальності
Трудові ресурси	Поняття, що включають: 1) населення у працездатному віці (чоловіки шістнадцяти – шістдесяти років, жінки шістнадцяти – п'ятдесяти п'яти років) за винятком інвалідів та осіб, що мають право на пільгову пенсію; 2) тих підлітків, що працюють у народному господарстві віком до шістнадцяти років; 3) тих пенсіонерів, що працюють у народному господарстві
У	
Умови праці	Сукупність факторів зовнішнього середовища, що впливають на працездатність та здоров'я людей у процесі праці. На працю у виробничому середовищі впливає велика кількість зовнішніх факторів, які за своїм походженням можуть бути розподілені на дві групи. Перша група містить фактори, які не залежать від особливостей виробництва, серед них географо-кліматичні та соціально-економічні. Останні залежать від соціально – економічного ладу суспільства і визначають статус працюючого у суспільстві в цілому. Вони знаходять своє відображення у трудовому законодавстві, у системах оплати праці, підготовці та підвищенні кваліфікації кадрів. Друга група включає фактори, які залежать від особливостей

	<p>виробництва та його колективу. Ці фактори, у свою чергу, формуються, з одного боку, під впливом техніки, технології, економіки та організації виробництва (виробничо-технологічні), з іншого – під впливом особливостей трудового колективу (соціально-психологічні).</p> <p>До складу виробничо-технологічних факторів входять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – техніко-технологічні особливості техніки та технології, рівень механізації та автоматизації праці, ступінь обладнаності робочих місць, режими праці та відпочинку; – санітарно-гігієнічні - температура, вологість, швидкість руху повітря, рівень шуму, вібрація, запыленість, загазованість, вплив випромінювання, освітленість; – безпеки від механічних ушкоджень, від ураження струмом, хімічного та радіоактивного забруднення; – інженерно-психологічні – зручність на робочих місцях, облік людського фактору у конструкціях та плануванні техніки, організація управління та засобів контролю за рухом технологічного процесу, зручність обслуговування машин та механізмів; – естетичні – архітектурно-планувальні рішення інтер'єру та екстер'єру, естетично виразні форма та колір засобів праці, спецодяг, відповідне оформлення зон відпочинку та інших засобів; – господарсько-побутові – внутрішня змінність харчових продуктів, наявність побутових приміщень, умивальників, душових кімнат, туалетів, прання, хімчистка, ремонт, спецодяг тощо; – соціально-психологічні умови визначаються соціально-демографічною структурою колективу, сукупністю інтересів, ціннісними орієнтаціями працівників, стимулюванням керівництва у підрозділах та на підприємстві в цілому, масштабом та характером діяльності промислових організацій. І умови формують морально-психологічний клімат у колективі, що знаходить вираження на рівні його стабільності, згуртованості, характері взаємовідносин між групами працівників, настроях, дисципліни праці, громадської діяльності
Умовно-постійні витрати	Частина витрат виробництва, яка не залежить (переважно), від обсягу виробленої продукції та пропорційна до часу роботи будівельного підприємства
Уніфікація	Рациональне скорочення числа об'єктів однакового функціонального призначення, процес упорядкування різноманітності параметрів об'єктів уніфікації: матеріалів, виробів, конструкцій, об'ємно-планових рішень тощо. Задача – створення уніфікаційного ряду параметрів, в якому виправдано скорочується їхня різноманітність: розміри, марки, конструктивні рішення, тощо. Ефект від уніфікації виникає на ступені вироблення продукції за рахунок спрощення виробництва та підвищення її потужності при скороченні номенклатурної продукції, кращого використання транспортних та підйомних механізмів, підвищення надійності виробничого процесу тощо. При цьому використовується уніфікація виробів, пов'язана з витратами ресурсів: проектувальник прийматиме більший розмір виробу, ніж вимагається за розрахунком, найближчий в уніфікованому ряду; звідси впливає задача оптимізації рівня уніфікації. Певні уніфікаційні вироби та рішення можуть бути стандартизовані
Управління проектом	Визначення, встановлення та регулювання зв'язків між елементами проекту, що забезпечує досягнення поставленої перед проектом мети
Ф	
Фіксовані (рентні) платежі	Платежі в бюджет з прибутку підприємств, що перебувають в особливо сприятливих природних або транспортних умовах і тому, з незалежних від них причин, одержують додаткові прибутки. За допомогою Ф. (р.) п. їхня рентабельність вирівнюється з підприємствами цієї галузі, що перебувають у звичайних умовах

<p>Фінансові резерви</p>	<p>Кошти, що резервуються державою, галузями народного господарства, підприємствами, організаціями з метою забезпечити фінансування непередбачених видатків. Ф. р. поділяються на централізовані, децентралізовані й спеціалізовані. Централізовані Ф. р. – це резервні фонди Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування; перевищення доходів над видатками; оборотна касова готівка бюджетів. Децентралізовані Ф. р. – кошти, що резервуються окремими міністерствами, відомствами, підприємствами різних форм власності. Спеціалізовані Ф. р. – це фонди державного і соціального страхування</p>
<p>Фінансові ресурси</p>	<p>Сукупність фондів коштів, що створюються у процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту та національного доходу і перебувають у розпорядженні держави, підприємств, організацій. Головне джерело Ф. р. держави – кошти, одержані після реалізації виробленої в Україні продукції та надання послуг у сфері матеріального виробництва, податки, що сплачуються підприємствами всіх форм власності, податки і збори з населення, амортизаційні відрахування і відрахування на соціальне страхування. Значна частина Ф. р. акумулюється в бюджеті держави та місцевих бюджетах, частина залишається підприємствам і господарським організаціям</p>
<p>Фінансова криза</p>	<p>Глибокий розлад фінансової системи держави, зумовлений економічними і політичними явищами. В історії розвитку суспільства відомі Ф. к, викликані тривалими війнами, спадом виробництва внаслідок порушення міжнародних фінансових і кредитних зв'язків, стихійними лихами. Основна ознака Ф. к. – зростання витрат на тлі скорочення доходів, насамперед через зниження нагромаджень у галузях господарства. Показником Ф. к. є дефіцит державного бюджету. Глибина кризи залежить від того, до яких заходів вдаються, щоб виправити становище. Якщо держава зуміє своєчасно скоротити витрати бюджету і спинити спад виробництва, то Ф. к. не зруйнує економіку. Практика свідчить, що вжити потрібних заходів вдається не завжди через суперечливість інтересів різних соціальних та політичних сил, і тому Ф. к. набуває затяжного характеру, весь її тягар лягає на населення. Щодо сучасної Ф. к. в Україні, то вона в першу чергу пов'язана зі спадом виробництва і процесом створення нової економічної системи. Спад виробництва спричинений деформованою структурою економіки, її милітаризаційним спрямуванням, низьким технічним рівнем виробництва. Сучасна Ф. к. внаслідок тоталітаризму є неминучою під час розбудови незалежної держави. Основні напрямки її локалізації – скорочення витрат бюджету, зокрема на військовий комплекс та фінансування збиткових і низькорентабельних виробництв, на різні види дотацій, перегляд фінансування окремих соціальних витрат, припинення грошової та кредитної емісії, приватизація і роздержавлення</p>
<p>Фінансова оренда (лізинг)</p>	<p>Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання орендодавцем матеріальних цінностей на замовлення орендаря з наступною передачею орендного права користування такими матеріальними цінностями на строк, не менший за строк їх повної амортизації з обов'язковою наступною передачею права власності на такі матеріальні цінності орендареві. При цьому ризики раптового пошкодження об'єкта оренди, усі види цивільної відповідальності, що можуть виникнути у зв'язку з використанням орендованого майна, а також видатки на поточний і капітальний ремонт орендованого майна несе орендар</p>
<p>Фінансове планування</p>	<p>Одна з форм керівництва процесами створення, розподілу і використання фондів фінансових ресурсів. Основна мета Ф. п. – забезпечити заходи, передбачені планом економічного та соціального розвитку і на цій основі досягти збалансування показників. Необхідність Ф. п. зумовлена тим, що на всіх стадіях руху суспільного продукту, від виробництва до споживання, фінансові ресурси мають</p>

	<p>відносну самостійність руху щодо їх матеріального відображення. Такий стан речей створює передумови їх впливу на сам процес відтворення. Об'єктом Ф. п. є фінансові ресурси; суб'єктами – органи державного управління, галузеві структури управління, органи управління підприємствами, установами, організаціями.</p> <p>Ф. п. здійснюється шляхом укладання фінансових планів – індивідуальних і зведених. Індивідуальні включають баланси доходів та видатків і кошториси бюджетних установ, зведені фінансові плани поділяються на загальнодержавні, територіальні та галузеві. Загальнодержавними фінансовими планами є : зведений фінансовий баланс, державний бюджет, баланс доходів і витрат населення. Територіальними є місцеві бюджети, зведені фінансові баланси територій. Галузеві включають фінансові плани міністерств, відомств, корпорацій, асоціацій, об'єднань. Усі фінансові плани пов'язані між собою завдяки допомозі бюджету.</p> <p>Ф. п. користується балансовим методом і методом розрахунків фінансових показників. Залежно від строків поділяється на поточне (1 рік), п'ятирічне і перспективне. Ф. п. постійно розвивається і вдосконалюється. Тепер широко застосовуються індикативне планування, моделювання і програмне планування</p>
<p>Фінансовий контроль</p>	<p>Одна з форм контролю з боку держави та інших уповноважених законодавством органів за законністю та обґрунтованістю виконання фінансових операцій по визначенню результатів господарської та управлінської діяльності, за створенням і використанням фондів фінансових ресурсів на цілі економічного та соціального розвитку держави. Ф. к. здійснюють органи державної влади в особі постійних комісій парламенту, НБУ, органів державного управління в особі міністерств економіки та фінансів, Державної статистики України, органів відомчого контролю міністерств, відомств, корпорацій, об'єднань, а також державні та приватні аудиторські організації. Ф. к. виступає в трьох формах: попередній, поточний, наступний. Попередній Ф. к. здійснюється на стадії розробки прогнозних розрахунків, має на меті перевірку обґрунтованості розрахунків і пошук можливості більш ефективного їх використання. Поточний Ф. к. здійснюється в ході виконання прогнозних і планових передбачень. На цій стадії ставиться завдання досягти найбільш раціонального використання фінансових ресурсів, виявити додаткові можливості, щоб збільшити і зменшити витрати. Наступний Ф. к. здійснюється під час розгляду бухгалтерської і статистичної звітності. Основним завданням його є оцінка досягнутого і розробка стратегії на майбутнє. Формами Ф. к. є ревізії, перевірки, обстеження, аналіз тощо</p>
<p>Фінансовий кредит</p>	<p>Будь-яка господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає надання коштів у позичку на певний строк та під певні проценти за умов повернення основної суми заборгованості та нарахованих процентів у грошовій формі або інших формах забезпечення погашення заборгованості, включно з матеріальними цінностями й нематеріальними активами, наданими в заставу</p>
<p>Фінансово-правова норма</p>	<p>Правило поведінки у сфері фінансів, впроваджене органами державної влади. Ф. п. н. регулює лише фінансові відносини, за яких об'єкти цих відносин стають носіями прав та обов'язків, і передбачає відповідальність за невиконання приписів держави. Ф. п. к., як і всі правові норми, імперативна, тобто обов'язкова для виконання, і забезпечена застосуванням примусової сили держави. Імперативність Ф. п. н. має категоричну форму і не дозволяє суб'єктам фінансових правовідносин змінювати ані самі приписи, ані умови їх застосування</p>
<p>Факторинг</p>	<p>1) Різновид торгово-комісійних операцій, який пов'язує клієнта з кредитором обігового капіталу, містить інкасування дебіторської заборгованості клієнта, кредитування та гарантії від кредитних та валових ринків (банку, біржі, інвестиційного фонду та інших кредитних інститутів)</p>

Факторинг	2) Інкасування дебіторської заборгованості клієнта з виплатою суми рахунків одразу або в міру погашення заборгованості. Факторська компанія звільняє експерта від кредитних ризиків, а отже – і від витрат на страхування кредиту. При цьому до фактора (посередника) переходить бухгалтерський облік і можливе стягнення боргу з несумлінного платника. Це вигідно для невеликих фірм, оскільки вони отримують можливість скорочувати управлінські витрати, прискорювати обіг капіталу, залучати більше банківських позик, але послуги факторських компаній оплачуються повністю
Фізичний знос основних фондів	Закінчення терміну служби основних фондів, на який вони розраховані: знос, старіння матеріалів тощо. При настанні періоду фізичного зносу різко підвищуються експлуатаційні витрати, знижується надійність у роботі основних фондів, частіше виникають відмови тощо. В результаті цього подальша експлуатація основних фондів стає економічно не вигідною
Фіксажна точка	Момент часу роботи працівника, який є одночасно закінченням однієї робочої операції та початком наступної і виявленням межі між ними. Наприклад, момент подачі такелажником сигналу до підйому зачепленої конструкції є закінченням операції «строповка» та початком робочої операції «підйом-подача»
Фінанси	<p>В середні віки цей термін означав обов'язкову сплату грошей. У сучасному розумінні почав уживатися в кінці XIII ст. в Італії. Ф. як продукт розвитку товарно-грошових відносин досягли свого найвищого розвитку в XX ст., коли їхні функції значно розширилися; тепер вони стали універсальним, активним елементом економічного життя. Розвинулися і вдосконалилися методи й форми мобілізації грошових коштів не лише для потреб держави, а й для обслуговування процесів виробництва, розподілу та споживання суспільного продукту. Набула розвитку і перетворилася на самостійну галузь фінансова наука.</p> <p>Сьогодні Ф. – це в першу чергу економічна категорія, що відображає сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом та використанням ресурсів у грошовій формі для потреб держави, виробництва і соціального захисту населення.</p> <p>Ф. мають свою внутрішню структуру: поділяються на Ф. загальнодержавної, виробничої і соціальної сфер. Кожна з цих підсистем має власні принципи організації та особливості функціонування. Проте спільним для них є грошова форма існування і об'єктивність функціонування</p>
Фінансова політика	Сукупність заходів держави з організації і використання фінансів з метою забезпечення економічного і соціального розвитку країни. Відображається у формах і методах мобілізації фінансових ресурсів та їх використання на різні потреби держави, розвитку економіки і соціального захисту населення, у фінансовому законодавстві тощо. Ф. п. незалежної України має всі риси, притаманні для держави, що переживає період становлення: здійснюється будівництво власної бюджетної і податкової системи, розширюється фінансова самостійність госпрозрахункових ланок різних галузей народного господарства, створюється система соціального захисту населення. Основною метою Ф. п. є оптимальний розподіл національного доходу між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями
Фінансовий механізм	Сукупність форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечити різноманітні потреби державних структур, господарських суб'єктів і населення. Складовими частинами Ф. м. є фінансова політика та фінансове прогнозування, фінансові стимули та інструменти, фінансові показники, нормативи, ліміти й резерви, а також система управління фінансами. За допомогою Ф. м. здійснюється широкомасштабний розподіл і перерозподіл створюваного суспільного продукту, відповідно до основних положень фінансової політики. На стадії фінансового

	<p>планування і прогнозування визначаються фінансові можливості держави для забезпечення розвитку її економіки та соціальної сфери. Показники прогнозних розрахунків є основою для приведення в дію відповідних стимулів та інструментів у формі різноманітних пільг і санкцій або обмежень, які забезпечували б розвиток держави в заданому напрямку. Можуть застосовуватись також фінансові інструменти, що обмежують ту чи іншу форму діяльності (штрафи, додаткове оподаткування та ін.). Ф. м. знаходить вираження у різноманітних показниках як узагальнюючих, так і індивідуальних. Фінансові показники дають змогу визначити дієвість Ф. м.</p> <p>Важливими елементами Ф. м. є фінансові нормативи, ліміти та резерви. Нормативи характеризують повний рівень забезпечення, стосуються ставок заробітної плати, податків різних видів, витрат фінансових ресурсів. Ліміти обмежують витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина. Ф. м. діє ефективно, коли функціонують усі його складові частини. Приводячи їх в дію, держава може спрямовувати економічний та соціальний розвиток на своїй території відповідно до інтересів своїх громадян. Досягається поставлена мета через створення і використання фондів фінансових ресурсів</p>
Фінансування	Забезпечення підприємств, установ, організацій коштами з певних джерел на конкретні цілі. Джерелами фінансування є бюджетні кошти, амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів, прибуток підприємств
Фондомісткість виробництва	Відношення вартості основних виробничих фондів підприємства до вартості продукції (послуг, робіт), яка виробляється по цих фондах за рік. Ф. в. відображає, з якою величиною виробничих фондів здійснюється виробництво одиниці продукції. <p>Зростанню фондоозброєності праці має відповідати й належне зростання продуктивності праці. Якщо зростання фондоозброєності випереджає зростання продуктивності праці, неминуче зростає й фондомісткість. Підвищення рівня використання основних фондів – великий резерв зниження фондомісткості</p>
Фонд оплати праці	Загальна сума заробітної плати робітників і службовців підприємства, галузі або всього народного господарства за певний період. Охоплює основну і додаткову заробітну плату, без вирахування податку та ін. Не включаються у Ф. о. п. допомога по соціальному страхуванню, одноразові премії за рахунок спеціальних асигнувань, оплата відраджень тощо
Фонд нагромадження	Частина національного доходу, яка використовується на розширення виробництва, приріст основних фондів, обігових коштів, резервів
Фонд споживання	Частина національного доходу, яка використовується для задоволення індивідуальних та громадських потреб споживача у речах та послугах
Фонди	1) ресурси, запаси, наприклад, фонд народного господарства, сімейний фонд тощо; 2) матеріальні та грошові кошти, які використовує підприємство, наприклад, основні фонди, обігові фонди, фонд зарплати тощо; 3) джерела коштів, які мають певний порядок утворення, наприклад уставний фонд; 4) цінні папери, які приносять твердий прибуток
Фонди обігу	1) Кошти господарських підприємств, які використовують у сфері обігу; частина оборотних коштів. Складаються з надлишків готової продукції, що лежить на складі; відвантаженої, але не оплаченої покупцями готової продукції, коштів на розрахунковому рахунку, необхідних для придбання предметів праці та виплати заробітної плати; коштів у розрахунках (дебіторська заборгованість). Встановлення оптимального обсягу Ф. о. забезпечує безперервність оборотності оборотних коштів підприємств і не призводить до надмірного скупчення у сфері обігу надлишків матеріальних цінностей; <p>2) кошти, які постійно перебувають у розпорядженні будівельного підприємства (на поточному рахунку); які перебувають в обігу;</p>

	перетворені у готову продукцію, за яку ще не заплатив покупець; засоби у процесі оформлених платежів
Фонди економічного стимулювання	Фонди, що створюються на підприємствах для економічного стимулювання підвищення ефективності виробництва. Ф. е. с. включають фонд матеріального заохочення, фонд соціального розвитку, фонд розвитку виробництва. Вони забезпечують матеріальну зацікавленість колективу підприємства в технічному удосконаленні й розвитку виробництва, зростанні його ефективності
Фонди підприємств	Сукупність матеріальних цінностей і коштів, які використовуються для здійснення виробничо-господарської діяльності та економічного стимулювання працівників. Як правило, Ф. п. поділяються на виробничі, що забезпечують безперервність виробництва, і грошові, що утворюються за рахунок різних джерел і мають цільове призначення
Фонд робочого часу	Час роботи одного працівника протягом певного календарного періоду. Ф. р. ч. обчислюють для визначення потрібної кількості робітників, а також для виявлення показників використання трудових ресурсів на діючих підприємствах. За одиницю виміру робочого часу прийнято людино-годину чи людино-день. Розрізняють календарний, номінальний (або максимально можливий) і корисний (або фактичний) Ф. р. ч.
Фондова біржа	Акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу. Ф. б. – це постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами
Фондовіддача	Відношення вартості річного обсягу продукції до вартості основних виробничих фондів. У практиці розрахунків беруть до уваги середньорічну вартість основних виробничих фондів. В обліку й плануванні використовують натуральні й вартісні показники Ф. Натуральні й умовно-натуральні показники Ф. застосовують переважно для окремих галузей народного господарства (наприклад, в житлово-комунальному господарстві). Найчастіше використовують вартісний показник Ф. Обчислюють його, ділячи вартість продукції (послуг, робіт) на вартість основних виробничих фондів. Показник Ф. обернений показникові фондомісткості
Фондоозброєність виробництва	Обсяг основних виробничих фондів у вартісному виразі, що припадає на одного робітника; частка від ділення середньорічної вартості діючих основних виробничих фондів на середньоспискову кількість працівників в одній найбільшій зміні. Ф. В. визначають як по основних фондах в цілому, так і по їх активній частині
Фондоозброєність праці	Розмір основних виробничих фондів у розрахунках на одного працівника. Підвищення фондоозброєності праці створює умови для росту продуктивності праці
Форвардна операція	Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання (продаж) форвардної угоди, тобто зобов'язання придбати (продати) продукцію сезонного виробництва, цінні папери або валютні цінності у визначений час у майбутньому, з фіксацією ціни реалізації на дату укладення (придбання) форвардної угоди. При цьому покупець (продавець) форвардної угоди має право на відмову від її виконання виключно за наявності згоди іншої сторони форвардної угоди. Розрахунки за Ф. о. з продукцією сезонного виробництва здійснюються у термін, що перевищує 30 календарних днів з моменту укладення форвардної угоди. Розрахунки за Ф. о. з цінними паперами і валютними цінностями здійснюються на дату реалізації цінних паперів і валютних цінностей. Премія за придбання форвардної угоди сплачується під час такого придбання
Форми кредиту	Розрізняють банківський, державний, споживчий, внутрішньогосподарський, міжнародний, комерційний кредити. Банківський кредит надається особам і громадянам на принципах поверненості позиченої вартості, строковості позики, платності та матеріального забезпечення. При державному кредиті позичальником виступає держава, кредиторами – населення та юридичні особи. Споживчий кредит надається населенню як у грошовій, так і в

	<p>натурально-речовій формі, і застосовується в галузях народного господарства, міжнародний кредит – у зовнішньоекономічних відносинах. Комерційний кредит надається у товарній формі продавцями покупцям у вигляді відстрочки платежу за продані товари</p>
<p>Форми оплати праці</p>	<p>Існують дві форми оплати праці – відрядна та погодинна. Використання тієї чи іншої форми залежить від конкретних умов будівельного виробництва. У кожному конкретному випадку повинна використовуватися та Ф. о. п., яка найбільш мірою відповідає організаційно-технічним умовам будівельного виробництва, а отже – сприяє покращенню результатів трудової діяльності.</p> <p>За відрядної Ф. о. п. зарплата працівника нараховується за кожен одиницю виробленої будівельної продукції або виконаного обсягу робіт за відрядними розцінками, які розраховуються, виходячи з тарифної вартості, яка відповідає розрахункам даного виду робіт та встановлює норми виробітку (часу).</p> <p>Використання відрядної оплати праці можливе лише за таких умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> – коли є кількісні показники виробітку, які вільно відбивають витрати праці та можливість їх використання з достатньою точністю; – робітникам створено реальні можливості підвищити випуск будівельної продукції (обсяг використаних робіт), у порівнянні з встановленими нормами; – існує необхідність підвищити обсяг будівельного виробництва або робіт, які виконано на даному робочому місці; – з'ясовано ефективність витрат на організацію нормування праці та точний облік виготовленої будівельної продукції виконаного обсягу робіт; – забезпечений ріст вироблення праці внаслідок відрядної оплати праці, яка виключає погіршення якості будівельної продукції, порушення технології будівельного виробництва та правил техніки безпеки. <p>Відрядна форм оплати праці залежно від способу обліку виробітку та видів додаткового заохочення (премії, підвищені розцінки) поділяються на системи: пряму відрядну, відрядно-преміальну, акордно-відрядну. Залежно від того, як визначається зарплата працівника – за індивідуальними або груповими показниками роботи, кожна з цих систем може бути індивідуальною або груповою (бригадною). За прямої відрядної системи зарплата працівника сплачується за розцінками за одиначне вироблення будівельної продукції, які визначаються діленням тарифної ставки розряду робітника на відповідні норми часу. Загальний зарібок розраховується шляхом множення відрядних розцінок на кількість виробленої будівельної продукції за розрахунковий період.</p> <p>За відрядно-преміальної системи робітник, окрім зарібку за прямими відрядними розцінками, додатково отримує премії за якісні та кількісні показники, передбачені діючими на будівельному підприємстві умовами преміювання.</p> <p>За акордно-відрядної системи розцінки оплати праці встановлюються на весь обсяг роботи, а не на окремі операції. Розміри акордної оплати визначаються на основі чинних норм часу та розцінок на аналогічні роботи. За акордно-відрядної оплати праці робітники одержують премію за скорочення терміну виконання завдання, що посилює стимулюючу роль цієї системи у рості продуктивності праці.</p> <p>Розмір відрядної зарплати залежить від виробітку.</p> <p>При погодинній формі оплати праці зарібок робітнику нараховують відповідно до його тарифної ставки (виходячи з наданого кваліфікаційного розряду) або окладу за фактично вироблений час.</p> <p>Маємо дві системи – просту погодинну та погодинно – преміальну.</p> <p>За простої погодинної системи оплата праці та розмір зарплати робітника залежать від тарифної ставки, яка відповідає наданому кваліфікаційному розряду, або від окладу та відпрацьованого ним робочого часу.</p> <p>За погодинно-преміальної системи оплати праці працівник окрім</p>

	зарплати за тарифною ставкою (оклад) за фактично відпрацьований час додатково отримують за досягнення певних якісних та кількісних показників. Залежно від задач, які вирішуються у кожному окремому випадку, робітники - погодинники можуть преміюватися за економію матеріальних цінностей (матеріалів, палива, електроенергії, тощо); за виконання нормованих завдань
Фотооблік	<p>Вид нормативного нагляду, який використовується при дослідженні будівельних процесів з метою проектування вироблення норм на нові види робіт, перевірки рівня виконання чинних норм, виявлення розмірів і причин витрат робочого часу. Фотооблік застосовується для суцільних замірів (за поточним часом) усіх видів витрат часу (точність запису від п'яти секунд до однієї хвилини) За способом нагляду та запису поточного часу фотооблік поділяється на графічний (Ф. г.), змішаний (Ф. з.), цифровий (Ф. ц.); за характером нагляду – на індивідуальний та груповий.</p> <p>При індивідуальному фотообліку окремо фіксується час і продукція кожного робітника. При груповому фотообліку нагляд проводиться за роботою ланки або бригади.</p> <p>При Ф. г. враховуються дані про витрати часу за елементами процесу у технологічній послідовності їх виконання за кожним виконавцем окремо (при загальному числі виконавців не більше за трьох). Також послідовно фіксується кількість виробленої продукції за кожною робочою операцією окремо та за процесом у цілому. Особливість Ф. г. у тому, що витрати часу кожного виконавця фіксується окремою лінією. Запис ведеться на бланку Ф. г., який має сітку з шістдесятма поділками, кожна з яких відповідає однієї хвилині.</p> <p>Суть Ф. з. полягає у тому, що час, протягом якого виконуються окремі елементи процесу, що вивчається, відображається відрізками прямих ліній (як при Ф. г.), а число працівників відображає цифрами, які ставяться над цими відрізками. Ф. с. застосовується при одночасному нагляді за роботою двох або більше працівників, а також за роботою машин. Запис ведеться на бланку Ф. з.</p> <p>Ф. ц. використовується при нормуванні процесів, які вимагають високої точності запису часу або елементів, які розчленовуються на багаточисельні. Число робітників, за якими наглядають, не більше двох, точність запису 5 сек. Облік ведеться на бланку ф. з.</p>
Франко	Термін, який у торговельних угодах означає, що певна частина витрат на транспортування товарів покладається на постачальника (продавця)
Ф'ючерсна операція	<p>Господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання (продаж) ф'ючерсної угоди, тобто зобов'язання придбати (продати) продукцію сезонного виробництва, цінні папери або валютні цінності у визначений час у майбутньому, з фіксацією ціни реалізації на дату здійснення реалізації. При цьому покупець (продавець) ф'ючерсної угоди має право на відмову від її виконання виключно за наявності згоди іншої сторони ф'ючерсної угоди.</p> <p>Розрахунки за Ф. о. здійснюються на дату реалізації продукції сезонного виробництва, цінних паперів і валютних цінностей. Премія за придбання ф'ючерсної угоди сплачується під час такого придбання</p>
Ф'ючерсні угоди	<p>Угоди на термін – укладені на біржі угоди, за якими виконання контракту, тобто здача товару або коштовностей продавцем та оплата їх покупцем здійснюється через певний час після укладання угоди і за ціною, зафіксованою у контракті.</p> <p>У більшості випадків Ф. у. розриваються до настання узгодженого у контракті терміну шляхом відкупу раніше проданих або продажу раніше куплених контрактів, або шляхом сплати різниці між ціною, передбаченою у контракті, та ціною, встановленою у день розірвання угоди. Різниця у цінах вноситься не контрагентові, а до спеціально організованих для цього при біржах розрахункових палат або ліквідаційних кас, які розраховуються з відповідними контрагентами.</p> <p>Біржами розроблені повністю стандартизовані форми Ф. у., в яких фіксуються всі умови угоди, включно з якістю та кількістю товару.</p>

	<p>У ринковій економіці значна частина обігу, який ґрунтується на Ф. у., має спекулятивний характер і є результатом біржової гри на зниження або підвищення ціни (тому обіг термінових бірж часто перевищує розміри виробництва та експорту відповідного виду товарів).</p> <p>Механізм термінових (ф'ючерсних) бірж поряд зі спекулятивними цілями може бути використаний і з метою застрахуватися від падіння або росту цін. Суть цієї страхової операції полягає у тому, що підприємець, який уклав угоду на наявний товар з умовою її виконання протягом певного терміну, укладає зворотню угоду на терміновій (ф'ючерсній) біржі. Наприклад, торговець, який купив партію товару (для його поступового перепродажу) страхує себе від можливого падіння цін шляхом продажу на строк такої самої кількості товару (за ф'ючерсним контрактом). При зниженні цін збитки, яких зазнає торговець через наявний товар, будуть покриті виграшем від розірвання проданого ф'ючерсного контракту</p>
X	
Хайринг	Форма середньострокового кредитування експорту без передачі права власності на товар орендареві
Хеджування	<p>Особлива форма страхового прибутку в умовах ринкової економіки шляхом купівлі та продажу ф'ючерсів на термінових (ф'ючерсних) біржах. При продажному хеджуванні покупець наявного товару поставкою через один або декілька місяців одночасно здійснює продаж на термінові біржі відповідної кількості ф'ючерсних контрактів на той самий термін з метою страхування зкупівельної ціни на товар від її зниження у момент поставки товару. При зкупівельному Х. продавець наявного товару з поставкою через певний час закупає на терміновій біржі відповідну кількість ф'ючерсних контрактів.</p> <p>Надалі в міру здачі або отримання наявного товару продавець або покупець продає на терміновій біржі раніше куплені ф'ючерсні контракти (при зкупівельному хеджуванні) або відкуповує відповідну кількість раніше запроданих ф'ючерсних контрактів (при продажному хеджуванні).</p> <p>Це дає можливість підприємцеві деяким чином страхувати прибуток, який він розраховує отримати при укладанні угоди з терміном виконання за певний період часу, оскільки зниження (і, відповідно втрати від цього) ціни наявного товару на момент його наявної поставки може бути скомпенсоване для підприємця тією вигодою (прибутком), яку він отримає, якщо продасть (при зкупівельному хеджуванні), або відкупить (при продажному хеджуванні) ф'ючерсні контракти.</p> <p>Наприклад, якщо підприємець у січні уклав угоду з продаж товару за ціною 82 долари за одиницю товару з поставкою наявного товару у червні і одночасно, з метою хеджування, купив на біржі ф'ючерсні контракти на таку кількість товару (яку він продав) також з поставкою у червні за ціною 69 доларів за одиницю товару, а сам товар для покриття цієї угоди купив у травні по 89 доларів за одиницю і одночасно продав раніше куплені ним ф'ючерсні контракти по 78 доларів за одиницю, то, втративши на кожній одиниці наявного товару (через те, що виникла різниця у цінах на момент поставки) 7 доларів (89 – 82), але отримали вигоду від ф'ючерсних контрактів у 9 доларів (78 – 69), підприємець від усієї цієї операції отримав прибуток у 2 долари (9 – 7) з одиниці товару. Якби підприємець не звернувся до хеджування, він втратив би 7 доларів на кожній одиниці наявного товару. Таким чином хеджування певною мірою знижує межі ризику шляхом заміни ризику на коливаннях ринкових цін ризиком на коливаннях різниці цін між наявним товаром і ф'ючерсними контрактами</p>
Холдингова компанія	Акціонерне товариство, яке володіє контрольним пакетом акцій інших компаній для контролю над ними

Хронометраж	Один з головних засобів вивчення періодично повторюваних затрат часу на виконання робітником виробничої операції. Один із засобів технічного нормування, метою якого є одержання даних, потрібних для розробки нормативів часу, перевірка нинішніх норм часу, вивчення передових прийомів і методів праці для їх поширення. Залежно від об'єкта та мети спостереження розрізняють Х. суцільний та вибірковий. Х. складається з таких основних частин (етапів): підготовка до спостереження; розкладання операції на елементи (прийоми та рухи, переходи, комплекси прийомів); проведення спостереження та вимірювання тривалості виконання окремих елементів операції; опрацювання результатів спостереження для встановлення середньої величини тривалості виконання окремих елементів операції; аналіз результатів і раціональна зміна змісту та структури виконуваної операції; узагальнення матеріалів досліджень для визначення норм часу або розрахункових величин тривалості виконання повторюваних елементів роботи
Ц	
Централізовані капітальні вкладення	Кошти, які асигнують на капітальне будівництво з державного бюджету
Циклічність виробництва	Система організацій виробництва із сталим режимом роботи підприємства, тобто виготовленням за певний час відповідної кількості продукції визначеної якості. Передбачає виконання за певний відрізок часу циклу робіт, повторюваного в певній послідовності. Необхідними умовами циклічної організації є: спеціалізація робіт на всіх основних ділянках підприємства; чітке матеріально-технічне постачання; календарне планування праці; суворе технологічне дисципліна з найраціональнішим режимом роботи кожної виробничої ланки; координація роботи суміжних ланок; своєчасне проведення необхідних ремонтів. Для додержання Ц. в. складають виробничі графіки циклічності. Ц. в. сприяє ритмічній роботі підприємства, рівномірному випуску продукції, зниженню її собівартості
Ціна	Грошове вираження вартості товару, показник її величини. З 1992 року на території України діють вільні ціни на всю продукцію, товари і послуги (за винятком незначного переліку товарів, до яких застосовується державне регулювання Ц.). Вільні (ринкові) оптові, закупівельні й відпускні Ц. встановлюються виробниками за погодженням на рівноправних умовах з покупцями, виходячи з попиту і пропозиції, що склалися, якості та споживчих властивостей продукції, і застосовуються в розрахунках з усіма покупцями (за винятком населення). У вільних Ц. враховуються собівартість виробництва і прибуток без обмеження рівня рентабельності, а також суми акцизів (за товарами народного споживання). Державні регульовані Ц. встановлюються на невелику групу товарів, послуг, продукції (енергоресурси, житлово-комунальні послуги та ін.)
Цінні папери	Грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила (емітентом), та її власником і передбачають, як правило, сплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що випливають з цих документів, іншим способом. До Ц. п. належать: акції, облигації внутрішніх державних та місцевих позик; облигації підприємств; казначейські зобов'язання держави, ощадні сертифікати; векселі. Ц. п. можуть бути іменними або на пред'явника (обертаються вільно). Використовуються для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів

Ч	
Чек	Письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) кредитній установі (банку), що обслуговує його, сплатити певну суму грошей чекодержателю, Ч. безготівкових розрахунків за товари та послуги і при одержанні готівки з рахунків, відкритих у банках. Ч. бувають ордерними, пред'явницькими та іменними. Ч., виписаний на певну особу з обов'язковим застереженням про наказ оплати, називають ордерним. Ч., в якому не зазначено імені одержувача, називають пред'явницьким, Ч., виписаний певній особі, – іменним
Черговість платежів	Послідовність списання банком коштів з рахунків підприємств. Усі розрахунки підприємств (включно з платежами до бюджету і виплатою зарплати) проводяться в календарній черговості надходження розрахункових документів (настання строків платежів). У разі ліквідації підприємств у першочерговому порядку задовольняються борги перед бюджетом і компенсуються витрати на відновлення природного середовища, якому завдало шкоди ліквідоване підприємство. При оголошенні клієнта неплатоспроможним черговість платежів визначається керівником установи банку
Чисельність працівників будівельної галузі	Визначається показниками <i>облікової кількості</i> (на певну платню) та середньо облікової кількості (за звітний період). З облікової кількості працівників виділяють явочну чисельність та фактичну
Чисельність працівників та фонд їх заробітної плати	<p>Показник, який розробляється, виходячи з запланованих на поточний період об'ємів відрядних робіт, прогресивних форм витрат праці та зарплати. При цьому можуть закладатися калькульовані витрати праці та зарплати на комплекс будівельно-монтажних робіт і на типові об'єкти будівництва. У калькуляціях передбачається виконання усього комплексу основних та супровідних будівельно – монтажних робіт, включно з розбором підмостків, доставкою матеріалів до робочих місць та, за необхідності, витратами працівників та зарплатою машиністів та інших працівників, які обслуговують будівельні машини. У калькуляціях враховуються також окремі роботи, які виконувалися за рахунок накладних витрат.</p> <p>Кількість працівників та фонд оплати праці визначаються, виходячи з витрат праці та зарплати на запланований обсяг будівельно-монтажних робіт. При цьому враховуються: додаткові витрати праці та зарплати при роботі за несприятливих умов, які знижують продуктивність праці; додаткові витрати праці та надбавки на подорожчання робіт, які виконуються у зимових умовах; скорочення витрат праці та зарплати, передбачені планом технічного розвитку.</p> <p>Розрахунки кількості працівників виконуються, виходячи з витрат праці та запланованої кількості виходів на роботу, які визначаються на основному «балансі робочого часу».</p> <p>При визначенні фонду оплати праці у склад оплати праці включаються суми оплати праці, незалежно від джерела їхнього фінансування, які компенсують та стимулюють сплати.</p> <p>Кількість працівників, зайнятих у підсобних виробництвах, та фонд їхньої зарплати визначаються у такому ж порядку, як і працівників будівництва. Кількість та фонд оплати праці інженерно-технологічних співробітників, молодшого обслуговуючого персоналу та працівників охорони визначаються керівництвом державної будівельної організації та узгоджуються з будівельним колективом або засновниками приватних будівельних організацій</p>
Чиста продукція галузі	Частина валової продукції тієї чи іншої галузі матеріального виробництва, що залишається після покриття матеріальних затрат на її виробництво. Ч. п. г. відображає новостворену вартість. Сума чистої продукції всіх галузей матеріального виробництва держави становить її національний дохід

<p>Чистий дисконтований прибуток (інтегральний ефект, чиста наведена вартість)</p>	<p>Показник, який використовується у зрівняльній оцінці варіантів інвестиційних проектів. Ч. д. п. визначається ж сума поточних ефектів за весь розрахунковий період, приведена до початкового кроку (місяць, квартал, рік), за формулою :</p> $ЧДП = \sum_{t=0}^T (B_t - C_t) \frac{1}{(1 + E)^t}$ <p>де T – горизонт розрахунку (крок розрахунку, на якому проводиться ліквідація об'єкта або для якого ведуться розрахунки); B_t – витрати, отримані на t-ому кроці розрахунку; C_t – витрати, які відбулися на t-ому кроці розрахунку; E – норма дисконту (норма прибутку на капітал інвестора). Якщо показник Ч. д. п. інвестиційного проекту (при заданій нормі дисконту) позитивний, то проект ефективний і полягає реалізації. Що вищий Ч. д. п., то ефективніший проект</p>
Ш	
<p>Шаховий баланс</p>	<p>Являє собою спеціальну аналітичну таблицю, що складається з горизонтальних рядків і вертикальних граф, де наведено показники, які характеризують взаємозв'язки різних процесів та зобов'язань, що мають зустрічний напрям. Побудову Ш. б. вважають правильною, якщо сума даних горизонтальних рядків дорівнює сумі даних вертикальних граф. Ш. б. використовують в бухгалтерському обліку, фінансовому плануванні</p>
<p>Штатний розпис</p>	<p>Документ, що впроваджує для даної установи, організації або підприємства структуру адміністративно – управлінського апарату, штати і посадові оклади по кожній посаді</p>
<p>Штраф</p>	<p>Грошове стягнення, яєнакладає суд або адміністративний орган у випадках і межах, встановлених законом. Штрафи накладаються як на окремих громадян, так і на службових осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. За кримінальним правом Ш. як міру покарання призначають за найменш небезпечні злочини проти власності, за окремі злочини проти особи, господарства та деякі інші злочини, які вчинено з корисливих мотивів або які завдають майнову шкоду. У цивільному праві Ш. є одним з видів неустойки</p>
Ю	
<p>Юридична особа</p>	<p>Організація, що має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, арбітражі або в третейському суді. Ю. о. має певну структуру, яка визначається статутом або положенням</p>
Я	
<p>Ярмарки</p>	<p>Періодичні торги, які проводять у певному місці. Виникли за первіснообщинного ладу як форма обміну продуктами праці між окремими племенами. З дальшим розвитком суспільного поділу праці, появою міст, посиленням економічних зв'язків між ними та між містами і сільською місцевістю, а також між окремими країнами, роль Я. дедалі зростала. У наші часи Я. перетворилися на ярмарки – виставки, де торгівля відбувається за зразками і стандартами</p>

Навчальне видання

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

СЛОВНИК

*(для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 – Економіка)*

Укладач **ЮР'ЄВА** Світлана Юріївна

Відповідальний за випуск *О. В. Димченко*

Редактор *А. О. Усенко*

Комп'ютерне верстання *К. А. Алексанян*

План 2015, поз. 287 М

Підп. до друку 30.08.2016
Друк на різнографі
Зам. №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 6,9
Тираж 50 пр.

Виконавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017 р.